

**ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

*Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису*

МОРОЗОВСЬКА ОКСАНА АНАТОЛІВНА

УДК 343.3/.7

ДИСЕРТАЦІЯ

**КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА УМИСНЕ ВВЕДЕННЯ В
ОБИГ НА РИНКУ УКРАЇНИ НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ**

Спеціальність 081 Право
Галузь знань 08 Право

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

О. А. МОРОЗОВСЬКА

Наукові керівники –

Удод Андрій Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент

Тарасевич Тетяна Юріївна, кандидат юридичних наук, доцент

Кропивницький – 2024

АНОТАЦІЯ

Морозовська О. А. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – Донецький державний університет внутрішніх справ, Кропивницький, 2024.

Дисертацію присвячено дослідженню окремих питань застосування кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції.

У розділі 1 дисертації проаналізовані історичні періоди становлення та розвитку прав споживачів в Україні, встановлено значення терміну «продукція» та зобов'язання, які покладає законодавець у разі введення продукції в обіг, а також визначені підстави кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції в кримінальних кодексах зарубіжних країн.

Після підписання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, проводиться гармонізація законодавства України з законодавством Європейського Союзу у визначених сферах, зокрема, у сфері захисту прав споживачів. Кримінально караним стає умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах.

На підставі аналізу наукової та юридичної літератури зроблено висновок, що терміном «продукція» охоплюються харчові продукти, будь-які товари, речовини, препарати, а також роботи та послуги, що виготовляються, виконуються або надаються для задоволення суспільних потреб. Небезпечною вважається продукція, яка становить ризик для життя і здоров'я людей, майна

споживачів (користувачів), а також для навколишнього природного середовища, при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення чи утилізації продукції.

Встановлено, що якість продукції є сукупністю корисних властивостей та характеристик продукції, які відповідають вимогам, що встановлені для цієї категорії продукції в нормативно-правових актах, а також умовам в укладених договорах із споживачем. Захист майнових прав споживачів (користувачів) у разі передання їм продукції неналежної якості (недоброякісної продукції) може бути ефективно досягнутий за допомогою механізмів цивільного та господарського законодавства.

Крім того, законодавець забороняє обіг харчових продуктів, які є небезпечними, непридатними до споживання, неправильно маркованими, не зареєстровані відповідно до вимог закону та які ввезені (переслані) на територію України контрабандно, а також зобов'язує вводити в обіг та реалізовувати лише продукцію, щодо якої встановлені вимоги стосовно безпеки для життя та здоров'я людей, майна споживачів (користувачів), а також навколишнього природного середовища.

Здійснено порівняльно-правовий аналіз кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції в Україні та зарубіжних країнах. Встановлено, що в США передбачена кримінальна відповідальність за виробництво, введення в обіг, розповсюдження, імпорту та експорту будь-яких споживчих товарів, інших продуктів, речовин чи сумішей речовин, що не відповідають правилам безпеки споживчих товарів, стандартам, та які заборонені Комісією з безпеки споживчих товарів.

В країнах ЄС кримінально караним є умисне виготовлення, введення в обіг або продаж небезпечної продукції (Іспанія, Латвія, Нідерланди, Німеччина, Угорщина, Франція, Хорватія), а також необережне введення в обіг і розповсюдження небезпечної продукції (Болгарія, Данія, Литва, Польща).

Розділ 2 дисертації присвячено кримінально-правовій характеристиці умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції. Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, є суспільні відносини, які забезпечують введення в обіг на ринок України безпечної продукції. Додатковим безпосереднім об'єктом є життя і здоров'я людини, право власності та екологічна безпека. Предметом кримінального правопорушення є харчові продукти, які шкідливі для здоров'я та/або непридатні для споживання, а також нехарчова продукція, що не відповідає вимогам щодо безпеки, які визначені у відповідних технічних регламентах, національних стандартах України та інших технічних специфікаціях. Роботи та послуги, які знаходять своє вираження як результат, що є предметом матеріального світу, також можуть бути визнані предметом кримінального правопорушення.

Встановлено, що потерпілими від умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції можуть бути споживачі, користувачі, а також інші особи, у тому числі суб'єкти господарської діяльності, яким небезпечна продукція заподіяла шкоди.

Запропоновано назву розділу VII Особливої частини КК викласти в наступній редакції: «Кримінальні правопорушення проти фінансів та господарської діяльності», оскільки така назва найбільш точно вказує на відповідність розділу його змісту. Крім того, запропоновано змінити формулювання предмету кримінального правопорушення, передбаченого в ст. 227 КК України, на зворот «харчові продукти чи товари, роботи чи послуги, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля».

За конструкцією об'єктивної сторони умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції є кримінальним правопорушенням з формальним складом і вважається закінченим з моменту введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції у великих розмірах, тобто

коли продукція була фактично передана іншим суб'єктам господарювання, що діють на ринку України, або безпосередньо споживачам (користувачам).

Суспільна небезпека умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції полягає у виготовленні або ввезенні в Україну для розповсюдження, споживання або використання продукції, яка не відповідає встановленим вимогам щодо безпечності і відповідно є небезпечною для людини, суспільства та держави.

Обґрунтовано, що зберігання харчових продуктів чи товарів для реалізації, їх реалізація, а також виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, є суспільно небезпечним для людини, суспільства та держави, тому в ст. 227 КК України запропоновано передбачити відповідальність також за умисний обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля.

Запропоновано в ст. 227 КК України передбачити відповідальність за бездіяльність, яка являє собою невиконання особою певних обов'язків, що покладені на неї законом, угодою чи службовим становищем, зокрема, у разі невжиття заходів щодо зберігання харчових продуктів чи товарів, які стали небезпечними після введення їх в обіг. В примітці до статті доцільно передбачити вказівку на значні розміри, замість великих. Під значним розміром слід розуміти вартість харчових продуктів чи товарів, робіт чи послуг, що у двадцять разів і більше перевищують неоподаткований мінімум доходів громадян. Вказаний значний розмір є найменшим із передбачених в КК України та допоможе розмежувати кримінальні та адміністративні правопорушення.

Обґрунтовано також доцільність доповнити ст. 227 КК України ч. 2, в якій передбачити відповідальність особи, яка раніше вже була засуджена за ст. 227 КК України, а також передбачити в якості кваліфікуючої таку обставину як вчинення діяння, передбаченого ч. 1 ст. 227 КК України, за допомогою

медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету, оскільки такі технічні можливості значно розширюють коло потенційних споживачів (користувачів) харчових продуктів та товарів і, як наслідок, підвищують суспільну небезпеку. Крім того, в якості кваліфікуючої ознаки в ч. 3 пропонується передбачити відповідальність за настання таких суспільно небезпечних наслідків як отруєння, тілесні ушкодження або смерть особи.

Встановлено, що суб'єктом умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції може бути будь-яка фізична осудна особа, яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла шістнадцяти років. Співучасниками кримінального правопорушення можуть бути особи, які сприяли вчиненню дій, що призвели до умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом на введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції. За характером умисел є визначеним, оскільки винна особа бажає вчинити ці дії, а за часом виникнення – заздалегідь обдуманим, тобто виникає за певний час до початку вчинення кримінального правопорушення.

Встановлення кримінальної відповідальності за необережне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції вважаємо недоцільним, оскільки регулятивне законодавство покладає на виробників, уповноважених представників, імпортерів та розповсюджувачів обов'язок перевіряти відповідність продукції встановленим вимогам безпечності перед введенням продукції в обіг.

У розділі 3 дисертації проведено відмежування складів кримінальних правопорушень, які є суміжні із кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 227 КК України, зокрема, ст. 204 КК України застосовується у разі вчинення кримінально караних дій із незаконно виготовленими підакцизними товарами в Україні, а ст. 227 КК України – якщо підакцизні товари були виготовлені в інших державах та введені в обіг на ринок України у великих розмірах.

Склади кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 275 КК України, посягають на різні види суспільних відносин та мають певні відмінності за об'єктивною стороною та суб'єктивними ознаками. У разі фактичного збігу суб'єктів кримінальних правопорушень неможливою є кваліфікація лише за ч. 1 ст. 275 КК України, яка є більш загальною. Натомість більш сувора санкція ст. 227 КК України вимагає кваліфікації за ст. 227 та ч. 1 або ч. 2 ст. 275 КК України.

Відмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 321¹ КК України, здійснюється за предметом кримінального правопорушення, а саме: фальсифікованим лікарським засобом, який візуально схожий на зареєстрований в установленому законом порядку засіб, та який має відмінний від установленого при реєстрації засобу склад та/або містить інформацію про виробника, який його не вводив в обіг.

Відмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 325 КК України, здійснюється за об'єктивною та суб'єктивною стороною кримінального правопорушення, зокрема, для ст. 325 КК України обов'язковим є порушення санітарних правил та норм, які встановлені з метою попередження епідемічних та інших інфекційних захворювань, а також настання суспільно небезпечних наслідків. Крім того, винна особа може діяти з необережністю до порушення встановлених санітарних правил та норм.

Склади кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 327 КК України посягають на різні види суспільних відносин та мають певні відмінності за об'єктивною стороною та суб'єктивними ознаками. Ключовою ознакою, яка відмежовує зазначені склади кримінальних правопорушень, є перевищення допустимих рівнів радіоактивного забруднення в продуктах харчування та іншій продукції.

Запропоновано для ст. 227 КК України передбачити альтернативне покарання у виді позбавлення волі як для основного так і для кваліфікованих складів кримінальних правопорушень, які запропоновано передбачити в ч. 2 та ч. 3 ст. 227 КК України, зокрема, для ч. 2 пропонується встановити покарання

у виді штрафу від п'яти тисяч до десяти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

За вчинення діяння, передбаченого ч. 1 або ч. 2 ст. 227 КК України, якщо вони вчинені в значних розмірах та призвели до отруєння або спричинили тілесні ушкодження чи смерть особи, запропоновано встановити покарання у виді штрафу від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч неоподаткованих мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від шести до десяти років.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, кримінальна відповідальність, кваліфікація, небезпечна продукція, харчові продукти, товари, роботи, послуги, кваліфікуючі ознаки, покарання, господарська діяльність, економічна безпека.

SUMMARY

Morozovska Oksana. Criminal liability for the deliberate introduction of dangerous products into circulation on the market of Ukraine. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation research for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 081 Law. – Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi, 2024.

The dissertation is devoted to the study of the peculiarities of the application of criminal liability for the deliberate introduction of dangerous products into circulation on the market of Ukraine.

Chapter 1 of the dissertation analyzes the historical periods of the formation and development of consumer rights in Ukraine, establishes the meaning of the term "product" and the obligations imposed by the legislator in the event of the introduction of products into circulation, as well as determines the grounds of

criminal liability for the intentional introduction into circulation of dangerous products in criminal codes of foreign countries.

After the signing of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their member states, on the other hand, the legislation of Ukraine is being harmonized with the legislation of the European Union in certain areas, in particular, in the field of consumer rights protection. Deliberate introduction into circulation (release to the market of Ukraine) of dangerous products, i.e. such products that do not meet the requirements for product safety established by regulatory legal acts, becomes a criminal offense if such actions are carried out on a large quantities.

Based on the analysis of scientific and legal literature, it was concluded that the term "product" covers food products, any goods, substances, drugs, as well as works and services that are manufactured, performed or provided to meet public needs. Products that pose a risk to the life and health of people, the property of consumers (users), as well as to the natural environment, under normal conditions of use, storage, transportation, manufacture or disposal of products, are considered dangerous.

It has been established that the quality of products is a set of useful properties and characteristics of products that meet the requirements established for this category of products in regulatory and legal acts, as well as conditions in contracts concluded with the consumer. Protection of the property rights of consumers (users) in case of transfer to them of products of inadequate quality (substandard products) can be effectively achieved with the help of mechanisms of civil and economic legislation.

In addition, the legislator prohibits the circulation of food products that are dangerous, unfit for consumption, incorrectly labeled, not registered in accordance with the requirements of the law and which are smuggled (sent) into the territory of Ukraine, and also obliges to introduce into circulation and sell only products, in respect of which requirements are established regarding safety for life and health of people, property of consumers (users), as well as the natural environment.

A comparative legal analysis of criminal liability for the deliberate introduction of dangerous products into circulation in Ukraine and foreign countries was carried out. It is established that in the United States criminal liability is provided for the production, introduction into circulation, distribution, import and export of any consumer goods, other products, substances or mixtures of substances that do not comply with consumer product safety rules, standards, and which are prohibited by the Safety Commission consumer goods.

In EU countries, the deliberate manufacture, introduction into circulation or sale of dangerous products (Spain, Latvia, the Netherlands, Germany, Hungary, France, Croatia), as well as the careless introduction into circulation and distribution of dangerous products (Bulgaria, Denmark, Lithuania, Poland) are criminally punishable.

Chapter 2 of the dissertation is devoted to the criminal law characteristics of the deliberate introduction into circulation (release to the market of Ukraine) of dangerous products. The main direct object of the criminal offense provided for in Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine, there are public relations that ensure the introduction of safe products into circulation on the market of Ukraine. An additional immediate object is human life and health, property rights, and environmental safety. The subject of a criminal offense is food products that are harmful to health and/or unfit for consumption, as well as non-food products that do not meet the safety requirements defined in the relevant technical regulations, national standards of Ukraine and other technical specifications. Works and services that find their expression as a result that is the subject of the material world can also be recognized as the subject of a criminal offense.

It has been established that consumers, users, as well as other persons, including subjects of economic activity, who were harmed by dangerous products, can be the victims of the deliberate introduction of dangerous products into circulation on the market of Ukraine.

It is suggested that the title of Chapter VII of the Special Part of the Criminal Code can be read in the following version: "Criminal offenses against finance and

economic activity", because this title most accurately indicates the correspondence of the chapter with its content. In addition, it is proposed to change the wording of the subject of the criminal offense provided for in Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine, on the "food products or goods, works or services that do not meet the established requirements for safety for human life or health, property or the environment."

According to the construction of the objective side, the deliberate introduction into circulation (release into the market of Ukraine) of dangerous products is a criminal offense with a formal composition and is considered completed from the moment of introduction into circulation (release into the market of Ukraine) of dangerous products in large quantities, i.e. when the products were actually transferred to other business entities operating on the market of Ukraine, or directly to consumers (users).

The social danger of the deliberate introduction into circulation (release to the market of Ukraine) of dangerous products consists in the manufacture or import into Ukraine for distribution, consumption or use of products that do not meet the established safety requirements and, accordingly, are dangerous for a person, society and the state.

It is substantiated that the storage of food products or goods for sale, their sale, as well as the performance of works or the provision of services that do not meet the established requirements for safety for human life or health, property or the environment, is socially dangerous for a person, society and the state, therefore in Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine proposed to provide for liability also for intentional circulation of food products or goods, performance of works or provision of services that do not meet the established requirements for safety for human life or health, property or the environment.

Proposed in Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine to provide for liability for inaction, which is a person's failure to fulfill certain duties assigned to him by law, agreement or official position, in particular, in case of failure to take measures to store food products or goods that became dangerous after their introduction into

circulation. In the footnote to the article, it is advisable to provide an indication of significant sizes, instead of large ones. A significant amount should be understood as the value of food products or goods, works or services that are twenty times or more higher than the tax-free minimum income of citizens. The indicated significant amount is the smallest of those provided for in the Criminal Code of Ukraine and will help distinguish between criminal and administrative offenses.

Justified expediency to supplement Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine, Part 2, which provides for the responsibility of a person who has previously been convicted under Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine, as well as to provide as a qualifying circumstance such as the commission of an act provided for in Part 1 of Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine, with the help of media or information systems, including the Internet, since such technical capabilities significantly expand the range of potential consumers (users) of food products and goods and, as a result, increase public danger. In addition, as a qualifying feature in part 3, it is proposed to provide for responsibility for the occurrence of such socially dangerous consequences as poisoning, bodily injury or death of a person.

It has been established that the subject of intentional introduction into circulation (release to the market of Ukraine) of dangerous products can be any convicted natural person who has reached the age of sixteen at the time of the commission of the criminal offense. Accomplices to a criminal offense may be persons who contributed to the commission of actions that led to the deliberate introduction into circulation (release to the market of Ukraine) of dangerous products.

The subjective side of the criminal offense is characterized by the direct intent to put into circulation (release to the market of Ukraine) dangerous products. The nature of the intention is determined, since the guilty person wants to commit these actions, and the time of occurrence is premeditated, that is, it occurs a certain time before the beginning of the commission of the criminal offense.

We consider it inappropriate to establish criminal liability for the careless introduction into circulation (release into the market of Ukraine) of dangerous

products, since the regulatory legislation imposes on manufacturers, authorized representatives, importers and distributors the obligation to check the compliance of products with established safety requirements before introducing products into circulation.

In chapter 3 of the dissertation, the composition of criminal offenses that are adjacent to the criminal offense provided for in Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine, in particular, Art. 204 of the Criminal Code of Ukraine applies in case of committing criminally punishable acts with illegally manufactured excise goods in Ukraine, and Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine - if excise goods were manufactured in other states and put into circulation on the market of Ukraine in large quantities.

Compositions of criminal offenses provided for by Art. 227 and Art. 275 of the Criminal Code of Ukraine, encroach on various types of social relations and have certain differences on the objective side and subjective signs. In the case of actual coincidence of the subjects of criminal offenses qualification is impossible only under Part 1 of Art. 275 of the Criminal Code of Ukraine, which is more general. Instead, the stricter sanction of Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine requires qualification under Art. 227 and Part 1 or Part 2 of Art. 275 of the Criminal Code of Ukraine.

Delineation of the composition of criminal offenses provided for by Art. 227 and Art. 321-1 of the Criminal Code of Ukraine, is carried out on the subject of a criminal offense, namely: a falsified medicinal product, which is visually similar to a product registered in accordance with the procedure established by law, and which has a composition different from that established at the time of registration of the product and/or contains information about the manufacturer who did not introduce it in circulation

Delineation of the composition of criminal offenses provided for by Art. 227 and Art. 325 of the Criminal Code of Ukraine, is carried out according to the objective and subjective side of the criminal offense, in particular, for Art. 325 of the Criminal Code of Ukraine, it is mandatory to violate sanitary rules and

regulations established for the purpose of preventing epidemic and other infectious diseases, as well as the occurrence of socially dangerous consequences. In addition, the guilty person may act with carelessness to the violation of established sanitary rules and norms.

Compositions of criminal offenses provided for by Art. 227 and Art. 327 of the Criminal Code of Ukraine encroach on various types of social relations and have certain differences on the objective side and subjective signs. The key feature that delimits the specified criminal offenses is exceeding the permissible levels of radioactive contamination in food and other products.

Proposed for Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine to provide an alternative punishment in the form of deprivation of liberty for both the main and qualified components of criminal offenses, which are proposed to be provided for in Part 2 and Part 3 of Article 227 of the Criminal Code of Ukraine, in particular, for part 2, it is proposed to establish punishment in the form of a fine from five thousand to ten thousand tax-free minimum incomes of citizens with deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities for a period of up to three years or imprisonment for a period of three up to five years.

For committing an act provided for in Part 1 or Part 2 of Art. 227 of the Criminal Code of Ukraine, if they were committed in significant amounts and led to poisoning or caused bodily injury or death of a person, it is proposed to establish a penalty in the form of a fine from fifteen thousand to twenty-five thousand tax-free minimum incomes of citizens with deprivation of the right to hold certain positions or engage in certain activities for a term of up to three years or imprisonment for a term of six to ten years.

Key words: criminal offense, criminal liability, qualification, dangerous products, food products, goods, works, services, qualifying features, punishment, economic activity, economic security.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Морозовська О. А. Кримінально-правове значення «небезпечної продукції» за законодавством України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 10. С. 8-12.

2. Морозовська О. А. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції в Україні та країнах ЄС. *Правовий часопис Донбасу*. № 4 (81). ч. 2. 2022. С. 113-117.

3. Морозовська О. А. До проблеми визначення предмета умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 9. С. 37-39.

4. Морозовська О. А. Проблемні аспекти об'єктивної сторони умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції (стаття 227 Кримінального кодексу України). *Правовий часопис Донбасу*. № 3 (84). 2023. С. 43-46.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Морозовська О. А. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції в Україні, Грузії та Польщі. *Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 16-17 квітня 2021 року). Львів. 2021. С. 50-53.

6. Морозовська О. А. Кримінально-правовий захист прав споживачів на безпечність продукції в Україні. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики. Випуск 2: матеріали круглого столу* (м. Київ, 7 жовтня 2021 року). Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. С. 78-82.

7. Морозовська О. А. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції в Україні та Німеччині. *Національне та міжнародне право: історія, сучасність, перспективи розвитку: матеріали*

міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 09-10 червня 2022 року). Вінниця, 2022. С. 188-193.

8. Морозовська О. А. Вплив євроінтеграційних процесів на захист прав споживачів в Україні. *Забезпечення прав людини: національний і міжнародний виміри*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 09 грудня 2022 року). Вінниця, 2022. С. 333-338.

9. Морозовська О. А. Генезис кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі*: збірник тез доповідей міжнародної щорічної дистанційної наукової конференції (м. Одеса, 14 квітня 2023 року). Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2023. С. 127-131.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	19
ВСТУП.....	21
РОЗДІЛ 1. ПОНЯТТЯ ТА ІСТОРИКО-ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНЕ ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	29
1.1. Генезис кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції.....	29
1.2. Науково-правова думка про «небезпечну продукцію» та її правове визначення.....	45
1.3. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції в окремих зарубіжних країнах.....	58
Висновки до розділу 1.....	82
РОЗДІЛ 2. ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 227 КК УКРАЇНИ.....	85
2.1. Об’єктивні ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України.....	85
2.2. Суб’єктивні ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України.....	121
Висновки до розділу 2.....	140
РОЗДІЛ 3. ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНЕ ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	145
3.1. Відмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, від суміжних складів кримінальних правопорушень.....	145

3.2. Призначення покарання за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції.....	160
Висновки до розділу 3.....	168
ВИСНОВКИ.....	171
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	179
ДОДАТКИ.....	207

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВООЗ – Всесвітня організація охорони здоров'я.

ВРУ – Верховна Рада України.

ГК України – Господарський кодекс України.

ДП – державне підприємство.

ЄДРСР – Єдиний державний реєстр судових рішень.

ЄС – Європейський Союз.

Закон про ринковий нагляд – Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 02 грудня 2010 року № 2735-VI (в редакції 31.03.2023 року).

Закон про харчові продукти – Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23 грудня 1997 року № 771/97-ВР (в редакції 31.03.2023 року).

Закон про нехарчову продукцію – Закон України «Про загальну безпечність нехарчової продукції» від 02 грудня 2010 року № 2736-VI (в редакції 31.03.2023 року).

ЗУ – Закон України.

КК Болгарії – Кримінальний кодекс Республіки Болгарія.

КК Грузії – Кримінальний кодекс Республіки Грузія.

КК Данії – Кримінальний кодекс Королівства Данії.

КК Ізраїлю – Кримінальний кодекс Держави Ізраїль.

КК Іспанії – Кримінальний кодекс Королівства Іспанія.

КК Латвії – Кримінальний кодекс Латвійської Республіки.

КК Литви – Кримінальний кодекс Литовської Республіки.

КК Молдови – Кримінальний кодекс Республіки Молдова.

КК Нідерландів – Кримінальний кодекс Королівства Нідерланди.

КК Польщі – Кримінальний кодекс Республіки Польща.

КК Туреччини – Кримінальний кодекс Турецької Республіки.

КК Угорщини – Кримінальний кодекс Угорської Республіки.

КК України – Кримінальний кодекс України.

КК Франції – Кримінальний кодекс Французької Республіки.

КК Хорватії - Кримінальний кодекс Республіки Хорватія.

КК Чехії – Кримінальний кодекс Чеської Республіки.

КМУ – Кабінет Міністрів України.

Кодекс США – зведена кодифікація федерального законодавства США.

КПК України – Кримінальний процесуальний кодекс України.

КУпАП – Кодекс України про адміністративні правопорушення.

нмдг – неоподаткований мінімум доходів громадян.

ООН – Організація Об'єднаних Націй.

ПК України – Податковий кодекс України.

ст. – стаття.

Угода про асоціацію – Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Угода про партнерство – Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами.

ЦК України – Цивільний кодекс України.

ч. – частина.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Після підписання Угоди про асоціацію та прийняття відповідних законів, відбувається зміна внутрішнього права України, що виявляється в гармонізації та уніфікації законодавства України з законодавством ЄС у визначених сферах, зокрема, у сфері захисту прав споживачів. Законодавство про захист прав споживачів вже зазнало значних змін та поступово впроваджує нові стандарти, які формуються внаслідок цих процесів, зокрема, для всіх виробників встановлено обов'язок вводити в обіг на ринок лише безпечну продукцію.

КК України також зазнав змін та передбачає відповідальність за умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, якщо такі дії вчинені у великих розмірах (ст. 227) [95].

Однак, у науковій літературі критикують зазначені зміни, вказуючи на неузгодженість між кримінальним і регулятивним законодавством у частині позначення предмета кримінального правопорушення, а також наголошують на доцільності диференціації кримінальної відповідальності за вчинене шляхом конструювання кваліфікованих складів кримінальних правопорушень в залежності від тяжкості суспільно небезпечних наслідків [55, с. 403].

Крім того, окремі вчені та дослідники пропонують криміналізувати умисне введення в обіг та збут недоброякісної продукції чи недоброякісних товарів, а також явно фальсифікованої продукції, яка створює загрозу для життя і здоров'я споживачів [201, с. 205; 221, с. 143].

У проекті нового КК України пропонуються дві нові кримінально-правові заборони, які будуть передбачати відповідальність за незаконне поводження з продукцією, небезпечною для життя чи здоров'я людини, а також довкілля, проте в них зберігається неузгодженість між кримінальним і регулятивним законодавством у частині позначення предмета кримінального правопорушення [158].

Окремі питання, що пов'язані з безпечністю продукції, яка вводиться в обіг на ринку України, досліджували у своїх роботах П. П. Андрушко, О. М. Готін, У. В. Гулявська, Н. О. Гуторова, О. О. Дудоров, К. Б. Дудорова, В. А. Клименко, І. А. Коваленко, О. П. Мамотенко, М. Б. Марцинюк, В. М. Мельничук, М. М. Мінаєв, Н. В. Наумчук, Т. В. Одинцова, В. І. Павликівський, А. М. Ришелюк, Т. А. Сокур, Ю. С. Тимощук, М. І. Хавронюк, А. М. Цюра, К. В. Юртаєва та інші.

Проблематика кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції була опрацьована в дисертаційних та монографічних дослідженнях О. М. Готіном «Кримінальна відповідальність за випуск або реалізацію недоброякісної продукції в умовах ринкової економіки» (м. Луганськ, 2003 рік) [43], М. І. Хавронюком «Право споживачів на безпечність продукції: кримінально-правове забезпечення» (м. Київ, 2011 рік) [220], а також Т. А. Сокур «Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції» (м. Запоріжжя, 2021 рік) [201] та іншими.

Проте, незважаючи на значний науковий інтерес до питання безпечності продукції, яка вводиться в обіг, а також наявності ґрунтовних досліджень та пропозицій щодо удосконалення зазначеної кримінально-правової заборони, дискусійними і дотепер залишаються окремі питання щодо формулювання диспозиції ст. 227 КК України, а також щодо виду та розміру покарання, передбаченого за вчинення цього кримінального правопорушення.

Крім того, не досліджувалася доцільність встановлення в якості кваліфікуючої такої обставини як вчинення протиправного діяння за допомогою медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету, оскільки такі технічні можливості значно розширюють коло потенційних споживачів небезпечної продукції.

Викладене вище свідчить про актуальність дослідження кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, якщо такі дії вчинені у великих розмірах.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертації є комплексна кримінально-правова характеристика правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, та визначення шляхів удосконалення зазначеної кримінально-правової норми. Мета дослідження конкретизується у таких завданнях:

- дослідити історію розвитку прав споживачів в Україні та виділити історичні періоди запровадження кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції;

- визначити значення терміну «небезпечна продукція» та встановити його кримінально-правове значення;

- здійснити порівняльно-правовий аналіз кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції в Україні та зарубіжних країнах;

- охарактеризувати об'єкт та предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України;

- дослідити об'єктивну сторону умисного введення в обіг небезпечної продукції;

- визначити суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України;

- розкрити зміст суб'єктивної сторони умисного введення в обіг небезпечної продукції;

- відмежувати суміжні склади кримінальних правопорушень від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України;

- розробити пропозиції щодо удосконалення закону про кримінальну відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які забезпечують введення в обіг на ринок України безпечної продукції.

Предметом дослідження є кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, якщо такі дії вчинені у великих розмірах.

Методи дослідження. Дисертацію підготовлено з використанням комплексу наукових методів дослідження з урахуванням мети, об'єкта та предмета дослідження. В процесі проведення дисертаційного дослідження було використано такі методи:

- метод історичного аналізу, за допомогою якого було досліджено еволюцію кримінально-правової норми, що передбачає відповідальність за умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції (підрозділ 1.1.);

- системно-структурний метод застосовано для визначення значення терміну «небезпечна продукція» та встановлення його кримінально-правового значення (підрозділ 1.2.);

- порівняльно-правовий метод, який дав змогу виявити позитивний досвід у правовому регулюванні досліджуваних відносин за кримінальним законодавством України та окремих зарубіжних країн (підрозділ 1.3.);

- формально-логічний метод, на підставі якого здійснено тлумачення кримінально-правових норм та інших норм законодавства, а також аналіз судової практики, у тому числі правових позицій Верховного Суду (підрозділи 2.1., 2.2., 3.1., 3.2.).

Емпіричну основу дисертації становлять результати вивчення та узагальнення судової практики, яка стосується притягнення до кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції, якщо такі дії вчинені у великих розмірах; а також правові позиції Верховного Суду, дотичні до вказаних питань.

Теоретичну основу дисертації становлять наукові праці з цивільного, господарського та кримінального права, а також енциклопедичні видання.

Нормативною основою дослідження є Конституція України, міжнародні акти, згода на обов'язковість яких надана ВРУ, а також ГК України, КУпАП, КК України, ПК України, ЦК України та проєкт нового КК України. Під час вивчення зарубіжного досвіду притягнення до кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції було проаналізоване

законодавство Болгарії, Грузії, Данії, Ізраїлю, Іспанії, Латвії, Литви, Молдови, Нідерландів, Німеччини, Польщі, США, Туреччини, Угорщини, Франції, Хорватії та Чехії.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є комплексним дослідженням кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції. Дисертанткою запропоновано низку нових положень, висновків і пропозицій, які виносяться на захист. Наукову новизну, зокрема, мають такі положення:

уперше:

1) обґрунтована доцільність замінити в ст. 227 КК України зворот «небезпечна продукція, тобто продукція, яка не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами» на зворот «харчові продукти чи товари, роботи чи послуги, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля».

2) запропоновано розширити форми суспільно небезпечних діянь, передбачених в ст. 227 КК України, встановивши відповідальність також за умисний обіг харчових продуктів чи товарів, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля;

3) обґрунтована необхідність в ст. 227 КК України в ч. 2 в якості кваліфікуючої ознаки передбачити відповідальність особи, яка раніше вже була засуджена за таке діяння, оскільки повторне умисне введення в обіг, а також обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля має більш високий ступінь суспільної небезпеки ніж основний склад кримінального правопорушення;

4) запропоновано передбачити в якості кваліфікуючої таку обставину як вчинення діяння, передбаченого ч. 1 ст. 227 КК України, за допомогою медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету, оскільки такі технічні

можливості значно розширюють коло потенційних споживачів (користувачів) харчових продуктів, товарів, робіт та послуг і, як наслідок, підвищує суспільну небезпеку;

5) обґрунтована доцільність використання в диспозиції ст. 227 КК України вказівки на значні розміри, замість великих. Під значними розмірами слід розуміти вартість харчових продуктів, товарів, робіт чи послуг, що у двадцять разів і більше перевищують нмдг;

удосконалено:

6) назву розділу VII Особливої частини КК України, зокрема, запропоновано нову назву: «Кримінальні правопорушення проти фінансів та господарської діяльності», яка чітко демонструє, які саме суспільні відносини поставлені під кримінально-правову охорону нормами зазначеного розділу;

7) прийоми законодавчої техніки формулювання ст. 227 КК України, зокрема, запропоновано нову назву статті: «Умисне введення в обіг або обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля», в ч. 2 та ч. 3 передбачити кваліфікуючі ознаки кримінального правопорушення;

8) примітку до ст. 227 КК України, зокрема, запропоновано нову редакцію: «під введенням в обіг або обігом харчових продуктів чи товарів, виконанням робіт чи наданням послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, вчиненим у значних розмірах, слід вважати вартість харчових продуктів чи товарів, робіт чи послуг, що у двадцять разів і більше перевищують нмдг».

отримали подальший розвиток:

9) дослідження положень зарубіжного законодавства щодо кримінальної відповідальності за введення в обіг небезпечної продукції, які визначили доцільність їх використання в кримінальному законодавстві України, зокрема, щодо визначення в диспозиції статті таких форм суспільно небезпечного діяння як транспортування, зберігання та реалізація небезпечної продукції, а

також щодо диференціації кримінальної відповідальності у разі повторного вчинення кримінального правопорушення, а також в залежності від ступеня суспільної небезпеки шляхом поділу за характером наслідків;

10) думка про недоцільність використання в ст. 227 КК України звороту «випуск на ринок», оскільки організаційно-правова стадія випуску продукції притаманна соціалістичній економіці, а не ринковій.

11) позиція щодо доцільності виключення зі ст. 227 КК України вказівки на ринок України, оскільки така вказівка обмежує можливість застосовувати цю кримінально-правову норму до умисного введення в обіг небезпечної продукції, призначеної на експорт;

12) пропозиція визначити в ст. 227 КК України кримінально караною умисну бездіяльність, оскільки суспільно небезпечним є невиконання особою певних обов'язків, що покладені на неї законом, угодою чи службовим становищем, зокрема, у разі невжиття заходів щодо зберігання харчових продуктів чи товарів після введення їх в обіг, внаслідок чого вони стали небезпечними;

13) положення про доцільність встановлення в ст. 227 КК України в якості кваліфікуючої ознаки кримінального правопорушення настання таких суспільно небезпечних наслідків як отруєння, тілесні ушкодження або смерть особи;

14) позиція щодо доцільності розширення видів покарань, передбачених в санкції ст. 227 КК України, зокрема, запропоновано для основного та кваліфікованих складів кримінального правопорушення передбачити альтернативне покарання у виді позбавлення волі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх можна використати в таких сферах:

– у науково-дослідній – для подальшого вивчення проблем кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції;

– у *правотворчій* – під час підготовки змін та доповнень до КК України щодо удосконалення підстави кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг небезпечної продукції (Додаток Б);

– у *правозастосовній* – під час кваліфікації протиправних діянь, що призвели до умисного введення в обіг небезпечної продукції;

– в *освітній* – під час підготовки навчальних посібників з кримінального права, а також під час викладання навчальних дисциплін у закладах вищої освіти.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення і висновки дисертації обговорювалися та були оприлюднені на наступних міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики» (м. Київ, 7 жовтня 2021 року); «Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності» (м. Львів, 16-17 квітня 2021 року); «Національне та міжнародне право: історія, сучасність, перспективи розвитку» (м. Вінниця, 09-10 червня 2022 року); «Забезпечення прав людини: національний і міжнародний виміри» (м. Вінниця, 09 грудня 2022 року); «Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі» (м. Одеса, 14 квітня 2023 року).

Публікації. Основні результати та висновки дисертації відображено у 9 працях, з яких 4 – це статті в наукових фахових виданнях України та 5 – матеріали науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 214 сторінок, з них список використаних джерел на 28 сторінках (251 найменування) і додатки на 8 сторінках.

РОЗДІЛ 1.
ПОНЯТТЯ ТА ІСТОРИКО-ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ
КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНЕ ВВЕДЕННЯ В
ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

1.1. Генезис кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції

Перші згадки про норми, що здійснювали правове регулювання прав споживачів, містилися в законодавчій пам'ятці Київської Русі – «Руській правді», в якій були уніфіковано міри та вагу для захисту від обдурювання покупців.

Як зазначає О. В. Зверева, положення, закріплені в «Руській правді», були незначними за обсягом, проте не за значенням, оскільки в них зародилося головне право покупця – право на отримання якісного товару. В основу утвердження цього права покупця лягли наявні торговельні звичаї Давньоруської держави [65, с. 535].

У другій половині XIV століття під владу литовських князів перейшли Волинь, Київщина, Полісся та Сіверщина. Відтоді в історії українського права розпочинається новий період, який називають польсько-литовською добою. На території Великого князівства Литовського діяли норми Литовських статутів та «Руської правди».

Литовський статут 1588 року значною мірою зберіг головні засади давньоруського права. Статут містив норми, що захищали права мешканців Великого князівства Литовського на ринку товарів, робіт та послуг. Так, в Статуті були врегульовані: право на достовірну інформацію про ціну товару; право на товар встановленої якості та властивостей, а також відповідальність продавців за порушення цього права; право на звернення до суду за захистом порушеного права (розділ III, артикули 38-44) [203].

Таким чином, за часів Київської Русі і Великого князівства Литовського норми звичаєвого права, «Руська правда» та Литовські статuti забезпечували право споживачів на отримання товару, встановленої якості та властивостей, а також передбачали відповідальність продавців за порушення цього права.

У 1569 році землі Київщини, Волині та Поділля відійшли до Польського королівства. В ті часи у Польському королівстві польське право не було кодифіковане, діяли норми звичаєвого права та статuti. Навесні 1648 року на українських землях почалася народно-визвольна війна, внаслідок чого сформувалася Українська козацька держава – Військо Запорозьке, яка проіснувала до 1764 року. Джерелами права були Литовський статут 1588 року, акти гетьманської влади та норми звичаєвого права.

На теренах тогочасної України існувала Запорозька Січ, якій були притаманні власні традиції та правові звичаї, відмінні від загальних правил московської держави. З огляду на тогочасний розвиток правового регулювання захисту прав споживачів, таким видом захисту були справи про перевищення визначеної на Січі норми продажу товарів, харчів, напоїв, за яке передбачалося покарання у виді «розграбування майна». На Січі існував своєрідний звичай, за яким дозволялося грабувати майно шинкарів, крамарів чи м'ясників, які надмірно підносили ціни на свої товари всупереч нормі, встановленій військом [231, с. 150-151].

Особливістю правового регулювання захисту прав споживачів за часів Гетьманщини був нагляд за порядком торгівлі товарами на Січі, для чого призначали базарного отамана та військового кантаржія, тобто хранителя зразкових мір та ваги. Надавалися також послуги перевезення річковими поромами, які були одним з різновидів послуг для споживачів, де відповідальною особою призначали шафаря [231, с. 146-147].

Конституція гетьмана Пилипа Орлика 1710 року регулювала митні побори з торгівлі на ринках та ярмарках. Зокрема, у розділі XVI Конституції зазначено, що особи, які на ярмарку продають дрібну річ або купують річ для власних потреб, митом не обкладаються [152].

Запорозькі козаки керувалися не писаними законами, а «стародавнім звичаєм, словесним правом і здоровим глуздом». Писаного законодавства не було, оскільки громада козаків існувала надто недовго, щоб розробити закони і систематизувати їх; а також тому, що життя козаків було сповнене війнами, які не дозволяли їм зупинитися на влаштуванні внутрішнього ладу свого життя; крім того, вони взагалі уникали писаних законів, побоюючись, щоб не були змінені їхні свободи [231, с. 149].

Таким чином, правову основу регулювання захисту прав споживачів за часів Гетьманщини становили норми, які сформувалися протягом всього часу існування. Звичаєвим правом користувались як судові, так і адміністративні органи. Важливими джерелами права були також тогочасні універсали та договірні статті, які укладали майже всі гетьмани з царським урядом під час обрання їх на посаду.

Наприкінці XVIII – на початку XIX століття українські землі переходять до складу російської імперії, де стародавні звичаї втрачають чинність, відбувається поступове оновлення законодавчої бази, а також перехід від диспозитивного методу правового регулювання до імперативного.

Зміни в економічному житті за часів Петра I та розвиток ринкових відносин як всередині країни, так і з іншими державами, позначалися на правовому регулюванні майнових відносин. Сприяючи розвитку торгівлі, держава взяла під свій захист торгові звичаї, започаткувала так званий звичай торгового обороту, яким регулювалося широке коло відносин у торгівлі.

О. В. Зверева зазначає, що за часів правління Петра I відбувся активний розвиток нормативної бази у сфері правового регулювання захисту прав споживачів. Посилену увагу приділяли стандартизації як одному з видів гарантії прав споживачів на якісну продукцію.

Вчена вважає, що саме тоді сформувалося право покупця на отримання якісного товару, який мав відповідати всім пред'явленим до нього вимогам [65, с. 536].

Науково-технічний прогрес наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття призвів до появи на ринках великої кількості фальсифікованої продукції.

А. А. Дубініна пише, що в Україні підробляли майже всі продукти, насамперед фальсифікували відомі марки. Професор В. Е. Таїров, який мав інформацію про фальсифікацію виноградного вина в Україні, з метою захисту прав споживачів на підставі аналізу матеріалів розробив проєкт закону «Про фальсифікацію харчових продуктів». Проте цей закон не було прийнято [49].

Таким чином, значну роль у захисті права споживачів на якісну продукцію починає відігравати як інформація про походження продукції та її виробника, а також просвітницька діяльність у цій сфері.

Правові норми щодо захисту прав споживачів були відображені у Зводі законів російської імперії 1833 року, а норми, спрямовані на захист споживачів від неякісної продукції, що загрожувала їх життю та здоров'ю, було упорядковано в Лікарському статуті.

Пізніше вже норми Статуту про покарання 1864 року передбачали відповідальність продавця за неякісну продукцію, наділяли мирових суддів правом накладати покарання у виді штрафу в розмірі до 100 рублів або арешту строком до одного місяця.

Кримінальне уложення 1903 року за виготовлення або зберігання для продажу, або продаж неякісної продукції чи продукції, шкідливої для здоров'я, передбачало покарання у виді арешту або штрафу в розмірі до 500 рублів.

Крім того, кримінально караним було виготовлення або зберігання для продажу, а також продаж хлібу, виготовленого з неякісних складників. За це передбачалося покарання у виді арешту строком до трьох місяців або штрафу в розмірі до 300 рублів.

Якщо ж неякісні складники були шкідливі для здоров'я і про це було відомо, то до винної особи застосовувалося покарання у виді позбавлення волі строком не менше трьох місяців [90].

Бурхливий розвиток торгівлі на початку ХХ століття та значні труднощі під час застосування Зводу законів Російської імперії на практиці стали передумовами для складання проєкту Цивільного уложення 1913 року.

Проєкт встановлював правила щодо належної якості як на рухоме, так і нерухоме майно; визначався обов'язок покупця негайно оглянути куплений товар, а за наявності в ньому недоліків негайно повідомити про це продавця, інакше його позбавляли права посылатися на недоліки; закріплювалося право покупця в разі виявлення у проданому майні недоліків на розірвання договору чи зниження купівельної ціни. Проте проєкт Цивільного уложення 1913 року так і не прийняли.

Таким чином, за часів перебування України в складі російської імперії правове регулювання захисту прав споживачів набуває комплексного характеру. Відбувається виокремлення прав споживачів як на інформацію про продукцію загалом, так і на інформацію про безпечність продукції, зокрема, щодо якості продукції, яка відповідає усім висунутим до неї вимогам. Відбувається посилення кримінальної відповідальності за продаж неякісної продукції та продукції, шкідливої для здоров'я.

Дослідивши кримінальне законодавство в період українського державотворення (1917-1921 роки), Е. М. Кісілюк пише, що відповідальність за господарські та службові злочини за доби Директорії розвивалося у тому ж напрямку, що й за доби Української Центральної Ради та доби Гетьманату.

Основні зусилля як законодавчих, так і виконавчих органів влади у галузі господарських злочинів були спрямовані на боротьбу зі спекуляцією, підробкою грошей, виготовленням самогону та незаконним продажем міцних спиртних напоїв [72, с. 158].

О. А. Чуваков звертає увагу на те, що у 1918 році справи про спекуляцію становили 32 % від загальної кількості кримінальних справ, розглянутих революційними трибуналами [228, с. 116].

Становище споживачів в Україні за часів радянської влади неодноразово змінювалося. Це було пов'язано з кодифікацією всіх галузей законодавства.

Цивільно-правове регулювання здійснювалося за допомогою норм, які містилися в Цивільному кодексі УРСР (далі – ЦК УРСР) 1922 року, а згодом в Основах цивільного законодавства СРСР і союзних республік 1961 року та ЦК УРСР 1963 року.

ЦК УРСР 1922 року значно поліпшив правове становище споживачів, порівняно з дореволюційним законодавством, зокрема, у ньому чітко простежується право споживачів на належну якість товарів (робіт, послуг). Кодекс розширював перелік прав покупця, який придбав товар неналежної якості. Крім права розірвати договір, передбаченого дореволюційним законодавством, Кодекс закріплював: право замінити річ на іншу належної якості та зменшити покупну ціну; право на судовий захист від неправомірних дій продавця; а також право на достовірну інформацію про якість і ціну товару [223].

Протягом певного часу торговельні знаки в СРСР існували в правовому вакуумі, а більшість з них не використовувалися взагалі. Відродження торговельних знаків відбулося в період нової економічної політики. Так, у 1923 році було прийнято декрет Ради народних комісарів «Про товарні знаки», у якому визначали нові правила їх реєстрації, а в 1926 році була ухвалена постанова ЦВК і РНК СРСР «Про товарний знак».

Кримінальний кодекс УРСР (далі – КК УРСР) 1927 року було доповнено ст. 135³, відповідно до якої, за випуск недоброякісної та некомплектної промислової продукції і за випуск продукції із порушенням обов'язкових стандартів, директори, головні інженери і начальники відділів технічного контролю промислових підприємств каралися тюремним ув'язненням на строк від п'яти до восьми років.

За масовий чи системний випуск з торгових підприємств недоброякісної продукції призначалося покарання у виді позбавлення волі на строк до п'яти років або виправно-трудова робота [96].

25 липня 1934 року ЦВК і РНК СРСР приймає постанову «Про доповнення кримінальних кодексів союзних республік статтею про відповідальність за обкрадання споживача і обман радянської держави».

КК УРСР 1927 року було доповнено ст. 135⁴, яка передбачала покарання у виді позбавлення волі на строк до десяти років за обважування, обмірювання покупців, користування під час продажу неправильними вагами, гирями та іншими неправильними вимірювальними приладами, а також за порушення встановлених роздрібних цін на товари широкого вжитку та продаж товарів нижчого сорту за ціною вищого, приховування від покупців преїскурантних цін товарів [96].

У 1936 році в СРСР був прийнятий Закон «Про обов'язкове нанесення на продукцію виробничої марки». Виробничою маркою вважали позначення, що містить повне або скорочене найменування підприємства-виробника, місцезнаходження, сорт товару і номер Державного стандарту.

Після Другої світової війни проблема захисту прав споживачів набула міжнародного значення. Поштовхом для цього була низка передумов, до яких належать: створення у 1946 році Міжнародної організації зі стандартизації (ISO) та вступ до неї СРСР у 1947 році; прийняття у 1948 році Генеральною Асамблеєю ООН Загальної Декларації прав людини [63]; післявоєнний розвиток та модернізація ринкових відносин як у світі загалом, так і в СРСР зокрема.

В 1954 році створюється Комітет стандартів, мір і вимірювальних приладів для координації роботи зі стандартизації в галузях народного господарства країни. Відбувається посилення ролі стандартизації як засобу поліпшення якості продукції та поширення права споживачів на якісну продукцію.

КК УРСР 1927 року діяв протягом тридцяти трьох років. Після смерті Й. Сталіна було взято курс на демократизацію суспільства і закріплення політичних новацій у законодавстві.

14 травня 1956 року під впливом цих загальносоюзних процесів Президія Верховної Ради УРСР прийняла постанову «Про перегляд кодексів та законів УРСР».

28 грудня 1960 року Президія Верховної Ради УРСР прийняла новий КК УРСР, який передбачав кримінальну відповідальність за випуск або реалізацію недоброякісної чи некомплектної продукції.

Так, відповідно до ст. 147 КК УРСР 1960 року, випуск на товарний ринок або інша реалізація споживачам недоброякісної, тобто такої, що не відповідає встановленим стандартам, нормам, правилам і технічним умовам, або некомплектної продукції і товарів, здійснені відповідальними за це особами, вчинені протягом року після накладення адміністративного стягнення за такі ж порушення, каралося штрафом від трьохсот до п'ятисот мінімальних розмірів заробітної плати з конфіскацією випущеної продукції або без такої.

Ті самі дії, якщо вони були вчинені у великих розмірах або завдали шкоди здоров'ю чи призвели до смерті споживача, каралися позбавленням волі на строк до п'яти років з конфіскацією випущеної продукції.

КК УРСР 1960 року також передбачав кримінальну відповідальність за обман покупців у торговельних підприємствах чи підприємствах громадського харчування (ст. 155) та за обман замовників побутових та комунальних послуг у підприємств побутового обслуговування населення і комунального господарства (ст. 155¹) [97].

Правові норми Основ цивільного законодавства 1961 року та ЦК УРСР 1963 року посилили відповідальність продавця порівняно з попереднім цивільним законодавством. Якщо раніше продавець не відповідав за явні недоліки товару, які були або мали бути відомі покупцеві під час укладання договору, то тепер для того, щоб звільнитися від відповідальності за ці недоліки, продавець мав їх виявити та засвідчити це під час передання покупцеві.

Цивільне законодавство також передбачало відповідальність роздрібних торговельних організацій за продаж неякісної продукції та надання неякісних послуг, розширювало перелік прав покупців під час продажу їм товару неналежної якості. Покупець мав право на безоплатне усунення недоліків у майстернях гарантійного ремонту чи у магазинах, обмін на доброякісні товари чи повернення коштів у розмірі покупної ціни. Покупцеві також надавалося право обміну продукції в магазині, якщо вона не підійшла йому за фасоном, кольором чи розміром, однак за умови, що вона не була в користуванні [224]. Зазначені правила стали основою для нового законодавства про захист прав споживачів.

В 1965 році Постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР було запроваджено Державний знак якості, який додатково забезпечував гарантією споживачів на якісну продукцію. Проте наявність на продукції Державного знака якості не завжди гарантувало відповідність державним вимогам якості.

Система радянських органів, які здійснювали контроль за торгівлею та захистом прав споживачів, складалася з державних органів і громадських організацій. Це були не спеціально створені організації для захисту прав споживачів, а громадські об'єднання, головною діяльністю яких було виявлення порушень на ринку з боку підприємств торгівлі і послуг. Державні органи не вживали заходів для інформування споживачів про порядок і способи захисту своїх прав на підставі наявних нормативно-правових актів. Тому права споживачів в СРСР були майже не захищені.

Таким чином, за часів радянської влади в Україні було встановлено державну монополію на виробництво продукції, яка передбачала державне регулювання економіки та відсутність конкурентних ринкових відносин. Кодекси радянського періоду розширювали права споживачів під час продажу продукції неналежної якості. Було запроваджено єдину систему державних стандартів, впроваджено Державний знак якості як гарантію права споживачів на якісну продукцію, а також обов'язкове зазначення торговельної марки для реалізації права споживачів на інформацію.

Кримінальній відповідальності підлягали винні особи за обман покупців та замовників побутових чи комунальних послуг, а також за випуск або реалізацію недоброякісної чи некомплектної продукції. Кваліфікуючими ознаками злочину були випуск або реалізація недоброякісної чи некомплектної продукції у великих розмірах, завдана шкода здоров'ю або смерть споживача.

В 1985 році Генеральною Асамблеєю ООН була прийнята Резолюція 39/248 «Керівні принципи захисту інтересів споживачів», яка стала основою для законодавства із захисту прав споживачів більшості країн Європи. До основних прав споживачів Керівними принципами віднесено, зокрема, право на безпеку товарів, а також захист споживачів від шкоди їх здоров'ю і безпеці [71].

Після проголошення незалежності в Україні починається новий етап розвитку механізму захисту прав споживачів відповідно до нових економічних умов, зокрема, ринкових відносин, факторів конкуренції та боротьби за споживача. Внаслідок введення в обіг на ринок доступної продукції та стрімким розвитком конкуренції, виробники продукції та її розповсюджувачі не завжди зважали на якість та безпечність продукції.

12 травня 1991 року Верховна Рада УРСР прийняла Закон УРСР «Про захист прав споживачів», який визначав загальні правові, економічні та соціальні основи захисту прав споживачів. Споживачі мали право, зокрема, на належну якість продукції, торговельного та інших видів обслуговування, а також на безпеку продукції (ст. 3). Терміном «продукція» охоплювалися товар, робота і послуги (ст. 1) [182].

15 грудня 1993 року ВРУ внесла істотні зміни і доповнення до Закону УРСР «Про захист прав споживачів», виклавши його в новій редакції.

Закон регулював відносини між споживачами товарів (робіт, послуг) та виготівниками, продавцями, виконавцями, а також встановлював права споживачів та визначав механізм їх захисту. Споживачі мали право, зокрема, на належну якість товарів (робіт, послуг), торговельного та інших видів обслуговування, а також на безпеку товарів (робіт, послуг) (ст. 3) [168].

14 червня 1994 року була підписана Угода про партнерство, відповідно до якої Україна взяла на себе зобов'язання вжити заходи щодо поступового приведення національного законодавства у відповідність до законодавства ЄС у визначених сферах. До таких сфер належав, зокрема, захист прав споживачів (ст. 51) [211].

28 червня 1996 року була прийнята Конституція України, яка гарантує, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів (ч. 4 ст. 42) [78].

05 квітня 2001 року ВРУ прийняла КК України, який у ст. 227 передбачав кримінальну відповідальність за випуск на товарний ринок або іншу реалізацію споживачам недоброякісної, тобто такої, що не відповідає встановленим стандартам, нормам, правилам і технічним умовам, або некомплектної продукції та товарів, якщо такі дії вчинені у великих розмірах.

Під випуском або реалізацією недоброякісної продукції, вчиненими у великих розмірах, вважалися розміри, що перевищують триста нмдг. Санкція статті передбачала покарання у виді штрафу від ста до двохсот нмдг або виправними роботами на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років [95].

Варто зазначити, що альтернативний проект КК України № 1029-1 від 15 травня 1998 року передбачав кримінальну відповідальність за випуск на товарний ринок чи іншу реалізацію споживачеві продукції без сертифіката якості, вчинені публічною посадовою особою чи функціонером підприємства незалежно від форми його власності протягом року після накладення адміністративного стягнення за таке ж порушення (ст. 294).

Санкція статті передбачала покарання у виді позбавленням волі терміном до чотирьох років, штрафом від ста до трьохсот п'ятдесяти мінімальних розмірів заробітної плати або іншого доходу винного за період до трьох місяців, позбавленням права займатися підприємницькою діяльністю терміном до трьох років [157].

Таким чином, проєкт КК України № 1029-1 визнавав злочином випуск або реалізацію продукції без відповідного сертифіката якості незалежно від кількості продукції та від того чи була завдана шкода споживачам. Спеціальним суб'єктом злочину були публічна посадова особа та функціонер підприємства незалежно від форми власності, якщо протягом року на нього вже накладалося адміністративне стягнення за таке ж порушення. Проте за основу проєкт КК України № 1029-1 не було прийнято.

3 грудня 2001 року була прийнята Директива Європейського Парламенту і Ради 2001/95/ЄС про загальну безпечність продуктів, метою якої було забезпечення того, щоб введені в обіг продукти були безпечними [174].

Директива є чинною та встановлює для всіх виробників «загальний обов'язок безпеки» (обов'язок випускати на ринок лише безпечні продукти) та конкретизує його за допомогою положення про розробку та застосування європейських стандартів з боку європейських організацій зі стандартизації. Безпечним визнається продукт, який за нормальних чи розумно передбачуваних умов використання, не становить жодного ризику або несе мінімальний ризик, пов'язаний із використанням продукту.

З метою забезпечення безпеки споживачів та їх захисту від ризиків, що надаються продуктами, Директива також фіксує обов'язки та повноваження держав-членів, а також Європейської комісії зі здійснення нагляду та контролю над споживчим ринком. Серед передбачених заходів – правила, що регулюють функціонування спеціальної системи «РАПЕКС» (RAPEX), що призначена для швидкого обміну між державами-членами та Комісією інформацією про серйозні ризики для споживачів.

Щодо харчових продуктів в рамках ЄС функціонують спеціальні мережі та механізми обміну інформацією, передбачені Регламентом (ЄС) № 178/2002 Європейського парламенту і Ради ЄС від 28 січня 2002 року про встановлення загальних принципів та розпоряджень продовольчого законодавства, про заснування Європейського органу з безпеки продуктів харчування та про закріплення процедур щодо безпеки продовольчих товарів.

Директива застосовується до всіх видів продуктів, крім антикваріату або продуктів, що підлягають ремонту чи відновленню перед використанням. Держави-члени повинні переконатися в тому, що виробники та розповсюджувачі дотримуються покладених на них цією Директивою обов'язків у такий спосіб, що продукти, які вони вводять в обіг, є безпечними.

Держави-члени також засновують чи призначають органи, компетентні у проведенні моніторингу відповідності продуктів загальним вимогам до безпечності, та забезпечують, щоб такі органи мали і використовували повноваження, які до їхньої компетенції віднесено згідно з цією Директивою [174].

Таким чином, після прийняття Директиви 2001/95/ЄС в країнах ЄС споживчу продукцію починають перевіряти виключно на її безпечність. Для всіх виробників та розповсюджувачів встановлюється обов'язок вводити в обіг на ринок лише безпечну продукцію. Для швидкого обміну інформацією про продукцію, що несе серйозний ризик для споживачів, створюється та функціонує інформаційна система «РАПЕКС».

10 січня 2002 року ВРУ були внесені відповідні зміни і доповнення до ЗУ «Про захист прав споживачів», якими вводився термін «безпека товару (роботи, послуги)», встановлювалася вимога щодо позначення відомостей про шкідливі для здоров'я речовини і протипоказання щодо застосування товарів (робіт, послуг), а також передбачалося, що державний захист споживачів здійснюють спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів та його територіальні органи [167].

16 січня 2003 року ВРУ було прийнято ЦК України та ГК України.

ЦК України захищає право фізичної особи на безпечні для неї продукти споживання (харчові продукти та предмети побуту) (ч. 3 ст. 293) [225].

ГК України передбачає права споживачів, які визначені в ЗУ «Про захист прав споживачів», зокрема, право на належну якість товарів (робіт і послуг) та право на безпеку товарів (робіт і послуг) (ч. 1 ст. 39) [41].

18 березня 2004 року ВРУ прийняла ЗУ «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу». Адаптація законодавства України до законодавства ЄС стає пріоритетною складовою процесу інтеграції України до ЄС, що в свою чергу є пріоритетним напрямом української зовнішньої політики (розділ I) [175].

5 лютого 2008 року був підписаний Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі, який набрав чинності 16 травня 2008 року [159].

12 грудня 2010 року ВРУ прийняла Закон про ринковий нагляд, з метою забезпечення відповідності продукції, що вже перебуває в обігу на ринку, вимогам технічних регламентів та відсутності загроз для безпечності, здоров'я або будь-якого іншого аспекту захисту суспільних інтересів.

Терміни «введення продукції в обіг», «небезпечна продукція» та «продукція» вживалися у значеннях, визначених у Законі про нехарчову продукцію.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону про нехарчову продукції, під введенням продукції в обіг розуміється перше надання продукції на ринку України. Продукцією є будь-яка речовина, препарат чи інший товар, виготовлений в ході виробничого процесу. Небезпечною є будь-яка нехарчова продукція, що не відповідає визначенню терміна «безпечна нехарчова продукція», тобто яка за звичайних умов використання становить ризик чи створює загрозу суспільним інтересам [173].

Закон про ринковий нагляд також вніс зміни і до ст. 227 КК України, яка в новій редакції передбачає кримінальну відповідальність за умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах.

Під введенням в обіг (випуском на ринок України) небезпечної продукції, вчиненим у великих розмірах, вважається введення в обіг продукції, загальна вартість якої перевищує п'ятсот нмдг.

Санкція статті передбачає покарання у виді штрафу від трьох тисяч до восьми тисяч нмдг з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років [95].

М. І. Хавронюк критично поставився до зазначених змін, зауваживши, що у питаннях термінології Закон України «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» відсилає до Закону України «Про загальну безпечність нехарчової продукції», що вже є дивним, оскільки зміст наведеної статті стосується не тільки нехарчової, а будь-якої продукції.

Вчений звертає увагу на те, що якщо за старою редакцією великими вважались розміри, що перевищують триста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, то за новою – це п'ятсот таких мінімумів. Іншими словами, виробники небезпечної продукції стали більш захищеними від дії кримінального закону [219, с. 34].

На підставі Закону про ринковий нагляд також були створені система оперативного взаємного сповіщення про продукцію, що становить серйозний ризик (СОВС), та Національна інформаційна система ринкового нагляду, з метою автоматизованої підтримки заходів ринкового нагляду і контролю продукції (ст. 41, ст. 42) [172].

21 березня 2014 року була підписана Угода про асоціацію, цілями якої є, зокрема, сприяння поступовому зближенню України з ЄС та його державами-членами. Сторони також співробітничать з метою забезпечення високого рівня захисту прав споживачів та досягнення сумісності між їхніми системами захисту прав споживачів (ст. 415) [210].

Результатом такого співробітництва у сфері захисту прав споживачів стало прийняття ВРУ цілого ряду законів: ЗУ «Про стандартизацію» від 05 червня 2014 року [195]; ЗУ «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 05 червня 2014 року [188]; ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» від 22 липня 2014 року [165]; ЗУ «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15 січня 2015 року [197]; ЗУ «Про електронну комерцію» від 03 вересня 2015 року [184]; ЗУ «Про

споживче кредитування» від 15 листопада 2016 року [194]; ЗУ «Про безпечність та гігієну кормів» від 21 грудня 2017 року [162]; ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гармонізації законодавства у сфері порівняльної реклами із правом ЄС» від 12 листопада 2019 року [166].

20 червня 2019 року було ухвалено Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/1020 про ринковий нагляд та відповідність продуктів, з метою посилення ринкового нагляду щодо продуктів, охоплених гармонізаційним законодавством ЄС.

Регламент є обов'язковим та підлягає прямому застосуванню у всіх державах-членах з 16 липня 2021 року. Застосування Регламенту не перешкоджає органам ринкового нагляду застосовувати заходи, які передбачені у Директиві 2001/95/ЄС. Регламент також передбачає створення інформаційно-комунікаційної системи ринкового нагляду (ICSMS) з метою вдосконалення обміну даними між державами-членами [192].

Варто зазначити, що 24 лютого 2022 року Указом Президента України було введено в Україні воєнний стан у зв'язку з військовою агресією росії проти України [163], а 10 червня 2023 року ВРУ було прийнято ЗУ «Про захист прав споживачів» в новій редакції, який набирає чинності через один рік з дня його опублікування, але не раніше дня припинення або скасування воєнного стану. В цьому законі продукція визначається як будь-який товар, робота (послуга), що виготовляється, виконується чи надається споживачу, а також харчовий продукт (п. 25 ч. 1 ст. 1) [183].

Таким чином, після підписання Угоди про асоціацію та прийняття відповідних законів, відбувається зміна внутрішнього права України, що виявляється в гармонізації та уніфікації законодавства України з законодавством ЄС у визначених сферах, зокрема, у сфері захисту прав споживачів. Кримінально караним є умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах.

1.2. Науково-правова думка про «небезпечну продукцію» та її правове визначення

Конституція України гарантує, що держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів (ч. 4 ст. 42) [78].

У науковій літературі дискусійним є питання щодо визначення терміну «небезпечна продукція», а також щодо його кримінально-правового значення, зокрема, О. О. Дудоров називає невдалою бланкетну вказівку на небезпечність продукції у чинній ст. 227 КК України, яка пов'язана лише з вимогами, встановленими нормативно-правовими актами. Чинне законодавство містить кілька визначень поняття «продукція».

За умов відсутності бажаної уніфікації відповідної термінології найбільш прийнятним для кримінально-правової характеристики правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, на думку вченого, є визначення продукції, закріплене у Законі «Про захист прав споживачів», яке охоплює харчові і нехарчові товари, а також роботи і послуги [50, с. 216; 51, с. 626; 55, с. 398–399].

Аналізуючи попередню редакцію ст. 227 КК України, О. М. Готін зазначає, що в умовах радянської планової економіки суспільна небезпека випуску або реалізації недоброякісної продукції зумовлювалася породженням зазначеним злочином непродуктивних витрат у соціалістичному господарстві.

Зрив планових поставок промислової продукції через її недоброякісність спричинював ланцюгову реакцію з недопоставками сировини, комплектуючих виробів тощо в межах галузі народного господарства і далі знаходив свій вияв у дезорганізації механізму господарювання загалом [42, с. 9].

М. І. Хавронюк під небезпечною продукцією розуміє виріб (товар), робота чи послуга, якими створено ризик для життя, здоров'я, майна споживача і навколишнього природного середовища за звичайних умов використання, зберігання, транспортування і утилізації продукції.

Вчений також пропонує у КК України передбачити кримінальну відповідальність за випуск на товарний ринок вочевидь фальсифікованої продукції, під якою розуміє будь-яку продукцію, виготовлену з порушенням технології чи вимог щодо маркування та пакування, розміщення інформації про товар на його упаковці тощо [220, с. 172; 221, с. 143-144].

О. О. Дудоров слушно звертає увагу на те, що небезпечну продукцію не слід ототожнювати з фальсифікованою продукцією. Під останньою розуміється продукція, виготовлена з порушенням технології або неправомірним використанням знака для товарів та послуг, чи копіюванням форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само неправомірним відтворенням товару іншої особи (п. 27 ч. 1 ст. 1 Закону «Про захист прав споживачів»). За своїми характеристиками фальсифікована продукція теоретично може бути і якісною, і безпечною [50, с. 218].

А. М. Ришелюк визначає продукцію як будь-який виріб (товар), процес чи послуга, що виготовляється, здійснюється чи надається для задоволення суспільних потреб. Поняття «товар» охоплюється поняттям продукція.

Безпечною нехарчовою продукцією є будь-яка продукція, яка за звичайних або обґрунтовано передбачуваних умов використання (у тому числі щодо строку служби та за необхідності введення в експлуатацію вимог стосовно встановлення і технічного обслуговування) не становить жодного ризику чи становить лише мінімальні ризики, зумовлені використанням такої продукції, які вважаються прийнятними і не створюють загрози суспільним інтересам. Безпечним харчовим продуктом вважається харчовий продукт, який не справляє шкідливого впливу на здоров'я людини та є придатним для споживання.

Вчений робить висновок, що нехарчова продукція або харчові продукти, які не відповідають поданим вище вимогам, вважаються небезпечними. Нехарчова продукція може вважатися небезпечною також і тоді, коли така шкода має вигляд «побічного ефекту» (наприклад, унаслідок шкідливого

випромінювання, яке виникає під час роботи певного пристрою, тоді як сама така робота не завдає шкоди здоров'ю) [136, с. 768–769; 137, с. 776–777].

В. Я. Тацій під продукцією розумів будь-яку речовину, препарат або інший товар, виготовлений в ході виробничого процесу. Особливістю небезпечної продукції є те, що вона при її використанні, за передбачених для неї умов, створює загрозу суспільним інтересам – безпеці життя та здоров'я людей, безпечним умовам праці, захисту прав споживачів (користувачів), захисту довкілля.

Причини того, що продукція стала небезпечною, на думку вченого, можуть бути пов'язані безпосередньо з виробничим процесом, порушенням правил зберігання товару, закінченням кінцевих строків реалізації тощо [88, с. 288-289].

Н. О. Гуторова вважає неефективною кримінально-правову охорону продовольчої безпеки в Україні.

Вчена звертає увагу на те, що кримінально караним є умисне введення в обіг небезпечної продукції у великих розмірах, тому під дію цієї норми не підпадають факти продажу простроченої харчової продукції з «подвійним» маркуванням, виготовлення готових страв у закладах громадського харчування тощо, оскільки такі порушення, як правило, здійснюються у менших розмірах [46, с. 61-62].

Н. В. Наумчук найбільш прийнятним вважає визначення продукції, яке охоплює будь-які товари, як харчові, так і не харчові, а також роботи і послуги. Дослідниця пропонує також враховувати стандарти, норми, правила і технічні умови в частині положень щодо визначення небезпечності продукції [139, с. 244-245].

Т. А. Сокур у своєму дисертаційному дослідженні робить висновок, що небезпечна продукція є видом недоброякісної продукції та є більш вузьким поняттям ніж остання. А отже, визначення недоброякісної продукції включає в себе поняття небезпечної продукції, і навпаки, визначення небезпечної продукції входить до поняття недоброякісної продукції.

А це в свою чергу, на думку дослідниці, виключає необхідність передбачення в одній диспозиції кримінально-правової норми поряд з ознакою недоброякісності продукції вказівку на небезпеку продукції [201, с. 112–113].

А. А. Цюра також вважає, що виходячи з тих реалій, у яких живе сучасне українське суспільство, декриміналізація випуску недоброякісної продукції може відповідно вплинути на наповнення вітчизняного ринку саме недоброякісними товарами [227, с. 422].

П. П. Андрушко з цього приводу слушно зазначає, що якщо продукція, яку придбає споживач, виявиться тільки неякісною, то буде заподіяно істотну шкоду його майновим правам, якщо ж і небезпечною, то буде створюватись загроза для життя та здоров'я споживача. У випадку використання такої небезпечної продукції за призначенням реальна шкода може бути спричинена здоров'ю або життю споживача.

Звісно, зауважує вчений, коли порушуються майнові права споживачів у зв'язку із реалізацією їм недоброякісної продукції, то існують насамперед різного роду цивільно-правові, господарсько-правові механізми охорони їх прав, а також більш суворі засоби адміністративного права [133, с. 789].

О. М. Готін та О. О. Дудоров підтримують цю позицію, зазначаючи, що в умовах ринкової економіки матеріальна шкода, що заподіюється суб'єктам господарювання через випуск або реалізацію недоброякісної продукції, істотно не впливає на публічні інтереси.

Вчені пояснюють, що, власне, захист приватних прав фізичних або юридичних осіб, тобто споживачів товарів, послуг і робіт може бути ефективно досягнутий за допомогою цивільно-правового або господарсько-правового механізмів.

Втручання держави в договірні відносини між сторонами, у тому числі з використанням кримінально-правових засобів реагування, доцільне лише у випадках, коли діянням особи завдано шкоди здоров'ю чи життю людей або створена загроза заподіяння такої шкоди [42, с. 9].

Щодо відносин між суб'єктами господарювання з приводу поставки недоброякісної продукції, то у цьому разі, на думку вчених, доречною є регламентована ГК України та ЦК України майнова відповідальність контрагента за неналежне виконання господарсько-правових і цивільно-правових зобов'язань [50, с. 216; 55, с. 398].

Варто також зазначити, що дослідження небезпечної продукції, які проводяться американськими та європейськими вченими, є більш ґрунтовними, оскільки вони вивчають та визначають рівень небезпеки продукції за наявності шкідливих хімічних речовин, які містяться в її складі, а також досліджують вплив хімічних речовин на здоров'я людини та навколишнє середовище.

Так, німецькі вчені Сабріна Гартман та Урсула Клашка звертають увагу на те, що сучасне суспільство переживає період безпрецедентного споживання з величезною кількістю хімічних речовин, які використовуються в споживчих товарах і комерційних сумішах.

Багато речовин, класифікованих як небезпечні згідно з Регламентом (ЄС) № 1272/2008, присутні в повсякденних продуктах як звичайні інгредієнти, як, наприклад, консерванти в пральних та чистячих засобах, ароматизатори в засобах особистої гігієни, пер- і поліфторовані хімічні речовини, що використовуються в обробці текстилю, пластифікатори в пластикових матеріалах або важкі метали в електронних приладах. Проте засоби особистої гігієни, продукти харчування та фармацевтичні препарати є сумішами, які не підпадають під дію Регламенту (ЄС) № 1272/2008.

Крім того, предмети (такі як електронні вироби, текстиль або вироби з пластикових матеріалів) не потрібно маркувати піктограмами небезпеки відповідно до Регламенту [248].

Урсула Клашка також зібрала та проаналізувала причини, чому продукти особистої гігієни були внесені до РАПЕКС (Європейська система швидкого сповіщення про продукти, які становлять серйозний ризик для здоров'я та безпеки споживачів) з 2006 по 2015 рік.

99 % із 724 засобів особистої гігієни, про які було повідомлено в цей період, становлять серйозну хімічну небезпеку, оскільки вони містять речовини, які заборонені або обмежені європейськими косметичними правилами, такі як: гідрохінон (157 продуктів), метали (114), консерванти (90), фталати (57), глюкокортикоїди (35), фенілендіаміни (24). 85 продуктів були заражені патогенними мікроорганізмами [250].

Американські вчені Меган Р. Шварцман, Крістін Е. Нокс, Робін Е. Додсон, Рутан А. Рудель та Клавдія Польська, використовуючи унікальний набір даних споживчих товарів, що продаються в Каліфорнії, визначили леткі хімічні інгредієнти, перелічені у Prop 65 (закон про право знати) як канцерогени та токсиканти, що впливають на репродуктивність/розвиток.

Потім вони використали профілі специфікації, щоб ідентифікувати 33 хімікати зі списку Prop 65 у продуктах і 105 категорій продуктів, які містять хімікати зі списку Prop 65. Використовуючи інформацію про пріоритет хімічних речовин і оцінюючи різні сценарії впливу, вчені визначили 11 пріоритетних хімічних речовин і 30 категорій пріоритетних продуктів як безпосередні цілі для нормативних обмежень або зміни виробника.

Вчені дійшли висновку, що деякі професії можуть додатково піддавати працівників впливу продуктів, що містять леткі органічні сполуки, які перераховані у Prop 65. Наприклад, люди, які працюють у манікюрних та перукарських салонах, можуть піддаватися впливу летких органічних сполук, що виділяються з 10 різних пріоритетних категорій продуктів, включаючи шампуні, засоби для укладання та інші засоби для волосся, лосьйони, вироби для нігтів, косметика, дезінфікуючі засоби.

Цей аналіз підтверджує, що на робочих місцях люди можуть піддаватися впливу низки летких органічних сполук і навряд чи багато з цих впливів будуть повністю врегульовані законами про захист на робочому місці або програмами інформування про небезпеку.

Ризики від цих впливів нерівномірно розподілені серед населення в цілому, і є інші вразливі групи, які також слід враховувати. Наприклад,

токсиканти та канцерогени, які впливають на розвиток і репродукцію, становлять більш значний ризик для людей під час розвитку, зокрема, в ранньому віці, в період статевого дозрівання та вагітності [245].

Польська вчена Анжеліка Едіта Чаркевич та американський вчений Джеффри Р. Бекстранд провели дослідження впливу свинцю на організм людини та навколишнє середовище.

Вчені зазначають, що наслідки отруєння свинцем часто помітні лише через кілька років. Свинець є потенційно токсичним елементом, який при поглинанні організмом накопичується в крові та кістках, а також у таких органах, як печінка, нирки, мозок і шкіра. Його негативний вплив на здоров'я може бути як гострим, так і хронічним, оскільки організм людини погано його виводить. Вплив свинцю на людину може відбуватися різними способами, кожен з яких пов'язаний із забрудненням навколишнього середовища.

Свинець потрапляє в організм через ковтання або вдихання з таких джерел, як ґрунт, їжа, свинцевий пил, а також контакт зі свинцем у продуктах повсякденного використання та на робочому місці [236].

Експерти ВООЗ підкреслюють важливість контролю свинцю серед дітей, оскільки дослідження незмінно показують, що він негативно впливає на центральну нервову систему та розвиток. Свинець особливо шкідливий для дітей віком до шести років, швидше за все, через швидкий ріст і розвиток мозку з пов'язаними з ним періодами підвищеної вразливості, а також через високу потребу в поживних речовинах [251].

Свинець може перешкоджати здатності до навчання, погіршувати пам'ять, знижувати рівень IQ, перешкоджати росту та розвитку. Свинець документально підтверджує вплив на мову, слух, гіперактивність, нервову провідність, кишковий дискомфорт, запор, блювоту, втрату ваги та болі в м'язах. При високих концентраціях в крові, отруєння свинцем може призвести до анемії, нефропатії, паралічу, судом або смерті [236].

Крім того, коріння рослин (включаючи салат, редис, буряк, шпинат, петрушка, морква, буряк, білокачанна капуста, цвітна капуста) можуть

ефективно поглинати свинець, переважно поблизу промислових підприємств. Серед харчових продуктів найвищі концентрації свинцю спостерігаються в основному в листових овочах (0,796 мг/кг).

Вчені роблять висновок, що будь-який вплив свинцю викликає широкий спектр фізіологічних, біохімічних та поведінкових ефектів. Найбільш небезпечні ефекти виникають у центральній і периферичній нервовій системі, системі кровотворення, серцево-судинній системі та деяких органах, таких як печінка та нирки. Вченими також пропонується розробити та впровадити комплексний нормативний план і програму втручання в охорону здоров'я, щоб зменшити вплив свинцю та пов'язані з цим ризики для здоров'я [236].

Отже, дослідження американських та європейських вчених вказують на щоденне використання величезної кількості хімічних речовин в споживчих товарах. Вчені акцентують увагу на таких хімічних речовинах як консерванти, ароматизатори, леткі органічні сполуки та важкі метали, які негативно впливають на здоров'я людини та навколишнє середовище. Більш значний ризик впливу цих речовин становить для людей під час розвитку, зокрема, в ранньому віці, в період статевого дозрівання та вагітності.

Найбільш поширеним серед українських вчених та дослідників є визначення продукції, яке охоплює харчові продукти та нехарчові товари, а також робота і послуги. Окремі вчені під продукцією також розуміють будь-яку речовину та препарат.

Небезпечною визнається продукція, яка за звичайних умов використання становить ризик для життя і здоров'я людей, майна споживачів (користувачів), а також для навколишнього природного середовища.

Застосування кримінальної відповідальності у разі порушення майнових прав споживачів у зв'язку із реалізацією їм продукції неналежної якості (недоброякісної продукції) вважаємо недоцільним.

Для визначення способів захисту прав споживачів у разі реалізації їм продукції неналежної якості (недоброякісної продукції) звернімося до ЦК України та ГК України.

ЦК України зобов'язує продавця передати покупцеві товар, якість якого відповідає умовам договору купівлі-продажу, а також вимогам щодо якості товару, якщо такі встановлені законом (ч. 1, ч. 3 ст. 673) та встановлює правові наслідки передання товару неналежної якості, зокрема, покупець, якому переданий товар неналежної якості, має право вимагати від продавця за своїм вибором:

- 1) пропорційного зменшення ціни;
- 2) безоплатного усунення недоліків товару в розумний строк;
- 3) відшкодування витрат на усунення недоліків товару.

У разі істотного порушення вимог щодо якості товару, зокрема, виявлення недоліків, які не можна усунути, чи недоліків, усунення яких пов'язане з непропорційними витратами або затратами часу, а також недоліків, які виявилися неодноразово чи з'явилися знову після їх усунення, покупець має право за своїм вибором відмовитися від договору і вимагати повернення сплаченої за товар грошової суми або вимагати заміни товару (ч. 1, ч. 2 ст. 678) [225].

ГК України також зобов'язує постачальників поставляти товари, якість яких відповідає стандартам, технічним умовам (у разі наявності), іншій технічній документації, яка встановлює вимоги до їх якості, чи зразкам, якщо сторони не визначають у договорі більш високі вимоги до якості товарів (ч. 1 ст. 268).

Почуєць має право відмовитися від прийняття та оплати товарів, а також вимагати повернення сплаченої суми, у разі якщо товари вже були оплачені покупцем, проте було поставлено товари більш низької якості (ч. 5 ст. 268) [41].

Крім того, учасник відносин зобов'язаний відшкодувати завдані збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено, якщо господарське зобов'язання чи установлені вимоги щодо здійснення господарської діяльності були порушені (ч. 1 ст. 224) [41].

Таким чином, захист майнових прав споживачів (користувачів) у разі передання їм продукції неналежної якості (недоброякісної продукції) може бути ефективно досягнутий за допомогою механізмів цивільного та господарського законодавства.

КК України у ст. 227 під небезпечною продукцією розуміє продукцію, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами. Досліджувана норма є бланкетною, тому для визначення терміну «небезпечна продукція» необхідно звернутися до регулятивного законодавства.

Законодавство про захист прав споживачів складається з ЗУ «Про захист прав споживачів», ЦК України, ГК України та інших нормативно-правових актів, що містять положення про захист прав споживачів (ч. 1 ст. 2) [182].

ЦК України та ГК України не містять визначення терміну «небезпечна продукція». ЗУ «Про захист прав споживачів» використовує терміни «безпека продукції» та «належна якість товару, роботи або послуги».

Терміном «продукція» охоплюється будь-які виріб (товар), робота чи послуга, що виготовляються, виконуються або надаються для задоволення суспільних потреб (п. 19 ст. 1).

Роботою є діяльність виконавця, результатом якої є виготовлення товару чи зміна його властивостей за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб (п. 21 ст. 1).

Послуга визначається як діяльність виконавця з надання або передачі споживачеві певного визначеного договором матеріального або нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб (п. 17 ст. 1) [182].

Під безпекою продукції розуміється відсутність будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача та навколишнього природного середовища при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення і утилізації продукції (п. 1 ст. 1).

Належна якість товару, роботи чи послуги є властивістю продукції, яка відповідає вимогам, встановленим для цієї категорії продукції у нормативно-правових актах, і умовам договору із споживачем (п. 13 ст. 1) [182].

В юридичному словнику якість продукції визначається як сукупність корисних властивостей та характеристик продукції або послуги, якими визначається їх здатність задовольнити встановлені чи передбачувані потреби споживача щодо конкретних цілей їх використання або споживання.

Вимоги щодо якості продукції формуються з боку споживачів розробниками та виготівниками продукції, а також уповноваженими державними органами й установами. Пріоритет щодо вимог до якості продукції, ступеня її відповідності конкретним показникам належить споживачеві [12, с.1017].

Г. Б. Яновицька під «якістю» також розуміє сукупність властивостей товару, які відповідають вимогам нормативних актів та умовам договору, щодо задоволення конкретних особистих потреб покупця [233, с. 155].

Отже, якісна продукція – це продукція, яка відповідає встановленим вимогам нормативних актів та умовам договору, тоді як безпечною є продукція, яка не містить будь-якого ризику для життя, здоров'я, майна споживача (користувача) та навколишнього природного середовища.

Крім того, ЗУ «Про захист прав споживачів» зобов'язує вводити в обіг та реалізовувати продукцію, щодо якої нормативно-правовими актами встановлені вимоги стосовно безпеки для життя, здоров'я, майна споживачів та навколишнього природного середовища (ч. 4 ст. 14) [182].

Порядок забезпечення безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, що вироблюються, перебувають в обігу, ввозяться та/або вивозяться з України, визначається Законом про харчові продукти.

Харчовим продуктом є речовина або продукт, які призначені для споживання людиною, напої (в тому числі питна вода), жувальна гумка, а також будь-яка інша речовина, що спеціально включена до харчового продукту під час виробництва, підготовки чи обробки.

Не є харчовим продуктом: тварини, які не призначені для споживання людиною живими; корми; рослини (до збору врожаю); косметичні продукти; лікарські засоби; наркотичні і психотропні речовини; тютюн і тютюнові вироби; а також залишки та забруднюючі речовини (п. 92 ч. 1 ст. 1) [189].

Закон про харчові продукти під небезпечним харчовим продуктом розуміє харчовий продукт, який є шкідливим для здоров'я та/або непридатним для споживання. Забороняється обіг харчових продуктів, які є: небезпечними, непридатними до споживання, неправильно маркованими, незареєстрованими відповідно до вимог Закону про харчові продукти, а також які ввезені (переслані) на територію України контрабандно (ч. 2 ст. 37).

Під час виробництва харчових продуктів в Україні заборонено використовувати харчові добавки та ароматизатори, які не зареєстровані відповідно до вимог Закону про харчові продукти (ч. 4 ст. 32). Також встановлено спеціальні вимоги до дитячого харчування, зокрема, у харчових продуктах для дитячого харчування забороняється використання інгредієнтів, передбачених в ч. 1 ст. 32¹ Закону про харчові продукти [189].

Порядок забезпечення безпечності нехарчової продукції, що вводиться в обіг на ринку України, встановлюється Законом про нехарчову продукцію.

Нехарчовою продукцією є будь-яка речовина, препарат чи інший товар, виготовлений в ході виробничого процесу. Небезпечною нехарчовою продукцією вважається будь-яка нехарчова продукція, яка за звичайних чи обґрунтовано передбачуваних умов використання становить ризик та створює загрози суспільним інтересам (ч. 1 ст. 1) [173].

Доказом безпечності нехарчової продукції є її відповідність національним стандартам, що гармонізовані з відповідними європейськими стандартами. Перелік таких гармонізованих національних стандартів формується центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері стандартизації (ч. 3 ст. 5) [173].

Розпорядженням КМУ від 26 листопада 2014 року № 1163 функції національного органу стандартизації покладено на ДП «УкрНДНЦ» [164].

Завдання щодо реалізації державної політики, зокрема, у сфері безпеки та окремих показників якості харчових продуктів, а також державного ринкового нагляду нехарчової продукції, покладено на Держпродспоживслужбу [177].

Зазначимо також, що проєкт нового КК України визначає небезпечну продукцію як виріб (товар), робота чи послуга, що не відповідає вимогам безпеки та за звичайних умов зберігання, використання, транспортування, виготовлення чи утилізації становить небезпеку для життя та здоров'я людини, чи довкілля (ст. 5.1.1.) [158]. Тобто, розробники проєкту нового КК України харчові продукти ототожнюють з виробом (товаром), що, на нашу думку, не вирішує проблеми забезпечення зрозумілості закону про кримінальну відповідальність.

Таким чином, у регулятивному законодавстві терміном «продукція» охоплюються харчові продукти, будь-які товари, речовини, препарати, а також роботи та послуги, що виготовляються, виконуються або надаються для задоволення суспільних потреб.

Небезпечною вважається продукція, яка становить ризик для життя і здоров'я людей, майна споживачів (користувачів), а також для навколишнього природного середовища, при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення чи утилізації продукції.

Якість продукції є сукупністю корисних властивостей та характеристик продукції, які відповідають вимогам, що встановлені для цієї категорії продукції в нормативно-правових актах, а також умовам в укладених договорах із споживачем.

Законодавець зобов'язує вводити в обіг та реалізовувати лише продукцію, щодо якої встановлені вимоги стосовно безпеки для життя та здоров'я людей, майна споживачів (користувачів), а також навколишнього природного середовища.

1.3. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції в окремих зарубіжних країнах

Порівняльно-правовий аналіз зарубіжного законодавства має важливе значення для вивчення законодавчої діяльності в певній галузі права, оскільки дає можливість зрозуміти вченим та дослідникам те, як улаштовані та як розвиваються подібні норми в законодавстві зарубіжних країн [9, с. 31; 62, с. 19; 67, с. 120; 130, с. 55; 154, с. 261; 160, с. 21; 234, с. 60; 222, с. 75].

15 березня 1962 року американський президент Дж. Кеннеді вперше висловив в Конгресі США пропозицію щодо необхідності кардинальних змін та сформулював перші права людини як споживача:

- право на безпеку товарів (захист від товарів, що представляють загрозу для життя і здоров'я людини);
- право на інформацію (захист від помилкової інформації, реклами, маркування тощо);
- право на вибір (забезпечення можливості доступу до різноманітних товарів за доступними цінами);
- право бути вислуханим (право на те, щоб інтереси споживачів у повному обсязі враховувались при формуванні урядових програм та щоб їх справи неупереджено та оперативно розглядалися в суді).

Пізніше до них додали ще право на освіту споживачів, право на сприяння економічним інтересам споживачів та захист цих інтересів, а також право на створення громадських організацій, спрямованих на захист прав та інтересів споживачів [80, с. 47].

В 60-х роках ХХ століття спільними зусиллями компанії «Пілсбурі», лабораторії збройних сил США і Національним управлінням з аеронавтики й космонавтики була розроблена концепція НАССР (система аналізу небезпек і критичних точок контролю), яка була спрямована на виключення появи токсинів у харчових продуктах і, як наслідок, запобігти харчовим отруєнням.

Отримані результати були настільки вражаючими, що з 1985 року Управління США з контролю за харчовими продуктами й лікарськими засобами стало вимагати обов'язковості застосування цієї концепції при виробництві, а Національна академія наук США рекомендувала всім регулятивним установам прийняти підхід НАССР і обов'язкове застосування системи для виробників харчових продуктів. Всесвітня організація з охорони здоров'я та Міжнародна продовольча і сільськогосподарська організація (FAO) також схвалили використання НАССР і ця концепція набула поширення майже по всьому світові [144, с. 523].

Кодекс США складається з 54 розділів, кожний з яких присвячений окремому правовому інституту. Кримінальна відповідальність за введення в обіг, а також обіг небезпечної продукції передбачена у розділі XV «Комерція і торгівля» в главі 30 «Небезпечні речовини» та главі 47 «Безпека споживчих продуктів».

Кодекс США до «небезпечних речовин» відносить:

(а) будь-яку речовину або суміш речовин, які є токсичними, викликають корозію, є подразниками, є сильними сенсibiliзаторами, легко спалахують або горючі, або створює тиск за рахунок розкладання, нагрівання або інших засобів, якщо така речовина або суміш речовин можуть завдати серйозних тілесних ушкоджень або серйозного захворювання під час або в результаті будь-якого звичайного використання, включаючи розумно передбачуване ковтання дітьми;

(b) будь-які речовини, які Комісія з безпеки споживчих товарів визнає небезпечними відповідно до вимог підпункту (а);

(с) будь-яку радіоактивну речовину, якщо Комісія визначить її достатньо небезпечною, щоб вимагати маркування для захисту охорони здоров'я;

(d) будь-яку іграшку або інший предмет, призначений для використання дітьми, який згідно з рішенням Комісії становить електричну, механічну або теплову небезпеку;

(е) будь-який припій із вмістом свинцю понад 0,2 відсотка (§1261) [249].

Відповідно до §1263 Кодексу США, забороняється вчинення таких дій: (а) ввезення або постачання для торгівлі між штатами будь-якої небезпечної речовини з неправильною торговою маркою або забороненої небезпечної речовини; (b) зміна, спотворення, знищення, стирання або видалення всієї або будь-якої частини етикетки небезпечної речовини або вчинення будь-якої іншої дії щодо небезпечної речовини; (c) отримання від торгівлі між штатами будь-якої небезпечної речовини та її доставка або пропозиція про доставку за плату чи інші дії; (d) надання гарантії або зобов'язання, які є помилковими, за винятком випадків, коли особа покладалася на гарантію або зобов'язання особи, від якої отримав небезпечну речовину та яка проживає у Сполучених Штатах; (e) ввезення або постачання для введення в торгівлю між штатами, або отримання від торгівлі між штатами і наступне постачання або пропозиція постачання за плату, або інші дії щодо небезпечної речовини у контейнері для харчових продуктів, ліків або косметики; (f) виробництво небезпечної речовини з неправильною торговою маркою або забороненої небезпечної речовини в окрузі Колумбія або на будь-якій території, що не організована законодавчим органом; (g) ввезення або постачання для введення в торгівлю між штатами будь-якого свинцевого припою, в якому вміст свинцю перевищує 0,2 відсотка, на якому не розміщена на видному місці попереджувальна етикетка із зазначенням вмісту свинцю в припої, та попередженням про те, що використання такого припою у будь-якій приватній чи громадській системі питного водопостачання заборонено [249].

Порушення будь-якого з положень, передбачених в § 1263, підлягає покаранню у виді штрафу в розмірі не більше 500 доларів США та/або тюремного ув'язнення на строк не більше дев'яноста днів.

Однак, за правопорушення, які вчинені з наміром обманути або ввести в оману, або якщо вони вчинені повторно, покарання має бути призначене у виді позбавлення волі на строк не більше п'яти років та/або штрафу, визначеним відповідно до § 3571 Кодексу США.

Правопорушення в США класифікуються відповідно до максимально дозволеного терміну ув'язнення, зокрема, якщо менше п'яти років, але більше одного року – це злочин класу Е (§ 3559). Розміри штрафів встановлюються в залежності від вчиненого правопорушення, зокрема, для фізичних осіб за вчинений кримінальний злочин призначається штраф не більше 250 000, а для юридичних осіб – не більше 500 000 доларів США (§ 3571) [249].

Не є кримінально караними отримання і доставка небезпечної речовини, якщо особа не відмовилася надати на запит посадової особи ім'я та адресу особи, у якої була куплена або отримана ця небезпечна речовина, а також копії всіх документів, що стосуються доставки небезпечної речовини (§1264) [249].

Крім того, відповідно до §2068 Кодексу США, забороненими є наступні дії будь-якої особи: (а) продавати, пропонувати для продажу, виробляти для продажу, розповсюджувати в торгівлі або імпортувати до Сполучених Штатів будь-які споживчі товари або інші продукти чи речовини, які не відповідають правилам безпеки споживчих товарів; (b) продавати, пропонувати для продажу, виробляти для продажу, поширювати в комерційних цілях або імпортувати до Сполучених Штатів будь-який споживчий товар або інший продукт чи речовину, які містять заборонені небезпечні речовини; (c) не надавати сертифікат безпеки або надати підроблений сертифікат; (d) продавати, пропонувати до продажу, розповсюджувати або імпортувати до Сполучених Штатів будь-які споживчі товари, що мають зареєстрований сертифікат безпеки, який використовується не дозволеним способом; (e) вводити в оману будь-яку посадову особу або співробітника Комісії щодо обсягу споживчих товарів, або суттєво спотворювати інформацію для такої особи в ході розслідування; (f) намагатися здійснити неправомірний вплив на орган з оцінки відповідності щодо тестування або повідомлення про результати тестування будь-якого продукту; (g) експортувати зі Сполучених Штатів з метою продажу будь-які споживчі товари або інші продукти чи речовини, які заборонені Комісією або містять заборонені небезпечні речовини [249].

За порушення § 2068 застосовується покарання у виді позбавлення волі на строк не більше п'яти років за свідоме та навмисне порушення цих заборон та/або штраф, визначений відповідно до § 3571 Кодексу США.

Крім того, покарання застосовується окремо до будь-якого директора, посадової особи або агента корпорації, який свідомо та навмисно санкціонує, віддає наказ або здійснює будь-які дії, передбачені § 2068, а також окремо до корпорації. Додатково до корпорації може бути застосована конфіскація активів, пов'язаних із порушенням (§2070).

Варто також зазначити, що Федеральний закон про харчові продукти, ліки та косметику передбачає кримінальну відповідальність за виробництво, введення в обіг та обіг будь-яких продуктів харчування, ліків, пристроїв, тютюнових виробів та косметичних засобів, які є фальсифіковані або неправильно марковані (§331) [249].

Порівнюючи законодавство США із законодавством України, зазначимо, що в США кримінально караним є виробництво, введення в обіг, експорт та розповсюдження будь-яких споживчих товарів, харчових продуктів, речовин чи сумішей речовин, що є небезпечними та які заборонені Комісією з безпеки споживчих товарів, незалежно від їх вартості чи кількості, а також які є фальсифіковані або неправильно марковані, тоді як в Україні забороненим є лише введення в обіг небезпечної продукції у великих розмірах.

Кодекс США також містить безпосередній перелік діянь, які визнаються кримінально караними, а також визначає які саме речовини є небезпечними, однак ст. 227 КК України є бланкетною та не містить інформації про те, яка саме продукція вважається небезпечною.

Крім того, в США введення в оману посадової особу Комісії з безпеки споживчих товарів щодо інформації про споживчі товари або суттєве спотворення інформації для такої особи в ході розслідування вважається злочином, проте в Україні такі дії кваліфікуються як адміністративне правопорушення.

Суб'єктом кримінального правопорушення в США є будь-яка фізична або юридична особа, яка вчинила заборонені діяння. До юридичної особи також може бути додатково застосована конфіскація активів, пов'язаних із порушенням. Суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, може бути лише фізична особа, а до юридичної особи можуть бути застосовані адміністративно-господарські санкції.

Позитивним для України, на нашу думку, є встановлення кримінальної відповідальності за розповсюдження та експорт небезпечної продукції, а також формулювання предмету кримінального правопорушення, яке буде більш прийнятним з точки зору забезпечення зрозумілості закону про кримінальну відповідальність. Крім того, доцільно передбачити в якості кваліфікуючої ознаки кримінального правопорушення повторне вчинення забороненого діяння.

Законодавство ЄС містить прямі вимоги до держав-членів щодо здійснення ринкового нагляду. В країнах ЄС ринковий нагляд є важливим інструментом забезпечення виконання директив, зокрема, за допомогою заходів перевірки відповідності продукції чинним директивам здійснюється приведення продукції у відповідність вимогам щодо безпечності продукції. Застосовується принцип пріоритетності нижчої ланки в прийнятті рішень. Саме тому країни ЄС можуть самостійно визначати адміністративні структури, що будуть використані для виконання їх зобов'язань у цій сфері. Цей принцип також стосується і кримінально-правових засобів реагування у разі умисного введення в обіг небезпечної продукції.

У Німеччині кримінальна відповідальність за виготовлення, введення в обіг та обробку небезпечної продукції передбачена в Кодексі про продовольчі товари та корми (в редакції від 10 березня 2017 року). Положення про покарання передбачені в § 58 Кодексу, зокрема, позбавлення волі до трьох років або грошовий штраф застосовується до того, хто:

1. виготовляє або обробляє харчові продукти, які завдають шкоди здоров'ю, відповідно до п. а ч. 2 ст. 14 Регламенту (ЄС) № 178/2002;

2. вводить в обіг як харчові продукти речовини, які не є харчовими продуктами, та споживання яких завдає шкоди здоров'ю відповідно до п. а ч. 2 ст. 14 Регламенту (ЄС) № 178/2002;

3. порушуючи п. б ч. 2 ст. 14 Регламенту (ЄС) № 178/2002, виготовляє, обробляє або вводить в обіг продукти, ідентичні харчовим продуктам, які непридатні до споживання людиною [169];

4. вводить в обіг харчові продукти, вироблені твариною, якщо в них є фармакологічно активні речовини або їх метаболіти, які перевищують встановлені максимальні кількості в ст. 14 Регламенту (ЄС) № 470/2009. Якщо фармакологічно активні речовини, які дозволені або зареєстровані як лікарські засоби або дозволені як кормові добавки, використовувалися у годівлі живої тварини, то дозволяється вводити в обіг харчові продукти, якщо дотримано встановлених термінів очікування [196];

5. виготовляє або обробляє предмети першої необхідності таким чином, щоб вони могли за належного або передбачуваного застосування заподіяти шкоду здоров'ю через їх склад речовин, особливо через токсикологічні діючі речовини або через забруднення;

6. вводить в обіг як предмети першої необхідності предмети або засоби, які можуть при належному або передбачуваному застосуванні завдати шкоди здоров'ю через їх склад речовин, особливо через токсикологічні діючі речовини або через забруднення;

7. використовує предмети першої необхідності при виготовленні або обробці харчових продуктів таким чином, що предмети першої необхідності можуть завдати шкоди здоров'ю при споживанні харчових продуктів [75].

Предметами першої необхідності є:

- матеріали та вироби, що контактують з харчовими продуктами;
- упаковки, ємності або інші обгорткові матеріали, призначені для контакту з косметичними засобами;
- предмети, які призначені для контакту зі слизовою оболонкою рота;
- предмети, призначені для особистої гігієни;

- іграшки та карнавальні приладдя;
- предмети, які призначені для контакту з тілом людини, наприклад, предмети одягу, постільна білизна, маски, перуки, штучні вії, браслети тощо;
- засоби для очищення та догляду, призначені для господарської потреби або для предметів першої необхідності, засоби та предмети для покращення запаху в приміщеннях, де перебувають люди [186].

Кримінально караним також є порушення вимог Регламенту (ЄС) № 1334/2008 щодо ароматизаторів та певних харчових добавок, які застосовують в харчових продуктах [161], вимог Регламенту (ЄС) № 124/2009 щодо встановлення максимального вмісту кокціодіостатика, гістомоностатика, які є у харчових продуктах через занесення в корм для тварин [170] та вимог Регламенту (ЄС) № 10/2011 щодо матеріалів та предметів з пластмаси, призначених для контакту з продуктами харчування [187].

Замах на вчинення заборонених дій є кримінально караним. В особливо тяжких випадках покарання тягне за собою позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років. Особливо тяжкий випадок, як правило, має місце, якщо винна особа своїми діями: наражає на небезпеку здоров'я великої кількості людей; наражає іншу особу на небезпеку смерті або завдає серйозної шкоди тілу чи здоров'ю або досягає великого масштабу заради грубої власної вигоди чи інших майнових вигод. Необережне вчинення заборонених дій піддається покаранню у виді позбавлення волі строком до одного року або покаранню у виді штрафу [75].

Таким чином, у Німеччині передбачена кримінальна відповідальність за виготовлення, введення в обіг та обробку небезпечних харчових продуктів, речовин та предметів першої необхідності. Замах на вчинення заборонених дій або їх вчинення з необережності підлягають кримінальній відповідальності. Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення є небезпека для здоров'я великої кількості людей, небезпека смерті іншої особи, завдання серйозної шкоди тілу чи здоров'ю іншої особи, а також великий масштаб правопорушення заради грубої власної вигоди чи інших майнових вигод.

КК України не містить переліку вимог регулятивного законодавства, за порушення яких настане кримінальна відповідальність, в Німеччині ці вимоги також не визначені в кримінальному кодексу, однак вони детально регламентовані в Кодексі про продовольчі товари та корми, в якому також передбачена й кримінальна відповідальність за їх порушення.

У Німеччині кримінальна відповідальність застосовується за умисне та необережне вчинення заборонених дій, тоді як у ст. 227 КК України не передбачена необережна форма вини. Позитивною для України, на нашу думку, є диференціація відповідальності в залежності від ступеня суспільної небезпеки, зокрема, шляхом поділу за характером наслідків.

КК Франції передбачає відповідальність за діяння, що піддають життя іншої людини небезпеці смерті або завдання тілесних ушкоджень, здатних спричинити каліцтво або хронічне захворювання, отримане шляхом невиконання певного обов'язку з безпеки умисно або з необережності, який призначений законом або регламентом. Винна особа карається одним роком тюремного ув'язнення та штрафом в розмірі 15 000 євро (ст. 223-1).

Юридичні особи також підлягають кримінальній відповідальності за вчинення діяння, передбаченого ст. 223-1, їм призначається покарання у виді штрафу в п'ятикратному розмірі штрафу, передбаченого для фізичних осіб, а також заборона займатися діяльністю, судовий нагляд, конфіскація майна, афішування винесеного вироку друкованою пресою або іншим засобом (ст. 223-2) [98, с. 109].

В Іспанії кримінально караним є виготовлення, поставка або продаж небезпечних харчових продуктів, товарів, речовин і напоїв. Відповідно до ст. 359 КК Іспанії, особа, яка без належних повноважень виготовить речовини, шкідливі для здоров'я, або хімічні продукти, які можуть заподіяти шкоду, або здійснить їх збут, поставить їх або продасть, карається позбавленням волі на строк від шести місяців до трьох років і штрафом від шести до дванадцяти місячних ставок і позбавленням права займатися відповідною професійною чи виробничою діяльністю на строк від шести місяців до двох років [92, с. 171].

Відповідно до ст. 360 КК Іспанії, особа, уповноважена на торгівлю речовинами або продуктами, вказаними в ст. 359 КК Іспанії, здійснить їх збут чи поставку, не виконавши умов, встановлених у відповідних законах та регламентах, карається від шести до дванадцяти місячних ставок і позбавленням відповідної посади або державного поста і позбавленням права займатися відповідною професійною чи виробничою діяльністю на строк від шести місяців до двох років [92, с. 172].

КК Іспанії також передбачає покарання у виді позбавлення волі на строк від одного до чотирьох років, штрафу від шести до дванадцяти місячних ставок і позбавлення права займатися відповідною професійною, виробничою та комерційною діяльністю на строк від трьох до шести років для виробників, дистриб'юторів або продавців, які піддали небезпеці здоров'я споживачів:

1. які пропонують на ринку харчові продукти, що не відповідають вимогам, встановленим законами або регламентами щодо терміну їх придатності або складу;

2. які виробляють або продають шкідливі для здоров'я напої або продукти, призначені для масового споживання;

3. які торгують зіпсованими товарами;

4. які виробляють продукти, використання яких заборонено і завдає шкоду здоров'ю, а також торгують ними;

5. які приховують або викрадають товари, призначені для знищення або дезінфекції, з метою їх продажу (ст. 363) [92, с. 174].

Крім того, особа, яка додасть добавки або інші недозволені речовини, що здатні заподіяти шкоду здоров'ю людей, в харчові продукти, речовини та напої, призначені для продажу, карається відповідно до положень ст. 363 КК Іспанії. Якщо винний є власником або відповідальним за виробництво на фабриці харчових продуктів, додатково призначається покарання у виді позбавлення права займатися відповідною професійною, виробничою та комерційною діяльністю на строк від шести до десяти років (ст. 364).

Те саме покарання призначається особі, яка вчинила наступні дії:

1. буде готувати тварин, чиє м'ясо та інші продукти призначені для громадського споживання, недозволеними речовинами, які створюють небезпеку для здоров'я людей, а також якщо перевищить дози годування ними або використає їх для недозволених цілей;

2. направить тварин на забій або направить продукти з них для споживання людьми, знаючи, що їх годували речовинами, вказаними в попередньому пункті;

3. направить на забій тварин, до яких застосовувалося терапевтичне лікування недозволеними речовинами;

4. направить для громадського споживання м'ясо або інші продукти з бійні, не дотримуючись передбачених регламентами термінів [92, с. 174].

КК Іспанії передбачає покарання у виді позбавленням волі на строк від двох до шести років для особи, яка додасть заражені чи інші подібні речовини, що можуть заподіяти тяжку шкоду здоров'ю, в питну воду або харчові продукти, які призначені для загального вжитку або для споживання спільноту людей (ст. 365).

До юридичних осіб у випадках, передбачених попередніми статтями, може бути призначене додатково покарання у виді закриття установи, фабрики, лабораторії або приміщення на строк до п'яти років, а у випадках вчинення особливо тяжких злочинів, може бути призначене покарання у виді повного закриття вказаних установ або закладів (ст. 366) [92, с. 174-175].

Таким чином, в Іспанії передбачена кримінальна відповідальність за виготовлення, поставку та продаж небезпечних харчових продуктів, товарів, речовин і напоїв, що не відповідають вимогам, встановленим у відповідних законах та регламентах. Кримінальна відповідальність також передбачена за торгівлю на ринку харчовими продуктами, що не відповідають вимогам, встановленим законами або регламентами щодо терміну їх придатності, а також зіпсованими товарами. Суб'єктом кримінального правопорушення є будь-яка фізична або юридична особа.

До власників та відповідальних за виробництво на фабриці харчових продуктів додатково застосовується покарання у виді позбавлення права займатися відповідною професійною, виробничою та комерційною діяльністю. До юридичних осіб додатково може бути застосоване закриття установи, фабрики, лабораторії чи приміщення, або повне закриття вказаних установ чи закладів.

Варто відмітити, що в Іспанії, Німеччині і Франції також відсутня ознака розміру щодо введених в обіг небезпечних харчових продуктів та товарів. Позитивним вважаємо призначення покарання за вчинення заборонених дій у виді позбавлення волі та штрафу, а також призначення додаткового покарання для винної особи, яка є власником або відповідальним за виробництво на фабриці харчових продуктів, у виді позбавлення права займатися відповідною діяльністю на строк до десяти років.

У Нідерландах притягають до кримінальної відповідальності за продаж, пропонування на продаж, доставку, а також роздавання товарів, які завдають шкоди життю чи здоров'ю людей.

Так, відповідно до ст. 174 КК Нідерландів, будь-яка особа, яка продає, пропонує на продаж, доставляє або роздає товари, знаючи, що ці товари завдають шкоди життю чи здоров'ю та не розкривають їх шкідливий характер, призначається покарання у виді позбавлення волі на строк до п'ятнадцяти років або штраф п'ятої категорії. Якщо правопорушення спричинило смерть особи, винний карається довічним позбавленням волі або позбавленням волі на строк до тридцяти років, або штрафом п'ятої категорії.

Будь-яка особа, яка через необережність спричинила продаж, доставку чи роздачу товарів, шкідливих для життя або здоров'я, якщо покупець або одержувач таких товарів не знав про їх шкідливий характер, карається позбавленням волі на строк до одного року або штрафом четвертої категорії. Якщо правопорушення спричинило смерть особи, винний карається позбавленням волі на строк не більше двох років або штрафом четвертої категорії (ст. 175 КК).

Відповідно до ч. 4 ст. 23 КК Нідерландів, штрафом четвертої категорії є 19 500 євро, а п'ятої категорії – 78 000 євро [239].

Таким чином, у Нідерландах передбачена кримінальна відповідальність за продаж, пропонування на продаж, доставку або роздавання товарів, які завдають шкоди життю чи здоров'ю людей. Кримінальна відповідальність також застосовується у разі вчинення зазначених дій через необережність. Кваліфікуючою ознакою кримінального правопорушення є смерть людини.

КК Хорватії передбачає відповідальність за виробництво, введення в обіг або реалізацію харчових та інших продуктів, які не відповідають нормам безпеки та є шкідливими для здоров'я людини.

Відповідно до ст. 188 КК Хорватії, (1) хто виробляє, реалізує чи іншим чином вводить в обіг харчові продукти, які не відповідають нормам безпеки харчових продуктів, чи інші продукти, шкідливі для здоров'я людини, і тим самим загрожує здоров'ю іншої особи, карається позбавленням волі на строк до трьох років. (2) Хто вчинив кримінальне правопорушення, передбачене частиною першою цієї статті, з необережності, карається позбавленням волі на строк до одного року [241].

Отже, в Хорватії виробництво та реалізація є формами введення в обіг харчових чи інших продуктів. Кримінально караним є умисне та необережне введення в обіг харчових чи інших продуктів, які не відповідають нормам безпеки та є шкідливими для людини.

У Болгарії кримінально караними є розповсюдження харчових продуктів чи напоїв, які містять небезпечні для здоров'я людей речовини, а також порушення правил видобутку, виробництва, переробки, зберігання чи торгівлі тваринами, сировиною, харчовими продуктами чи напоями.

Відповідно до ст. 350 КК Болгарії, (1) той, хто готує харчові продукти чи напої, призначені для громадського користування, таким чином, щоб у них утворювалися або допускалися надходження небезпечних для здоров'я людей речовин, а також той, хто продає, пропонує на продаж чи іншим чином

розповсюджує такі харчові продукти або напої, караються позбавленням волі на строк до п'яти років;

(2) той, хто порушує правила видобутку, виробництва, переробки, зберігання чи торгівлі тваринами, сировиною, харчовими продуктами чи напоями, призначеними для громадського користування, і цим піддає ризику життя чи здоров'я людей, підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк до трьох років;

(3) якщо діяння, передбачене частинами 1 і 2, спричинило середні тілесні ушкодження іншим особам, призначається покарання у виді позбавлення волі на строк до шести років, якщо діяння спричинило тяжкі тілесні ушкодження іншій особі – позбавлення волі від одного до восьми років, а в разі смерті – позбавлення волі від трьох до п'ятнадцяти років.

Той, хто з порушенням закону виробляє або реалізує харчові продукти, корми для тварин, ветеринарні лікарські засоби чи напої, загрожуючи життю чи здоров'ю інших осіб, карається позбавленням волі на строк до трьох років (ст. 350а).

Відповідно до ст. 351 КК Болгарії, (1) дії, які передбачені ст. 350, вчинені з необережності, караються позбавленням волі на строк до двох років або випробуванням; (2) якщо в такому випадку настала смерть особи, винна особа карається позбавленням волі на строк до п'яти років [240].

Таким чином, у Болгарії передбачена кримінальна відповідальність за умисне або необережне розповсюдження харчових продуктів чи напоїв, які містять небезпечні для здоров'я людей речовини, а також порушення правил видобутку, виробництва, переробки, зберігання чи торгівлі тваринами, сировиною, харчовими продуктами та напоями, призначеними для громадського користування, якщо це піддає ризику життя чи здоров'я людей. Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення є заподіяння середніх чи тяжких тілесних ушкоджень, а також смерть людини.

КК Данії забороняє додавання до продукції речовин, які загрожують здоров'ю людей, а також розповсюдження небезпечних харчових продуктів, стимуляторів та предметів повсякденного користування.

Відповідно до ч.1 § 187 КК Данії, будь-яка особа, яка додає отруту або інші речовини до продукції, призначеної для продажу або загального використання, що загрожує здоров'ю інших, коли продукт використовується за призначенням; або коли такі продукти забруднені до такої міри, що їх споживання або використання за призначенням завдає шкоди здоров'ю, чи піддає їх процесу, який може приховати їх забруднений стан; або приховує своє втручання в них, пропонує на продаж або іншим чином намагається поширити продукцію, зазначену вище, карається позбавленням волі на строк до десяти років. Якщо такі дії було вчинено з необережності, покаранням є штраф або позбавлення волі на строк до одного року (ч. 2 § 187).

Відповідно до ч. 1 § 188 КК Данії, будь-яка особа, яка пропонує на продаж або іншим чином намагається поширити, приховуючи шкідливий характер речовини, харчові продукти або стимулятори, шкідливі для здоров'я внаслідок пошкодження, неякісного приготування, способу консервування або з подібних причин; та предмети повсякденного користування, які загрожують здоров'ю інших при звичайному використанні, карається штрафом або позбавленням волі на строк до шести років. Якщо такі дії було вчинено з необережності, покаранням є штраф або позбавлення волі на строк до чотирьох місяців (ч. 2 § 188) [238].

Отже, в Данії передбачена кримінальна відповідальність за умисне або необережне додавання небезпечних речовин до продукції, призначеної для продажу чи загального використання, а також розповсюдження харчових продуктів, стимуляторів та предметів повсякденного користування, які містять небезпечні речовини.

КК Чехії передбачає відповідальність за порушення спеціального законодавства щодо маркування товарів і послуг, а також у разі створення загрози життю споживачів та навколишньому середовищу.

Відповідно до ст. 248 КК Чехії, хто порушує спеціальне законодавство, що стосується недобросовісної конкуренції, шляхом здійснення неправомірного маркування товарів і послуг, а також створення загрози життю споживачів та навколишньому середовищу, під час участі в економічній конкуренції і, тим самим, заподіює шкоду у більшому розмірі іншим конкурентам або здобуває для себе або для іншої особи неправомірну вигоду у більшому розмірі, підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк до трьох років, заборони діяльності чи конфіскації речі чи іншої цінності.

Винний підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк від шести місяців до п'яти років, грошового стягнення або конфіскації предмета чи іншої цінності, якщо він: вчиняє зазначене діяння, як член організованої групи; вчиняє таке діяння повторно; завдає істотної шкоди таким діянням або здобуває істотну вигоду для себе, або для іншої особи таким діянням.

Винний також підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк від двох до восьми років, якщо він: завдає значної шкоди зазначеним діянням; здобуває значну вигоду для себе або для іншої особи таким діянням, або створює банкрутство іншої особи таким діянням [99, с. 158–159].

Кримінальна відповідальність також застосовується у разі завдання шкоди споживачам, а саме: хто завдає шкоди, яка не є малозначною, майну іншої особи, шляхом спричинення шкоди споживачам, зокрема, шляхом обманного зниження якості, кількості чи ваги товарів, або той, хто в більшому розмірі вводить на ринок товари, послуги або роботи і приховує їх істотні недоліки, підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк до одного року, заборони діяльності чи конфіскації речі або іншої цінності.

Винний підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк до п'яти років або грошового стягнення, якщо він: вчиняє зазначені діяння як член організованої групи; здобуває істотну вигоду для себе або для іншої особи таким діянням, або був засуджений за таке ж діяння, або звільнений від виконання покарання у виді позбавлення волі, призначене за таке ж діяння впродовж останніх п'яти років.

Винний також підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк від двох до восьми років, якщо він здобуває для себе або для іншої особи значну вигоду зазначеними діяннями (ст. 253) [99, с. 161-162].

Таким чином, у Чехії передбачена кримінальна відповідальність за здійснення маркування товарів і послуг, що не відповідають спеціальному законодавству, за створення загрози життю споживачів та навколишньому середовищу під час участі в економічній конкуренції, за обманне зниження якості, кількості чи ваги товарів, а також за введення в обіг на ринок товарів, послуг чи робіт, які мають істотні недоліки. Кваліфікуючими ознаками є вчинення кримінального правопорушення повторно або у співучасті, завдання істотної шкоди, здобуття істотної вигоди для себе або для іншої особи. Особливо кваліфікуючими ознаками є завдання значної шкоди, здобуття значної вигоди для себе або для іншої особи, а також доведення до банкрутства іншої особи.

КК Польщі кримінально караним визначає виробництво та введення в обіг небезпечних речовин, засобів споживання, інших виробів повсякденного використання у великих розмірах.

Так, відповідно до § 1 ст. 165 КК Польщі, хто створив небезпеку для життя чи здоров'я декількох осіб або для майна у великих розмірах: виробляючи чи впроваджуючи до обороту шкідливі для здоров'я речовини, засоби споживання або інші вироби повсякденного використання, або фармацевтичні засоби, що не відповідають обов'язковим ознакам безпечності, підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк від шести місяців до восьми років.

Якщо злочинець діяв неумисно, він підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк до трьох років (§ 2 ст. 165).

Якщо наслідком діяння, визначеного в § 1, є смерть людини або тяжка шкода здоров'ю декількох осіб, злочинець підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк від двох до дванадцяти років (§ 3 ст. 165).

Якщо наслідком діяння, визначеного § 2, є смерть людини або тяжка шкода здоров'ю декількох осіб, злочинець підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк від шести місяців до восьми років (§ 4 ст. 165).

Готування до злочину, передбаченого § 1 ст. 165, підлягає покаранню у виді позбавлення волі на строк до трьох років (ст. 168). До суб'єкта злочину, передбаченого § 1, 2 ст. 165, суд може застосувати надзвичайне пом'якшення покарання, якщо злочинець добровільно відвернув небезпеку, що загрожувала життю і здоров'ю декількох осіб (ст. 169) [94, с. 67-69].

Варто зазначити, що КК Польщі, так само як і КК України, містить обов'язкову ознаку об'єктивної сторони кримінального правопорушення, а саме: великі розміри введеної в обіг небезпечної продукції. Однак, ст. 165 КК Польщі має і відмінності, зокрема, предметом кримінального правопорушення також є фармацевтичні засоби. Крім того, кримінально каранім є готування до кримінального правопорушення та вчинення його з необережності, а також кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення є смерть людини або тяжка шкода здоров'ю декількох осіб.

В Угорщині застосовується кримінальна відповідальність за вчинення правопорушень зі шкідливими споживчими товарами.

Відповідно до ст. 189 КК Угорщини:

1. будь-яка особа, яка готує або володіє будь-якими споживчими товарами з метою розповсюдження, які є шкідливими для здоров'я, є винною у скоєнні проступку, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років;

2. будь-яка особа, яка розміщує на ринку шкідливі споживчі товари, є винною у злочині, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк не більше трьох років;

Покарання у виді позбавлення волі на строк від одного до п'яти років застосовується, якщо злочин вчинено:

- а) щодо шкідливих споживчих товарів значної кількості або вартості;
- б) у злочинному об'єднанні зі співучасниками;

в) в комерційних масштабах (ч. 3 ст. 189).

Будь-яка особа, яка вчинила заборонені дії через необережність, карається позбавленням волі на строк до одного року (ч. 4 ст. 189). Особа, яка вчинила кримінальні правопорушення, визначені частинами 1 та 4, не підлягає притягненню до відповідальності, якщо, дізнавшись про шкідливий характер споживчих товарів, докладе всіх зусиль щоб їх повернути або запобігти їх розміщенню на ринку (ч. 5 ст. 189) [242].

Таким чином, в Угорщині передбачена кримінальна відповідальність за виробництво, володіння з метою розповсюдження або розміщення на ринку будь-яких споживчих товарів, які є шкідливими для здоров'я, а також їх розміщення на ринку через необережність. Кваліфікуючими ознаками є значна кількість або вартість шкідливих споживчих товарів, вчинення кримінального правопорушення у співучасті та в комерційних масштабах.

У Латвії забороняється вчинення дій щодо незабезпечення якості товарів і послуг, а також недотримання вимог щодо безпеки товарів і послуг.

Відповідно до ст. 202 КК Латвії, для особи, яка свідомо здійснює виготовлення та розпорядження таким товаром або надає споживачам такі послуги, які не відповідають вимогам якості, встановленим законами та нормативними документами чи угодами, внаслідок чого заподіяно істотну шкоду для здоров'я споживача, його майна чи довкілля, передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років, або тимчасового позбавлення волі, чи громадських робіт, чи штрафу.

Відповідно до ст. 203 КК Латвії, особа, яка вчиняє невиконання вимог щодо безпеки товарів і послуг, встановлених законами та нормативними актами, документами чи угодами з технічними стандартами або стандартами, затвердженими відповідними уповноваженими державними установами, внаслідок чого заподіяна істотна шкода здоров'ю споживачів, їх майну чи навколишньому середовищу, передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років або тимчасове позбавлення волі, або громадські роботи, або штраф [243].

Таким чином, у Латвії передбачена кримінальна відповідальність за виробництво та розповсюдження товарів, а також надання послуг, які не відповідають вимогам якості та безпеки, передбаченими законами, угодами, стандартами, у разі заподіяння істотної шкоди здоров'ю споживачів, їх майну чи навколишньому середовищу.

КК Литви передбачає відповідальність за виробництво та торгівлю продуктами, які шкідливі для здоров'я чи життя людей.

Відповідно до ч. 1 ст. 276 КК Литви, особа, яка виробляє з метою продажу з харчовими продуктами речовину, яка явно невідповідна та шкідлива для здоров'я чи життя людей, або містить шкідливі добавки, а також особа, яка продає чи іншим чином обробляє такі продукти, карається штрафом або обмеженням волі, або арештом, або позбавленням волі на строк до двох років.

Відповідно до ч. 2 ст. 276 КК Литви, особа, яка виготовила з метою продажу з харчовими продуктами речовину, яка явно невідповідна і шкідлива для здоров'я чи життя людини, або містить шкідливі добавки, а також особа, яка продає або іншим чином обробляє такі продукти, якщо їх споживання призвело до смерті особи або завдало тяжке ушкодження її здоров'ю, карається позбавленням волі на строк до восьми років.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, є злочинним і в тому випадку, якщо воно вчинене з необережності. Особа несе відповідальність згідно з частиною другою цієї статті також якщо передбачені діяння вчинені з необережності. Юридична особа також несе відповідальність за дії, передбачені цією статтею (ч. 3, ч. 4, ч. 5 ст. 276) [244].

Отже, в Литві передбачена кримінальна відповідальність за умисне або необережне виробництво, продаж або обробку харчових продуктів, які містять речовини чи добавки, що не відповідають вимогам та шкідливі для здоров'я чи життя людини. Суб'єктом кримінального правопорушення є будь-яка фізична або юридична особа, яка вчинила заборонені діяння. Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення є тяжке ушкодження здоров'ю особи або її смерть.

У Туреччині кримінально караним є продаж, постачання або володіння небезпечними споживчими продуктами чи напоями.

Відповідно до ст. 185 КК Туреччини, будь-яка особа, яка загрожує життю чи здоров'ю інших осіб, вносячи токсичні речовини до питної води, їжі чи будь-яких інших споживчих товарів (шляхом їжі, пиття чи будь-яким іншим способом) або псуючи їх будь-яким способом, засуджується до позбавлення волі на строк від двох до п'ятнадцяти років. Якщо злочин вчинено шляхом недотримання належної обережності та уваги, винний карається покаранням у виді позбавлення волі на строк від трьох місяців до одного року.

Відповідно до ст. 186 КК Туреччини, будь-яка особа, яка продає, постачає або володіє споживчими продуктами, напоями або ліками, які зіпсувалися або були змінені таким чином, що загрожують життю або здоров'ю іншого, карається позбавленням волі на строк від одного року до п'яти років і судовим штрафом до тисячі п'ятсот днів. У разі вчинення правопорушення під час виконання професійної діяльності або діяльності, що підлягає офіційному дозволу, розмір стягнення збільшується на одну третину.

Судовий штраф є сумою, яку правопорушник має сплатити до Державного казначейства, що обчислюється, якщо інше не встановлено законом, шляхом множення встановленої кількості днів на добову кількість. Щоденний розмір судового штрафу становить не менше двадцяти турецьких лір або, щонайбільше, ста турецьких лір і визначається з урахуванням особистих та економічних умов особи (ч. 1, ч. 2 ст. 52) [246].

Таким чином, у Туреччині передбачена кримінальна відповідальність за умисне або необережне додавання токсичних речовин до питної води, їжі чи будь-яких інших споживчих товарів. Забороняється також продаж, постачання або володіння споживчими продуктами чи напоями, які зіпсувалися або були змінені таким чином, що загрожують життю чи здоров'ю іншого. Кваліфікуючими ознаками є вчинення правопорушення під час виконання професійної діяльності або діяльності, що підлягає офіційному дозволу.

В Ізраїлі застосовується кримінальна відповідальність у разі продажу зіпсованої їжі, а також при зберіганні брудної їжі.

Відповідно до ст. 219 КК Ізраїлю, той, хто під виглядом їжі чи напою продає продукт споживання, який він виготовив або виготовляється сам, і який є шкідливим або непридатним для їжі чи пиття, і він усвідомлює це, або він має підстави так вважати, а також той, хто володіє для продажу вищезгаданим продуктом споживання, карається тюремним ув'язненням терміном на один рік. Той, хто псує їжу або напій і робить їх таким чином шкідливими, та при цьому збирається продати їх для їжі або пиття, або він усвідомлює, що вони можуть бути продані для такої мети, карається ув'язненням терміном на один рік.

Відповідно до ст. 220 КК Ізраїлю, якщо роздрібний торговець продуктів харчування чи пиття, або директор готелю, туристичної бази, ресторану чи іншого підприємства з продажу їжі та пиття для вживання на місці, не слідкує за чистотою продуктів, які він постачає, або порушує підзаконні акти щодо здоров'я суспільства, він карається тюремним ув'язненням терміном шість місяців; суд, який визнав злочинця винним, має право видати указ про знищення продуктів харчування або пиття, які не придатні для вживання в їжу [247].

КК Грузії передбачає відповідальність за випуск або продаж неякісних товарів, або неякісне виконання робіт, або неякісне надання послуг, що не відповідають вимогам безпеки.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 251 КК Грузії, випуск або продаж неякісних товарів, або неякісне виконання робіт, або неякісне надання послуг, що не відповідають вимогам безпеки життя або здоров'я споживачів, а так само незаконні видача або використання офіційного документа, що посвідчує відповідність цих товарів, робіт або послуг вимогам безпеки, що спричинили заподіяння шкоди здоров'ю людини, караються штрафом або обмеженням волі на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк.

Ті самі діяння, що спричинили заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю людини або здоров'ю двох чи більше осіб, караються штрафом або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років (ч. 2 ст. 251) Діяння, передбачені ч. 1 ст. 251, що спричинили смерть людини, караються позбавленням волі на строк від чотирьох до семи років (ч. 3 ст. 251) [91, с. 155–156].

Отже, в Грузії кримінально караним є випуск або продаж неякісних товарів, неякісне виконання робіт та неякісне надання послуг, що не відповідають вимогам безпеки життя або здоров'я споживачів. Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення є заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю людини або здоров'ю двох чи більше осіб, а особливо кваліфікуючою – смерть людини.

Вважаємо спірним формулювання предмету кримінального правопорушення в ст. 251 КК Грузії, оскільки не можуть бути якісними товари, роботи чи послуги, що не відповідають вимогам безпеки для життя та здоров'я споживачів.

КК Молдови передбачає відповідальність за виробництво, зберігання, транспортування, реалізацію, надання за плату або безкоштовно продуктів (товарів), надання послуг, небезпечних для життя чи здоров'я споживачів, вчинені у великих розмірах. Винна особа карається штрафом у розмірі від 600 до 800 умовних одиниць, а юридична особа – штрафом у розмірі від 1000 до 5000 умовних одиниць з позбавленням права займатися певною діяльністю на строк до двох років або з ліквідацією юридичної особи (ч. 1 ст. 216).

Ті самі дії, що спричинили з необережності заподіяння тяжкої або середньої тяжкості шкоди здоров'ю або смерть людини, або вчинені в особливо великих розмірах, караються штрафом в розмірі від 800 до 1000 умовних одиниць або позбавленням волі на строк до трьох років, а юридична особа карається штрафом у розмірі від 5000 до 8000 умовних одиниць з позбавленням права займатися певною діяльністю на строк до трьох років або з ліквідацією юридичної особи (ч. 2 ст. 216).

Дії, передбачені частинами 1 або 2, вчинені організованою злочинною групою або злочинною організацією, або якщо спричинили смерть двох чи більше осіб, караються штрафом в розмірі від 1000 до 1500 умовних одиниць або позбавленням волі на строк до семи років, а юридична особа карається штрафом у розмірі від 8000 до 10000 умовних одиниць з позбавленням права займатися певною діяльністю на строк до п'яти років або з ліквідацією юридичної особи (ч. 3 ст. 216) [93, с. 364-365].

Під особливо великим та великим розміром розуміється вартість збитку, заподіяного особою або групою осіб, що перевищує на момент вчинення злочину відповідно 5000 та 2500 умовних одиниць штрафу (ч. 1 ст. 126) [93, с. 307]. Штраф накладається в умовних одиницях. Одна умовна одиниця штрафу дорівнює 20 леям (ч. 2 ст. 64) [93, с. 278].

Отже, КК Молдови передбачає відповідальність за виробництво, транспортування, зберігання, реалізацію, надання за плату або безкоштовно продуктів (товарів), надання послуг, небезпечних для життя та здоров'я споживачів, якщо заподіяна шкода у великих розмірах.

Вважаємо спірною вказівку на кримінальну караність діяння лише у разі заподіяння шкоди у великих розмірах, оскільки суспільно небезпечним для життя та здоров'я споживачів є також завдання шкоди у менших розмірах.

Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення є заподіяння з необережності тяжкої або середньої тяжкості шкоди здоров'ю, або смерть людини, або заподіяння шкоди в особливо великих розмірах. Особливо кваліфікуючими ознаками є вчинення кримінального правопорушення організованою злочинною групою або злочинною організацією, а також смерть двох або більше осіб.

Позитивним для України, на нашу думку, є розширення форм суспільно небезпечного діяння, зокрема, передбачивши транспортування, зберігання та реалізацію небезпечної продукції, а також диференціація кримінальної відповідальності в залежності від ступеня суспільної небезпеки, зокрема, шляхом поділу за характером наслідків.

Висновки до розділу 1

Дослідивши генезис кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції, визначивши значення «небезпечної продукції» та проаналізувавши кримінальне законодавство окремих зарубіжних країн, ми дійшли наступних висновків.

1. Визначено, що становлення та розвиток прав споживачів в Україні можемо умовно поділити на наступні історичні періоди:

- період формування прав споживачів за часів Київської Русі та Великого князівства Литовського, коли з'являються перші норми, які забезпечували право споживачів на достовірну інформацію про ціну товару, на отримання якісного товару та захищали їх від обдурювання (IX–XVI століття);

- період перебування України в складі російської імперії, за якого відбувається виокремлення прав споживачів як на інформацію загалом, так і на інформацію про безпечність продукції, зокрема: якості товару, що відповідає всім вимогам, також відбувається посилення відповідальності. Вперше було передбачено кримінальну відповідальність продавця за продаж неякісної продукції (XVII–XIX століття);

- період радянської влади в Україні, за якого було встановлено державну монополію на виробництво продукції, яка передбачала державне регулювання економіки та відсутність конкурентних ринкових відносин. Кримінальній відповідальності підлягали особи за обман покупців та замовників побутових чи комунальних послуг, а також за випуск або реалізацію недоброякісної чи некомплектної продукції (1927–1990 роки);

- після проголошення незалежності в Україні починається новий період розвитку механізму правового регулювання захисту прав споживачів до нових економічних умов, зокрема, ринкових відносин. Кримінально караним став випуск на товарний ринок або інша реалізація споживачам недоброякісної або некомплектної продукції та товарів, якщо такі дії вчинені у великих розмірах (1991-2013);

- період гармонізації законодавства України з законодавством ЄС у визначених сферах, зокрема, у сфері захисту прав споживачів. Кримінальній відповідальності підлягають за умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах (2014 і дотепер).

2. З'ясовано, що в регулятивному законодавстві терміном «продукція» охоплюються харчові продукти, будь-які товари, речовини, препарати, а також роботи та послуги, що виготовляються, виконуються або надаються для задоволення суспільних потреб.

Небезпечною вважається продукція, яка становить ризик для життя і здоров'я людей, майна споживачів (користувачів), а також для навколишнього природного середовища, при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення чи утилізації продукції.

3. Встановлено, що якість продукції є сукупністю корисних властивостей та характеристик продукції, які відповідають вимогам, що встановлені для цієї категорії продукції в нормативно-правових актах, а також умовам в укладених договорах із споживачем.

Захист майнових прав споживачів (користувачів) у разі передання їм продукції неналежної якості (недоброякісної продукції) може бути ефективно досягнутий за допомогою механізмів цивільного та господарського законодавства.

4. Визначено, що законодавець забороняє обіг харчових продуктів, які є небезпечними, непридатними до споживання, неправильно маркованими, незареєстрованими відповідно до вимог закону та які ввезені (переслані) на територію України контрабандно, а також зобов'язує вводити в обіг та реалізовувати лише продукцію, щодо якої встановлені вимоги стосовно безпеки для життя та здоров'я людей, майна споживачів (користувачів), а також навколишнього природного середовища.

5. Встановлено, що в США передбачена кримінальна відповідальність за виробництво, введення в обіг, розповсюдження, імпорту та експорту будь-яких споживчих товарів, інших продуктів, речовин чи сумішей речовин, що не відповідають правилам безпеки споживчих товарів, стандартам, та які заборонені Комісією з безпеки споживчих товарів.

Країни ЄС здійснюють приведення продукції у відповідність вимогам щодо безпечності за допомогою заходів перевірки відповідності продукції чинним директивам. Застосовують принцип пріоритетності нижчої ланки в прийнятті рішень, цей принцип також стосується і кримінально-правових засобів реагування у разі умисного виготовлення, введення в обіг або продажу небезпечної продукції (Іспанія, Латвія, Нідерланди, Німеччина, Угорщина, Франція, Хорватія). В деяких країнах ЄС кримінально караним також є необережне введення в обіг або розповсюдження небезпечної продукції (Болгарія, Данія, Литва, Польща).

В окремих країнах кримінальна відповідальність застосовується за введення в обіг або реалізацію неякісної продукції, зокрема, в Туреччині забороняється продаж, постачання або володіння споживчими продуктами чи напоями, які зіпсувалися або були змінені таким чином, що загрожують життю чи здоров'ю іншого. Ізраїль забороняє продаж або володіння харчовими продуктами та напоями, які є шкідливі або непридатні для їжі чи пиття. Кримінальна відповідальність також застосовується до роздрібного продавця чи директора підприємства, якщо вони не слідкують за чистотою продуктів або порушують підзаконні акти щодо здоров'я суспільства. В Грузії передбачена кримінальна відповідальність за випуск або продаж неякісних товарів, або неякісне виконання робіт, або неякісне надання послуг, що не відповідають вимогам безпеки життя або здоров'я споживачів.

РОЗДІЛ 2.
ЮРИДИЧНИЙ АНАЛІЗ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 227 КК УКРАЇНИ

2.1. Об'єктивні ознаки кримінального правопорушення, передбаченого
ст. 227 КК України

КК України єдиною підставою кримінальної відповідальності визначає вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення, передбаченого Кодексом (ч. 1 ст. 2) [95].

У науці кримінального права вчення про склад кримінального правопорушення посідає особливе місце. Це пояснюється його значущістю для вирішення питань про кримінальну протиправність діяння чи її відсутність, правильну кваліфікацію скоєного і точне застосування закону [87, с. 112].

Склад кримінального правопорушення складається з сукупності встановлених в законі про кримінальну відповідальність об'єктивних та суб'єктивних ознак, що визначають вчинене суспільно небезпечне діяння як кримінально-протиправне. Об'єктивні ознаки характеризують такі елементи складу кримінального правопорушення як об'єкт та об'єктивна сторона.

Важливе значення, писав В. Я. Тацій, має правильне вирішення питання про об'єкт кримінального правопорушення, оскільки саме об'єкт дає змогу визначити соціальну сутність кримінального правопорушення (кримінального проступку або злочину), з'ясувати його суспільно небезпечні наслідки, сприяє правильній кваліфікації діяння, а також відмежуванню його від суміжних суспільно небезпечних посягань [87, с. 119].

У науковій літературі загальноновизнано, що об'єктом кримінального правопорушення є те, на що посягає кримінальне правопорушення, проте суперечки виникають з приводу того, що саме порушується кримінальним правопорушенням.

Проаналізувавши різноманітні концепції об'єкта кримінального правопорушення, В. О. Навроцький дійшов висновку, що раціональне зерно можна відшукати у кожній з існуючих концепцій, і жодну з них не варто визнавати однозначно неприйнятною і, тим більш, помилковою [131, с. 147].

Зазначимо також, що в проєкті нового КК України під об'єктом складу кримінального правопорушення визначено соціальну цінність, якій спричинюється шкода, передбачена статтями Кодексу (ст. 2.2.1.) [158].

У контексті розкриття проблем кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції не є принциповим обрання конкретної концепції, тому ми будемо відштовхуватися від пануючої в науковій літературі точки зору, згідно з якою об'єктом кримінального правопорушення є охоронювані законом про кримінальну відповідальність суспільні відносини, на які посягає кримінальне правопорушення, завдаючи їм певної шкоди [6, с. 607; 79, с. 24; 82, с. 60; 87, с. 120; 205, с. 133; 207, с. 35; 229, с. 434].

Найбільш поширеною в науковій літературі є класифікація об'єктів кримінального правопорушення «за вертикаллю» (загальний, родовий та безпосередній). Така класифікація ґрунтується на співвідношенні філософських категорій «загального», «особливого» та «окремого» [83, с. 90; 86, с. 95; 87, с. 123; 89, с. 135].

Під загальним об'єктом кримінального правопорушення розуміють сукупність усіх суспільних відносин, що охороняються законом про кримінальну відповідальність.

Родовим об'єктом кримінального правопорушення називають групу однорідних чи тотожних суспільних відносин, що поставлені під охорону єдиного комплексу взаємопов'язаних кримінально-правових норм. Законодавець розмістив ст. 227 в розділі VII Особливої частини КК України серед кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності.

Питання, які пов'язані з назвою розділу VII Особливої частини КК України, а також щодо доцільності розміщення ст. 227 в цьому розділі, є доволі дискусійними.

Позиції вчених та дослідників щодо необхідності зміни назви розділу VII Особливої частини КК України можна умовно поділити на дві групи: ті, хто пропонує уточнити існуючу назву розділу та ті, хто пропонує нову назву.

Так, З. А. Загиней, Д. В. Каменський та В. В. Лазаренко пропонують у назві розділу використати зворот «проти господарської діяльності», оскільки зворот «у сфері» показує, що господарські злочини вчиняються безпосередньо під час, за умов здійснення законної господарської діяльності, тоді як буквальне тлумачення звороту «проти господарської діяльності» дозволяє стверджувати про значно більший обсяг протиправної поведінки [64; 68, с. 239; 105, с. 87].

В. М. Бровко пропонує змінити назву розділу VII на: «Злочини проти господарської, фінансової діяльності та порядку приватизації» [8, с. 127-128, проте в Є. М. Васіліна викликає сумнів доцільність вказівки в назві розділу поруч з «фінансовою діяльністю» ще й на «порядок приватизації», оскільки приватизаційні відносини цілком можна визначати якщо не частиною, то хоча б тісно пов'язаними з фінансовими відносинами. Крім того, кримінально-правову охорону безпосередньо приватизаційних відносин у розділі VII покликана забезпечувати лише одна норма. Тому, на думку дослідника, назву розділу VII доцільно викласти в такій редакції: «Злочини проти господарської та фінансової діяльності» [10, с. 191].

Інші вчені та дослідники пропонують нову назву розділу: «Кримінальні правопорушення у сфері (проти) економіки (економічної діяльності)».

В. В. Франчуку найбільш оптимальним видається поняття «злочини у сфері економіки», під яким дослідник розуміє кримінально каранні діяння, які посягають на суспільно-економічні відносини та встановлений механізм господарювання [216, с. 176].

Л. В. Павлик також вважає доречним використання саме терміну «у сфері економіки» для позначення відповідного різновиду злочинних посягань та через існування декількох сфер господарської діяльності (виробництва, послуг, створення нематеріальних благ) [146, с. 26].

Л. М. Демидова пропонує перейменувати розділ VII Особливої частини КК України на «Злочини проти економіки» [48, с. 583]. В. О. Улибіна називає всеохоплюючим поняття «економічна діяльність», оскільки до його змісту входять всі види господарської діяльності та взаємовідносини з державними органами, в т. ч. і податковими [212, с. 61].

О. О. Дудоров та Р. О. Мовчан пишуть, що розділ VII Особливої частини КК України охоплює такі складові, як кредитна система (передусім інститут банкрутства), інвестиції, фінанси (включаючи справляння податків та соціальних внесків, грошовий обіг, сфера безготівкових розрахунків), зовнішньоекономічна діяльність, сфера митного адміністрування, підприємництво, засади сумлінної конкуренції, а також споживчий ринок [59, с. 191; 60, с. 140; 58, с. 138].

На думку вчених, зворот «проти ринкової економіки» досить успішно проходить умовну перевірку на відповідність назви цієї структурної частини кримінального закону її змісту [53, с. 185]. Згодом цю позицію підтримав і Р. А. Волинець [36, с. 123].

І. І. Бартош звертає увагу на спосіб, який українські парламентарії неодноразово використовували при формулюванні назв деяких інших розділів Особливої частини КК України, зокрема, шляхом об'єднання норм про неоднорідні посягання (розділ II «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи», розділ III «Кримінальні правопорушення проти волі, честі та гідності особи», розділ V «Кримінальні правопорушення проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина», розділ XII «Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності», розділ XIV «Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної

таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації», тощо [5, с. 106].

Однак, пропозиції щодо використання звороту «проти господарської діяльності» у назві розділу здебільшого критикуються через його не виправдану «вузькість», тоді як вживання звороту «проти економіки (економічної діяльності)» також не підтримується через його надзвичайну «широкість» та «неоднозначність».

Загалом підтримуємо пропозицію Є. М. Васіліна, однак, на нашу думку, найбільш вдалою для розділу VII Особливої частини КК України була б назва: «Кримінальні правопорушення проти фінансів та господарської діяльності», оскільки в економічній літературі фінанси визначають як сукупність економічних відносин, які виникають між державою, фізичними та юридичними особами [215, с. 12]. Зазначена назва точно відображає зміст суспільних відносин, поставлених під охорону відповідного розділу.

Окремі вчені та дослідники також пропонують розмістити ст. 227 в іншому розділі Особливої частини КК України. Так, Н. В. Наумчук вважає доцільним виключити зазначену кримінально-правову норму з розділу VII та розмістити її серед злочинів проти громадської безпеки [140, с. 273].

О. М. Готін також пропонує ст. 227 КК України виключити з розділу VII, проте включити її слід до розділу XIII як норму про відповідальність за виготовлення з метою збуту або збут товарів, надання послуг чи виконання робіт, які не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки життя та здоров'я людини [42, с. 5].

Варто зазначити, що проект нового КК України містить розділ 5.1. під назвою: «Кримінальні правопорушення проти порядку охорони здоров'я людей», в якому розміщені дві норми, які передбачають відповідальність за незаконне поводження з продукцією, небезпечною для життя та здоров'я людини, а також довілля (статті 5.1.11., 5.1.17.) [158].

Вважаємо позитивними зміни, які запропоновані в проєкті нового КК України, оскільки назва розділу чітко показує, які саме відносини поставлені під охорону за допомогою зазначених кримінально-правових норм.

Зазвичай родовий об'єкт кримінальних правопорушень знаходить свій вираз у назві відповідного розділу Особливої частини КК України, проте, на думку Н. В. Наумчук, родовим об'єктом усіх господарських злочинів є економічна система господарства України [140, с. 273].

Т. А. Сокур родовим об'єктом кримінального правопорушення визначає суспільні відносини у сфері господарської діяльності, тобто у сфері діяльності суб'єктів господарювання стосовно суспільного виробництва, спрямованого на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт або надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [198, с. 352].

Підтримуємо визначення родового об'єкту кримінального правопорушення, яке надала Т. А. Сокур, оскільки воно ґрунтується на визначенні господарської діяльності, наведеному в ч. 1 ст. 3 ГК України. Учасниками суспільних відносин у сфері господарської діяльності є суб'єкти господарювання, споживачі (користувачі) та держава.

Під безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення розуміють ті конкретні суспільні відносини, на які посягає кримінальне правопорушення, завдаючи їм шкоду, та які поставлені під охорону певної статті Особливої частини КК України.

В. Я. Тацій безпосередній об'єкт умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції визначав як суспільні відносини, що забезпечують випуск на ринок України безпечної продукції, захист прав споживачів [88, с. 288].

Безпосередній об'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, на думку О. М. Готіна, можна визначити як структурно організовану й нормативно врегульовану систему відносин між людьми, їх об'єднаннями і спільнотами, спрямовану на забезпечення безпеки населення при споживанні товарів, послуг або робіт [42, с. 5].

Н. В. Наумчук робить висновок, що безпосереднім об'єктом є нормальна діяльність та інтереси окремих галузей народного господарства України. Злочин, передбачений ст. 227 КК України, є кримінальним правопорушенням, що посягає на відносини торгівлі та сфери побутового обслуговування населення [140, с. 273].

Крім того, в теорії кримінального права поширеною також є класифікація безпосередніх об'єктів кримінальних правопорушень «за горизонталлю» (основний та додатковий). Необхідність у такій класифікації виникає тоді, коли одне і те саме кримінальне правопорушення одночасно заподіює шкоду декільком суспільним відносинам [87, с. 125-126].

Основним безпосереднім об'єктом досліджуваного кримінального правопорушення А. М. Ришелюк визначає встановлений порядок виготовлення та реалізації продукції в частині забезпечення її безпечності. Його додатковим об'єктом може бути здоров'я особи [136, с. 768].

Т. А. Сокур вважає, що основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, є суспільні відносини у сфері господарської діяльності стосовно встановленого порядку її здійснення, покликаною унеможливити введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції. Додатковим об'єктом, на думку дослідниці, є право споживача на безпеку продукції, життя і здоров'я людини, довкілля, власність [201, с. 103].

Оскільки в дослідженні ми відштовхуємося від точки зору, згідно з якою об'єктом кримінального правопорушення є охоронювані законом про кримінальну відповідальність суспільні відносини, то основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, є суспільні відносини, які забезпечують введення в обіг на ринок України безпечної продукції.

Додатковим об'єктом, на нашу думку, є життя і здоров'я людини, право власності та екологічна безпека, оскільки небезпечна продукція може завдати шкоди життю і здоров'ю людини, майну споживача (користувача) та довкіллю.

Предмет кримінального правопорушення є обов'язковою ознакою кримінального правопорушення, якщо він прямо передбачений в кримінально-правовій нормі.

В юридичній літературі предмет кримінального правопорушення визначається як річ матеріального світу, у зв'язку з якою чи з приводу якої вчиняється кримінальне правопорушення [84, с. 74; 85, с. 96; 87, с. 128; 89, с. 138; 129, с. 117], а також як інформація, у визначених кримінальним законом випадках [86, с. 91].

У проєкті нового КК України предмет кримінального правопорушення визначено як матеріальний об'єкт (річ, інформація або енергія), який має інтелектуальну, майнову чи іншу цінність, та щодо якого вчинене кримінальне правопорушення (ст. 2.2.3.) [158].

Предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, є небезпечна продукція, тобто продукція, яка не відповідає вимогам щодо безпеки продукції, встановленим нормативно-правовими актами.

У науковій літературі питання визначення предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, є доволі дискусійним.

А. М. Ришелюк вважає, що предметом цього кримінального правопорушення є небезпечна продукція, що випускається на ринок України. Під продукцією вчений розуміє будь-який виріб (товар), процес чи послугу, що виготовляється, здійснюється чи надається для задоволення суспільних потреб [136, с. 768].

Н. М. Наумчук зауважує, що предмет злочину, передбаченого ст. 227 КК України, на законодавчому рівні визначений недосконало. Предметом злочину, може бути лише та продукція, яка не відповідає вимогам щодо безпеки продукції, встановленим нормативно-правовими актами. На думку дослідниці, терміном «продукція» охоплюються харчові і нехарчові товари, а також роботи та послуги [139, с. 248-249]. Ю. С. Тимошук також вважає, що до предмета досліджуваного кримінального правопорушення слід відносити товари, роботи і послуги.

Крім того, дослідниця зауважує, що не можна визнавати предметом умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції речі, вилучені з цивільного обігу (наркотичні засоби), продукцію, що є джерелом іонізуючого випромінювання, вироби військового призначення, відповідальність за введення в обіг яких передбачена спеціальними нормами КК України [208, с. 325].

О. О. Дудоров та К. Б. Дудорова слушно вказують на те, що будучи певною діяльністю або процесом, роботи і послуги як такі через відсутність матеріальності – однієї з фізичних ознак, притаманних предмету злочину, не можуть визнаватись предметом злочину, передбаченого ст. 227 КК України. Якщо ж послуга чи робота знаходить своє вираження як результат, що є предметом матеріального світу, цей матеріалізований результат може бути визнаний предметом злочину [50, с. 399].

О. М. Готін вважає, що формулювання предмету в ст. 227 КК України потребує кардинальних змін. Виключення із розглядуваної норми категорії «продукція», а також звуження властивостей товарів до категорії «товари, які не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки життя та здоров'я людини», уможливають приведення аналізованої норми у відповідність до потреб кримінальної політики держави. Об'єктивно необхідним, на думку вченого, також є встановлення кримінальної відповідальності за надання послуг або виконання робіт, які не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя та здоров'я людини [43, с. 65].

До предмету кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, В. А. Клименко та У. В. Гулявська відносять небезпечну продукція, яка виготовлена в процесі виробництва на території України або території іншої держави і переміщена на територію України законним чи контрабандним шляхом, яка не відповідає вимогам щодо безпечності продукції (є небезпечною для життя та здоров'я людей, прав споживачів, безпечних умов праці, довкілля), тобто вимогам, встановленим законами України [45, с. 20-23; 73, с. 34].

М. Б. Марцинюк небезпечною вважає таку продукцію, що не відповідає вимогам законодавства щодо безпеки, та якщо відсутній будь-який ризик для життя, здоров'я, майна, навколишнього природного середовища при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення і утилізації.

Дослідник також звертає увагу на існування небезпечної продукції, зокрема, вантажі та речовини, які не можуть бути предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, внаслідок притаманних їм властивостей за наявності певних чинників, зокрема, що вказані в ЗУ «Про перевезення небезпечних вантажів», а також небезпечні відходи, що мають такі фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, які створюють або можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища чи здоров'я людини, та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними (згідно ст. 1 ЗУ «Про відходи»), тощо [113].

Досліджуючи предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, Т. А. Сокур висловлює думку про те, що визначення недоброякісної продукції включає в себе поняття небезпечної продукції, і навпаки, визначення небезпечної продукції входить до поняття недоброякісної продукції.

Дослідниця також пропонує нову редакцію ст. 227 КК України, в якій предметом кримінального правопорушення слід визнавати недоброякісну продукцію, товари, а також матеріалізовані результати послуг і робіт [199, с. 72-73].

Критично ставимося до пропозиції Т. А. Сокур з наступних підстав:

По-перше, визначення недоброякісної продукції не включає в себе поняття небезпечної продукції, оскільки небезпечна продукція не може бути якісною, проте неякісна (недоброякісна) продукція може бути безпечною як для життя і здоров'я людини, так і для майна споживача (користувача) та навколишнього природного середовища при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування чи утилізації продукції.

Наведемо приклад, коли фізична особа-підприємець замовила у китайського виробника партію дитячих іграшок, властивості, а також характеристики яких були детально обговорені та прописані в договорі. Китайський виробник виконав замовлення, а замовник отримав дитячі іграшки, які відповідають всім властивостям та характеристикам згідно договору, тобто продукція є якісною.

Проте, китайський виробник для цього замовлення використав дешеву фарбу, що містить свинець, кількість якого в сотні разів перевищує допустимі значення для дитячих іграшок згідно відповідного Технічного регламенту. Таким чином, дитячі іграшки в даному випадку вийшли якісними, але небезпечними для здоров'я дітей.

По-друге, зазначена пропозиція порушує принцип економії кримінальної репресії, оскільки захист споживачів (користувачів) від продукції неналежної якості (недоброякісної продукції) може бути ефективно досягнутий за допомогою механізмів цивільного та господарського законодавства.

Крім того, юридична відповідальність за надання споживачам (користувачам) товарів, робіт чи послуг неналежної якості, у тому числі й у великих розмірах, передбачається нормами регулятивного законодавства, зокрема, ст. 23 ЗУ «Про захист прав споживачів» передбачає відповідальність суб'єктів господарювання за відмову споживачу в реалізації його права при придбанні товару неналежної якості, а також у разі виявлення ним недоліків у виконаній роботі (наданій послугі) [182].

По-третє, після підписання Угоди про асоціацію відбувається гармонізація та уніфікація законодавства України з законодавством ЄС у визначених сферах, зокрема, у сфері захисту прав споживачів.

Наслідком гармонізаційних процесів вже стали відповідні зміни до регулятивного законодавства та закону про кримінальну відповідальність, зокрема, всі виробники зобов'язані вводити в обіг на ринок лише безпечну продукцію, а також встановлено кримінальну відповідальність за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції.

Науково-практичний коментар КК України за редакцією І. М. Копотуна предметом досліджуваного кримінального правопорушення визначає: продукцію, строк придатності якої для споживання чи використання закінчився; продукцію, під час маркування якої порушені встановлені законодавством вимоги щодо маркування; продукцію, яка не відповідає обов'язковим вимогам чинних нормативно-правових актів та нормативних документів щодо її безпеки для життя і здоров'я людини, майна, довкілля; продукцію, на яку немає передбачених законодавством документів, що підтверджують безпеку продукції [138, с. 418-420].

В. О. Навроцький зауважує, що поняття кримінального права не може існувати, не будучи позначеним адекватним йому терміном, а будь-який кримінально-правовий термін неодмінно має відображати відповідне поняття [132, с. 84].

Отже, предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, є харчові продукти, які шкідливі для здоров'я та/або непридатні для споживання, а також нехарчова продукція, що не відповідає вимогам щодо безпечності, які визначені у відповідних технічних регламентах, національних стандартах України та інших технічних специфікаціях. Роботи та послуги, які знаходять своє вираження як результат, що є предметом матеріального світу, також можуть бути визнані предметом кримінального правопорушення. Не є предметом зазначеного кримінального правопорушення вилучені з цивільного обороту речі, вироби військового призначення, а також продукція, що є джерелом іонізуючого випромінювання.

Формулювання предмету кримінального правопорушення в ст. 227 КК України, на нашу думку, є незрозумілим та потребує змін. Найбільш прийнятним варіантом з точки зору забезпечення зрозумілості закону про кримінальну відповідальність вважаємо заміну звороту, який застосовано в чинній редакції ст. 227 КК України, на зворот «харчові продукти чи товари, роботи чи послуги, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля».

Аналіз судової практики за 2012 – 2022 роки вказує на те, що предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, були:

- оливкове масло, яке не відповідає встановленим вимогам щодо безпеки [26];

- небезпечна продукція під виглядом ікри імітованої лососевої червоної та ікри імітованої осетрової чорної виробника ТОВ «Перша ікорна компанія», натуральної ікри лососевої (червоної та чорної) виробника ООО «РИК», ікри чорної в скляних банках «RUSSIAN CAVIAR», ікри червоної «Красное золото» виробника ТОВ «Рибкопродукт» [27];

- продукція тваринного походження з відсутністю маркування на державній мові України [16];

- небезпечна продукція під виглядом мінеральної столової води торгівельної марки «Воскресенська» [214];

- тютюнові вироби іноземного виробництва, які не відповідають державним стандартам України та підпадають під критерії небезпечної продукції [17, 18, 19, 20, 22, 24];

- біологічно активні добавки, продукти харчування та товари народного вжитку китайського виробництва різного асортименту, які не відповідають державним стандартам України та підпадають під критерії небезпечної продукції [21];

- пальне, яке не відповідає державним стандартам України та підпадає під критерії небезпечної продукції [23];

- харчовий жировий продукт емульсійного типу комбінованого складу невідомого походження під виглядом вершкового масла з жирністю 72 % [25].

Вимоги, які враховуються під час встановлення небезпечності харчового продукту, а також його шкідливості, визначені в Законі про харчові продукти, зокрема, це:

- вплив харчового продукту на здоров'я споживача, а також на майбутні покоління;

- накопичувальний ефект токсичності;

- звичайні умови використання харчового продукту споживачем;
- кожна стадія виробництва, переробки, обігу;
- інформація про харчовий продукт, яка зазначена в маркуванні;
- інша інформація про уникнення негативних для здоров'я наслідків, пов'язаних з харчовим продуктом (п. 44 ч. 1 ст. 1) [189].

Вимоги щодо безпечності нехарчової продукції містяться в технічних регламентах, національних стандартах України та інших технічних специфікаціях.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 ЗУ «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», технічним регламентом є нормативно-правовий акт, в якому визначено характеристики продукції або пов'язані з ними процеси і методи виробництва. Він може також містити вимоги щодо термінології, пакування, маркування чи етикетування в тій мірі, в якій вони застосовуються до продукції, процесу або методу виробництва (ч. 1 ст. 1) [197].

Технічні регламенти розробляються, приймаються та застосовуються на основі принципів, установлених Угодою Світової організації торгівлі про технічні бар'єри у торгівлі, що є додатком до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі 1994 року (ч. 2 ст. 9), а також на основі міжнародних стандартів, національних стандартів України та актів законодавства ЄС (ч. 3 ст. 9).

Відповідність продукції вимогам технічних регламентів також може бути забезпечена шляхом застосування національних стандартів та/або інших технічних специфікацій, посилення на які містяться у відповідних технічних регламентах (ч. 3 ст. 11) [197].

Постановою КМУ від 28 грудня 2016 року № 1069 визначені види продукції, щодо яких здійснюється державний ринковий нагляд, найменування технічного регламенту, дія якого поширюється на відповідний вид продукції, а також орган державного ринкового нагляду, до сфери відповідальності якого віднесено той чи інший вид продукції [176].

Зазначена постанова налічує більше 60 видів нехарчової продукції з посиланнями на відповідні технічні регламенти, які встановлюють вимоги щодо термінології, позначень, пакування, маркування, а також щодо її безпеки.

Розглянемо вимоги, які встановлюються щодо безпеки іграшок, мийних засобів, а також низьковольтного електричного обладнання.

Відповідно до Технічного регламенту безпеки іграшок, затвердженого постановою КМУ від 28 лютого 2018 року № 151, введення іграшок в обіг здійснюється за умови їх відповідності встановленим суттєвим вимогам щодо безпеки, а саме:

- загальним вимогам щодо безпеки, зокрема, іграшки, у тому числі хімічні речовини, які вони містять, не повинні загрожувати безпеці чи здоров'ю користувачів або третіх осіб, коли вони використовуються за призначенням або з урахуванням передбачуваної поведінки дітей (п. 34);

- особливим вимогам щодо безпеки, які їх стосуються, зокрема, це вимоги щодо фізичних та механічних властивостей іграшок, гігієни, займистості, хімічних та електричних властивостей іграшок, радіоактивності, а також специфічних граничних значень для хімічних речовин, що використовуються в іграшках [178].

Зазначимо, що вимоги щодо хімічних властивостей іграшок, радіаційної безпеки та хімічних речовин, що використовуються в іграшках, детально прописані в Технічному регламенті, зокрема, в Додатку 2 до Технічного регламенту визначені:

- алергенні ароматичні речовини, які не повинні містити іграшки (таблиця 1);

- алергенні ароматичні речовини, які повинні зазначатися на іграшці або прикріпленій до неї етикетці (ярлику), або на пакуванні, або в супровідній листівці, якщо концентрація таких речовин в іграшці чи її складових частинах перевищує 100 мг/к (таблиця 2);

- граничні значення вивільнення речовин з іграшки чи її складових частин, які не повинні перевищувати наведених значень (таблиця 3);

- канцерогенні, мутагенні або токсичні речовини, якщо їх використання дозволене (можливе) згідно Додатку (таблиця 4);

- хімічні речовини та їх граничні значення в іграшках, призначених для дітей віком до 36 місяців або в іграшках, призначених для потрапляння до рота (таблиця 5);

- граничні значення аніліну, формаміду, формальдегіду, бензизотіазола, хлорметілізотіазолінона, метілізотіазолінона та фенолу, що використовуються в іграшках (таблиці 6-12).

Крім того, перед введенням іграшки в обіг виробники зобов'язані провести процедуру оцінки відповідності, яка визначена в Технічному регламенті, для доведення відповідності іграшки визначеним вимогам (п. 51) [178].

Відповідно до Технічного регламенту мийних засобів, затвердженого постановою КМУ від 20 серпня 2020 року № 717, введення в обіг мийних засобів та поверхнево-активних речовин можливе тільки в разі, коли вони не загрожують безпеці навколишнього природного середовища та відповідають вимогам щодо:

- маркування мийних засобів;
- рівня біологічного розкладу поверхнево-активних речовин;
- обмеження щодо вмісту фосфатів та інших сполук фосфору в мийних засобах (п. 16).

Виробник або його уповноважений представник зобов'язані проводити оцінку відповідності та складати декларацію про відповідність мийного засобу вимогам Технічного регламенту (п. 18).

Випробування мийних засобів та поверхнево-активних речовин, що входять до їх складу, проводяться згідно з національними стандартами, які затверджені наказом Мінекономіки від 11 жовтня 2013 року № 1228 (п. 19) [179].

Відповідно до Технічного регламенту низьковольтного електричного обладнання, затвердженого постановою КМУ від 16 грудня 2015 року № 1067, електрообладнання може бути надано на ринку України, якщо воно не становить загрози здоров'ю та безпеці людей, свійських тварин, а також майну за умови належного монтажу, обслуговування та застосування за своїм призначенням.

Процедурою оцінки відповідності є внутрішній контроль виробництва, відповідно до якого виробник гарантує, що відповідне обладнання відповідає вимогам Технічного регламенту (п. 1 Додатку 3).

Крім того, в Додатку 2 до Технічного регламенту визначені вимоги щодо захисту від небезпек, які можуть виникати при використанні обладнання, зокрема, це: неможливість утворення електричних дуг, температур чи випромінювання, які могли б спричинити небезпеку; придатність ізоляції для передбачуваних умов, тощо [180].

Отже, можемо зробити висновок, що вимоги, які встановлюються щодо безпечності харчових продуктів визначені в Законі про харчові продукти, а вимоги щодо безпечності нехарчової продукції детально регламентовані у відповідних технічних регламентах, національних стандартах України та інших технічних специфікаціях.

У науковій літературі поряд з об'єктом здійснюють також розгляд потерпілого від кримінального правопорушення.

КК України не містить визначення потерпілого, проте КПК України потерпілим у кримінальному провадженні визнає фізичну особу, якій правопорушенням було завдано моральної, фізичної чи майнової шкоди, а також юридичну особу, якій було завдано майнової шкоди (ст. 55) [100].

В. Борисов вважає, що кримінальне право має насамперед оперувати саме цим поняттям, а отже, при розкритті того чи іншого припису, яким вказано у КК України на потерпілого, зміст його має відповідати змісту визначення, наведеного у ст. 55 КПК України [7, с. 146].

Диспозиція ст. 227 КК України чітко не вказує на коло потерпілих, тоді як регулятивне законодавство вказує на споживачів харчових продуктів та користувачів нехарчової продукції.

Закон про харчові продукти визначає споживача як фізичну особу, яка замовляє, придбаває, використовує чи має намір замовити або придбати продукцію для особистих потреб (п. 22 ст. 1) [182].

Закон про нехарчову продукцію використовує термін «користувач», під яким розуміє фізичну особу, яка замовляє, придбаває, використовує або має намір замовити чи придбати продукцію для потреб, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, або для забезпечення виконання обов'язків найманим працівником, а також юридичну особу, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію (ч. 1 ст. 1) [173].

Серед вчених та дослідників поширеними є думки щодо можливості завдання шкоди небезпечною продукцією також і іншим особам, які не є споживачами чи користувачами. Так, О. О. Дудоров і К. Б. Дудорова наводять приклад коли під час пострілу з мисливської рушниці через те, що ствол рушниці було виготовлено з неякісного металу, відбувся його розрив. Шматками металу було заподіяно шкоду здоров'ю, але не тієї особи, яка здійснила постріл (споживача), а особи, яка знаходилася поруч [50; 55, с. 400]. М. І. Хавронюк в якості прикладу пише про ситуацію з вибухом небезпечного феєрверка, внаслідок чого шкода заподіюється випадковому перехожому [220, с. 26].

О. М. Готін вважає, що потерпілими можна визнавати не лише громадян, які використовують або мають намір придбати чи замовити товари (роботи, послуги) для власних побутових потреб, але й суб'єктів господарської діяльності, які використовують продукцію та товари для різноманітних власних потреб, зокрема, для їх переробки.

Втім, у багатьох випадках, на думку вченого, шкода може безпосередньо заподіюватися не споживачеві, а також іншим особам [43, с. 104].

Підтримуємо погляди О. М. Готіна, О. О. Дудорова, К. Б. Дудорової та М. І. Хавронюка про те, що потерпілими від умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції можуть бути споживачі, користувачі, а також інші особи, у тому числі суб'єкти господарської діяльності, яким небезпечна продукція заподіяла шкоди.

Наступним елементом складу кримінального правопорушення є об'єктивна сторона, яка визначається як зовнішня сторона кримінального правопорушення, що характеризується суспільно небезпечним діянням (дією або бездіяльністю), суспільно небезпечними наслідками, причинним зв'язком між діянням та суспільно небезпечними наслідками, місцем, часом, обстановкою, способом, а також засобами вчинення кримінального правопорушення [87, с. 134].

Проект нового КК України до ознак об'єктивної сторони також відносить дію або бездіяльність, а у випадках, передбачених Кодексом, також наслідок дії або бездіяльності, причинний зв'язок між дією або бездіяльністю та наслідком, місце, час, спосіб, знаряддя (засіб) та обстановку складу кримінального правопорушення (ст. 2.2.4.) [158].

Діяння є обов'язковою ознакою будь-якого складу кримінального правопорушення, формами вираження діяння є дія чи бездіяльність. Інші ознаки об'єктивної сторони кримінального правопорушення в залежності від їх закріплення в диспозиції статті можуть бути або обов'язковими, або факультативними. Встановлення закріплених ознак об'єктивної сторони кримінального правопорушення є обов'язковим.

У диспозиції ст. 227 КК України при описі об'єктивної сторони встановлені конкретні види дій, що складають зміст цього кримінального правопорушення, а саме: введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції у великих розмірах.

Для визначення змісту зворотів «введення в обіг» та «випуск на ринок» звернемося до регулятивного законодавства.

ЗУ «Про захист прав споживачів» під введенням в обіг розуміє дії суб'єкта господарювання, які спрямовані на виготовлення або ввезення на митну територію України продукції з подальшою самостійною чи опосередкованою реалізацією на території України (п. 2 ст. 1) [182].

Відповідно до ЗУ «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» введенням в обіг є надання продукції на ринку України в перший раз, тобто будь-яке платне чи безоплатне постачання продукції для розповсюдження, споживання або використання на ринку України в процесі здійснення господарської діяльності (ч. 1 ст. 1) [197].

Науково-практичний коментар КК України за редакцією І. М. Копотуна під введенням в обіг на ринку України небезпечної продукції розуміє передачу безпосередньо виробником (виготовлювачем) або особою, яку виробник уповноважив, небезпечної продукції для реалізації чи передачу в будь-якій формі безпосередньо від виробника споживачу [138, с. 420].

Питання щодо способів введення в обіг небезпечної продукції також є досить дискусійним серед вчених, зокрема, О. О. Дудоров та К. Б. Дудорова вважають, що це може бути реалізація споживачу або користувачу небезпечної продукції, здійснювана виробником на підставі цивільно-правового договору (оренди, поставки, купівлі-продажу, міни), а також передача такої продукції її виготовлювачем або імпортером розповсюдженню, який пропонує продукцію на ринку України. Карана за ст. 227 КК України передача товарів споживачам може здійснюватися також на безоплатній основі (наприклад, спонсорство, меценатство тощо) [50; 55, с. 401].

А. М. Ришелюк під «введенням в обіг (випуском на ринок)» розуміє дії, внаслідок яких предмети злочину реалізуються покупцеві, передаються виробником для реалізації (продажу) іншій особі або ж ввозяться в Україну з метою їх подальшої реалізації. На думку вченого, злочин може бути скоєний як шляхом учинення певних дій, так і шляхом бездіяльності (невиконання своїх обов'язків працівником, який відповідає за додержання вимог щодо безпечності продукції) [136, с. 770].

Розглядаючи зворот «випуск на ринок», П. П. Андрушко зазначає, що під випуском продукції і товарів на товарний ринок треба розуміти передачу виготівником (підприємством, установою, організацією чи громадянином-підприємцем) виробленої ним продукції та товарів, а так само імпортером товарів чи іншим торговельним посередником (склади, оптові бази) торговельним підприємством, підприємством громадського харчування та іншим суб'єктам господарської діяльності, які здійснюють роздрібну торгівлю, для реалізації, в тому числі і на консигнаційній основі, кінцевим споживачам (громадянам чи суб'єктам господарювання, які придбавають продукцію та товари для власних потреб). Випуск продукції і товарів на товарний ринок передуює їх безпосередній реалізації іншим суб'єктам господарської діяльності [133, с. 788].

На думку О. М. Готіна позиція П. П. Андрушка є сумнівною, оскільки передача імпортером продукції й товарів іншим суб'єктам підприємницької діяльності, які здійснюють роздрібну торгівлю, – це господарська діяльність щодо здійснення угод купівлі – продажу споживчих товарів з метою одержання прибутку, тобто торговельна діяльність.

Значна частина вітчизняних суб'єктів-імпортерів, пояснює вчений, безпосередньо товари не виробляють, а закупають їх у закордонних виробників або торговельних посередників. Здійснювані ними господарські операції, як правило, характеризуються передачею права власності на продукцію і товари в обмін на еквівалентну суму коштів чи боргових зобов'язань. Тобто це операції з їх реалізації [43, с. 73].

Використання звороту «випуск на ринок» О. М. Готін взагалі називає пережитком минулого, оскільки існуюча раніше організаційно-правова стадія випуску продукції в більшості суб'єктів підприємницької діяльності зникла [43, с. 69].

Підтримуємо позицію О. М. Готіна щодо недоцільності використання звороту «випуск на ринок» в ст. 227 КК України. Крім того, зворот «випуск на ринок» у регулятивному законодавстві не застосовується.

Варто зазначити, що відповідно до ч. 7 ст. 8 Закону про ринковий нагляд, у разі якщо виробник небезпечної продукції не може бути ідентифікований органом ринкового нагляду, то для цілей цього Закону особою, що ввела продукцію в обіг, вважається кожен суб'єкт господарювання в ланцюгу постачання відповідної продукції, який протягом строку проведення перевірки не надав документацію, що дає змогу встановити виробника чи особу, яка поставила цю продукцію [172].

Тобто, якщо розповсюджувач не надасть документацію, з якої можна буде встановити хто поставив йому продукцію, то особою, що ввела небезпечну продукцію в обіг, буде вважатися розповсюджувач такої продукції.

Закон про нехарчову продукцію також передбачає випадки, коли виробник не буде нести відповідальність за введення в обіг небезпечної нехарчової продукції, зокрема, якщо доведе, що:

- він не вводив відповідну продукцію в обіг;
- відповідна продукція є небезпечною внаслідок додержання вимог законодавства або виконання обов'язкових для виробника приписів органів державної влади;
- відповідна продукція після введення її в обіг стала небезпечною внаслідок дій або бездіяльності інших осіб чи обставин непереборної сили;
- виробник є виробником комплектувального виробу чи складової частини продукції, а не готової продукції, до якої входить цей виріб або складова частина (ст. 16) [173].

Отже, в регулятивному законодавстві під введенням продукції в обіг розуміється виготовлення або ввезення на митну територію України продукції з подальшою її реалізацією в Україні, а також перше платне чи безоплатне постачання цієї продукції для розповсюдження, споживання або використання на ринку України. Особою, що ввела продукцію в обіг, також вважається розповсюджувач, який не надав документацію від виробника чи постачальника цієї продукції. Зворот «випуск на ринок» у регулятивному законодавстві не застосовується.

Вченими та дослідниками пропонується закріпити в ст. 227 КК України також й інші форми суспільно небезпечного діяння, зокрема, на думку О. О. Дудорова та К. Б. Дудорової, удосконалена стаття мала б передбачати відповідальність і за виробництво, ввезення в Україну, транспортування або зберігання з метою збуту небезпечної продукції [50; 55, с. 401].

О. М. Готін вважає доцільним закріпити такі форми суспільно небезпечного діяння, як виготовлення з метою збуту або збут товарів, надання послуг чи виконання робіт, які не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки життя та здоров'я людини [43].

Т. А. Сокур пропонує в досліджуваній статті додатково передбачити суспільно небезпечні діяння у формі виготовлення або ввезення в Україну, транспортування або зберігання з метою збуту, збут продукції або товарів, а також виконання робіт та надання послуг [201, с. 126].

Погоджуємося з доцільністю закріплення в ст. 227 КК України таких форм суспільно небезпечного діяння як виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, а також щодо майна чи довкілля. Інші пропозиції вважаємо спірними з наступних підстав.

Регулятивне законодавство під терміном «введення в обіг» розуміє виготовлення або ввезення в Україну продукції з подальшою самостійною чи опосередкованою першою реалізацією на території України.

Що стосується транспортування продукції, зберігання з метою збуту, а також її реалізації після введення в обіг, то регулятивне законодавство використовує термін «обіг», яким охоплюється:

- реалізація продукції на платній чи безоплатній основі;
- зберігання продукції для цілей реалізації, включаючи пропонування до реалізації та/або іншої форми передачі, реалізації, розповсюдження чи будь-яку іншу форму передачі незалежно від її здійснення на платній чи безоплатній основі (п. 51 ч. 1 ст. 1) [189].

Зберігання небезпечних харчових продуктів чи товарів для реалізації, їх реалізація, а також виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають вимогам безпечності, є суспільно небезпечним для людини, суспільства та держави, тому в ст. 227 КК України, на нашу думку, доцільно передбачити відповідальність також за умисний обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля.

Також вважаємо об'єктивно необхідним в диспозиції ст. 227 КК України передбачити таку форму вираження суспільно небезпечного діяння як бездіяльність, яка являє собою невиконання особою певних обов'язків, що покладені на неї законом, угодою чи службовим становищем, зокрема, у разі невжиття заходів щодо зберігання харчових продуктів чи товарів, які стали небезпечними після введення їх в обіг.

Проект нового КК України передбачає відповідальність для особи, яка з метою збуту незаконно виготовила, виробила, придбала, випустила на ринок, зберігала, переміщувала або збула небезпечну для здоров'я людини чи довкілля продукцію (ст. 5.1.17.).

Кримінально караним також є незаконне виготовлення, переробка, придбання, випуск на ринок, зберігання, переміщення з метою збуту або збут небезпечної для життя людини продукції (ст. 5.1.11.).

Небезпечна продукція визначена як виріб (товар), робота чи послуга, що не відповідають вимогам безпечності та за звичайних умов виготовлення, використання, зберігання, транспортування або утилізації становить небезпеку для життя та здоров'я людини, а також довкілля (ст. 5.1.1.) [158].

Нагадаємо, що 10 червня 2023 року ВРУ було прийнято ЗУ «Про захист прав споживачів» в новій редакції, який набирає чинності через один рік з дня його опублікування, але не раніше дня припинення або скасування воєнного стану. В цьому законі продукція визначається як будь-який товар, робота (послуга), що виготовляється, виконується чи надається споживачу, а також харчовий продукт (п. 25 ч. 1 ст. 1) [183].

Тобто, в регулятивному законодавстві в терміні «продукція» розділяють харчовий продукт від будь-якого товару, тоді як в проєкті нового КК України харчовий продукт ототожнюється з виробом (товаром).

Крім того, встановлені в законодавстві вимоги безпечності містять в собі вимогу відсутності будь-якого ризику для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля за звичайних умов виготовлення, використання, зберігання, транспортування або утилізації продукції, тому визначення небезпечної продукції, яке запропоноване в проєкті нового КК України, дублює вимоги безпечності.

Суспільно небезпечними діями визнаються незаконне виготовлення та вироблення з метою збуту, а також переробка з метою збуту небезпечної продукції. Однак, у науковій літературі вказується на те, що виробництво – це серійне виготовлення, тому виготовлення є більш широким поняттям, що охоплює виробництво. Під виготовленням також розуміють будь які дії з переробки, в результаті яких на основі сировини отримують готові до вживання або використання товари [201, с. 123].

Термін «випуск на ринок» в регулятивному законодавстві взагалі не застосовується, а вчені називають його пережитком минулого, оскільки організаційно-правова стадія випуску продукції притаманна соціалістичній економіці, а не ринковій.

Отже, слід констатувати, що формулювання зазначених статей в проєкті нового КК України важко назвати прийнятним варіантом з точки зору забезпечення зрозумілості закону про кримінальну відповідальність.

Разом з тим, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, є розмір введеної в обіг небезпечної продукції, зокрема, кримінально караним є лише введення в обіг небезпечної продукції, якщо воно вчинене у великих розмірах, тобто, якщо загальна вартість продукції перевищує п'ятсот нмдг (примітка до ст. 227 КК України) [95].

Сума нмдг обраховується відповідно до п. 5 підрозділу 1 розділу XX «Перехідних положень» Податкового кодексу України, зокрема, для норм кримінального законодавства в частині кваліфікації кримінальних правопорушень сума нмдг встановлюється на рівні податкової соціальної пільги для відповідного року.

Розмір податкової соціальної пільги дорівнює 50 відсоткам розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи, встановленому законом на 1 січня звітного податкового року [153].

Оскільки прожитковий мінімум для працездатної особи на 1 січня 2023 року був встановлений у розмірі 2684 гривні [171], то кримінально караним є введення в обіг небезпечної продукції, загальна вартість якої перевищує 671 000 гривень, у разі якщо кримінальне правопорушення було вчинене у 2023 році.

Вчені та дослідники висловлюють різні погляди щодо доцільності застосування вказівки на великі розміри в диспозиції ст. 227 КК України, зокрема, одні пропонують її вилучити, інші – зменшити розмір.

Так, М. І. Хавронюк слушно розкритикував роль ознаки великих розмірів. Адже, за задумом законодавця, пише вчений, діями однакового ступеня суспільної небезпечності стають випуск на ринок, наприклад, як однієї одиниці небезпечного автомобіля вартістю 236 000 гривень, так і 236 дитячих іграшок вартістю 1000 гривень кожна або 236 000 небезпечних цукерок вартістю 1 гривня за штуку. Але ж один автомобіль становить небезпеку для декількох, а 236 000 небезпечних цукерок – для 236 000 людей [221, с. 144]. Зазначимо, що стаття М. І. Хавронюка була опублікована у 2011 році і п'ятсот нмдг дорівнювали 235 250 гривням.

О. О. Дудоров та К. Б. Дудорова підтримують позицію М. І. Хавронюка та додають, що вказівка на великі розміри була б доречною, якби суспільна небезпека розглядуваного злочину, як і раніше, визначалась б насамперед марнотратством матеріальних, трудових та інших ресурсів.

Оскільки заподіяння шкоди здоров'ю людини суттєво не залежить від розмірів небезпечної продукції (на відміну від шкоди, яка заподіювалася господарським відносинам за часів радянської планової економіки), то, на думку вчених, зазначена вказівка підлягає виключенню зі ст. 227 КК України [50; 55, с. 402].

Н. В. Наумчук також пише про доцільність виключення з тексту ст. 227 КК України вказівки на великі розміри, адже кримінальна відповідальність має наставати за введення в обіг небезпечної продукції взагалі, а не за перебільшення кількості випуску небезпечної продукції [140, с. 271].

О. М. Готін акцентує увагу на тому, що в даний час актуальною є саме кримінально-правова охорона здоров'я населення від небезпечних товарів, а кримінально-правова оцінка шкоди здоров'ю не залежить від розмірів небезпечних товарів [43, с. 173].

Т. В. Одинцова пропонує знизити нижню межу великих розмірів як ознаку складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, до двохсот нмдг [142, с. 359]. Т. А. Сокур також пропонує залишити ознаку суспільно небезпечної дії, проте вже у новій редакції ст. 227 КК України стосовно дій з недоброякісними товарами, продукцією, роботами або послугами. Дослідниця пропонує знизити межі великих розмірів з п'ятисот до трьохсот нмдг [200, с. 183].

А. М. Ришелюк слушно звертає увагу на те, що питання про наявність чи відсутність великих розмірів має вирішуватись виходячи із загальної вартості випущеної на ринок небезпечної продукції. При цьому введення в обіг небезпечної продукції може бути здійснене як в один, так і у декілька прийомів. В останньому випадку за основу має братися сумарна вартість усіх випущених чи реалізованих споживачам у кілька прийомів предметів злочину [136, с. 770].

На нашу думку, раціональне зерно міститься в кожній із зазначених пропозицій і не можна однозначно погодитися або заперечити проти жодної з них, проте вказівка на великі розміри в ст. 227 КК України допомагає

розмежувати зазначене кримінальне правопорушення від інших правопорушень, зокрема, умисне введення в обіг небезпечної продукції не у великих розмірах залежно від конкретних обставин може утворювати склад адміністративного правопорушення:

- виробництво, заготівля, а також реалізація сільськогосподарської продукції, що містить хімічні препарати понад гранично допустимі рівні концентрації (ст. 42¹);

- порушення вимог законодавства про безпечність та окремі показники якості харчових продуктів (ст. 166²²).

- введення в обіг або реалізація продукції (крім харчових продуктів), яка не відповідає вимогам норм, стандартів, правил, зразків (еталонів) щодо безпечності (ст. 167);

Крім того, адміністративним правопорушенням є виконання робіт, надання послуг громадянам-споживачам, що не відповідають вимогам стандартів, норм та правил (ст. 168¹), а також недодержання технічних умов та стандартів при транспортуванні, зберіганні, використанні продукції (крім харчових продуктів) (ст. 170) [76].

Як влучно зазначає О. О. Дудоров, кримінальний закон – не панацея від усіх хвороб суспільства. Його головне призначення як *ultimo ratio* – крайнього засобу (останнього аргументу) полягає в боротьбі з тими діяннями, які характеризуються суспільною небезпекою та становлять реальну загрозу для людини, суспільства або держави [55, с. 589].

Отже, умисне введення в обіг небезпечної продукції не у великих розмірах залежно від конкретних обставин визнається адміністративним правопорушенням, за вчинення якого призначається покарання у виді штрафу. Проте, поділяючи критику вчених та дослідників щодо вказівки на великі розміри, пропонуємо в примітці до ст. 227 КК України передбачити вказівку на значні розміри, під якими слід розуміти вартість харчових продуктів чи товарів, робіт чи послуг, що у двадцять разів і більше перевищують нмдг.

Вказаний значний розмір є найменшим із передбачених в КК України та буде використовувється для розмежування кримінального правопорушення, передбаченого в ст. 203¹ КК України, та адміністративного правопорушення, передбаченого в ст. 164¹³ КУпАП.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони також є місце вчинення кримінального правопорушення, зокрема, це ринок України. Вважаємо слушними пропозиції Н. В. Наумчук, Т. А. Сокур та М. І. Хавронюка щодо доцільності виключення вказівки на ринок України зі ст. 227 КК України, оскільки така вказівка обмежує можливість застосувати цю кримінально-правову норму до умисного введення в обіг небезпечної продукції, призначеної на експорт [139, с. 245; 201, с. 135; 221, с. 143].

Суспільно небезпечні наслідки не передбачені в диспозиції ст. 227 КК України, хоча серед вчених та дослідників справедливо вказується на це як на прогалину в законі про кримінальну відповідальність, зокрема, Н. В. Наумчук пише, що якщо внаслідок введення в обіг небезпечної продукції й наступного її використання було заподіяно шкоду здоров'ю споживача чи його смерть або завдано матеріальної шкоди у вигляді умисного чи необережного знищення чи пошкодження чужого майна, то вчинене слід кваліфікувати за правилами сукупності злочинів. Очевидно, що наслідки, які виражаються в заподіянні істотної шкоди життю чи здоров'ю особи, потрібно вказувати як кваліфіковані види відповідного складу злочину [140, с. 272].

Т. А. Сокур пропонує в ст. 227 КК України кваліфікуючими ознаками визначити заподіяння шкоди здоров'ю людини, її смерть або інші тяжкі наслідки.

Під тяжкими наслідками дослідниця пропонує розуміти: загибель чи масове захворювання людей, істотне погіршення екологічної обстановки, масова загибель чи тяжкі захворювання об'єктів тваринного і рослинного світу, неможливість відтворити природні об'єкти, заподіяння майнової шкоди в особливо великих розмірах, тощо.

Проте дослідниця вважає, що тяжкі наслідки можуть становити або майнову шкоду, або немайнову, але тільки таку, що може одержати майнове відшкодування [201, с. 130, 132].

Формулювання таких суспільно небезпечних наслідків як «смерть людини або інші тяжкі наслідки» при цьому вказуючи на виключно майновий характер «інших тяжких наслідків», на нашу думку, виглядає вкрай сумнівно.

КК України замість ст. 227, на думку М. І. Хавронюка, доцільно доповнити ст. 270³, в якій передбачити відповідальність за випуск на товарний ринок небезпечної продукції у разі настання таких суспільно небезпечних наслідків: спричинення середньої тяжкості чи тяжкого тілесного ушкодження споживачу; загибель об'єктів тваринного чи рослинного світу, якою завдано майнової шкоди у великих розмірах (прямі збитки становлять суму, яка в триста і більше разів перевищує нмдг).

Кваліфікуючими ознаками кримінального правопорушення вчений пропонує вважати вчинення діяння стосовно продукції, призначеної для дітей чи вагітних жінок, або особою, уповноваженою забезпечувати безпечність продукції, або якщо воно спричинило смерть споживача, або загибель об'єктів тваринного чи рослинного світу, якою завдано майнової шкоди в особливо великих розмірах (прямі збитки становлять суму, яка в тисячу і більше разів перевищує нмдг). А особливо кваліфікуючою ознакою - смерть кількох осіб [221, с. 144].

О. М. Готін пропонує диференціювати кримінальну відповідальність в залежності від ступеня суспільної небезпеки, зокрема, шляхом поділу за характером наслідків, а саме: ушкодження здоров'я потерпілого, смерть людини чи інші тяжкі наслідки, загибель двох або більше людей.

Крім того, вчений вважає доцільним кримінально караним визнавати виготовлення з метою збуту або збут товарів, надання послуг чи виконання робіт, які не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки життя та здоров'я людини, якщо вони створили загрозу загибелі людини або ушкодження її здоров'ю [43, с. 103, 180].

При цьому ж сам О. М. Готін наводить приклад коли певне підприємство випускає молочну продукцію, що містить пестициди в концентрації вище гранично допустимих норм. А у громадянина, який протягом певного часу вживає ці молокопродукти, у ході медичного обстеження виявляють злоякісне ракове новоутворення. Юридично значущий зв'язок між впливом на організм людини цього продукту з онкозахворюванням буде лише в тому випадку, якщо суспільно небезпечне діяння передувало негативним змінам в організмі людини. Однак, зауважує вчений, практичне встановлення такої послідовності явищ у часі насправді неможливе [43, с. 90-91].

Обов'язкову умову для застосування кримінальної відповідальності в якості створення загрози загибелі людини або ушкодження її здоров'ю вважаємо спірною, оскільки виробник може доволі тривалий час виготовляти з метою збуту, а розповсюджувач здійснювати збут товарів, які не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя та здоров'я людини, поки не буде встановлено, що ці товари створюють загрозу для здоров'я людини.

Крім того, товари, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя та здоров'я людини, можуть по різному впливати на організм людини і тому не завжди можливо пов'язати певні негативні зміни в організмі людини з конкретними товарами.

До того ж забороненим є обіг харчових продуктів, які є небезпечними, непридатними до споживання, неправильно маркованими, незареєстрованими відповідно до вимог закону, а також які ввезені в Україну контрабандно. Також заборонено вводити в обіг товари, які не відповідають вимогам щодо безпечності, які визначені у відповідних технічних регламентах, національних стандартах України та інших технічних специфікаціях.

Суспільно небезпечні наслідки, про які пише М. І. Хавронюк, вважаємо спірними, оскільки доволі поширені випадки харчового отруєння, а також отримання легких тілесних ушкоджень від використання небезпечної продукції, можуть спричинити короточасний розлад здоров'я, проте це не вважається суспільно небезпечним.

Не дуже зрозумілою також є спроможність небезпечної продукції, яку використовує споживач (користувач), спричинити загибель об'єктів тваринного чи рослинного світу (якщо завдано майнову шкоду у великих чи особливо великих розмірах) і при цьому не завдати тілесних ушкоджень іншим людям, які не є споживачами чи користувачами цієї продукції.

Виникає питання і щодо вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, особою, яка раніше була засуджена за цією статтею, однак вчені та дослідники не розглядають повторність в якості кваліфікуючої ознаки кримінального правопорушення. Розглянемо наявні приклади із судової практики.

Так, відповідно до вироку Приморського районного суду м. Одеси від 26 лютого 2016 року (справа № 522/3136/16-к) ОСОБА_5 не є судимою в силу ст. 89 КК України. ОСОБА_5 було визнано винним за ч. 2 ст. 15, ст. 227 КК України [20].

Вироком Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпра від 17 жовтня 2016 року (справа № 199/7078/16-к) ОСОБА_6 є таким, що не має судимості в силу ст. 89 КК України. ОСОБА_6 було визнано винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України [23].

КК України в ст. 89 передбачає строки погашення судимості, зокрема, якщо особа, яка була засуджена за вчинення кримінального правопорушення до основного покарання у виді штрафу в розмірі не більше трьох тисяч нмдг з позбавлення права займатися певною діяльністю, протягом року з дня відбуття покарання не вчинять нового кримінального правопорушення, то вона визнається такою, що не має судимості (п. 5) [95].

Хоча, в зазначених судових рішеннях не вказується за якою статтею КК України винні особи були раніше засуджені, проте, найбільш очевидними прийомами законодавчої техніки із забезпечення диференціації кримінальної відповідальності, на думку Н. Антонюк, є врахування кількості злочинів, учинених особою (інститут множинності).

Врахування цих кримінально-правових явищ і їхній вплив на кримінальну відповідальність вчена вважає безспірним [2, с. 235].

О. З. Мармура зауважує, що вчинення конкретного злочину вдруге свідчить про формування в особи стійкої спрямованості на злочинну поведінку, певну «професіоналізацію» особи, вироблення майстерності вчинення конкретного злочину, накопичення досвіду такої діяльності. За таких умов небезпека особи злочинця для суспільства, безумовно, зростає.

Маючи зазначені вище знання, вміння та навички, особа більш ефективно готується до вчинення злочину, обирає ефективніші методи та засоби вчинення злочину тощо і в такий спосіб швидше та легше досягає злочинного результату, суттєво небезпечнішими, як правило, стають і наслідки вчиненого злочину.

Зазначені обставини, на думку дослідника, проявляються в повторному злочині, збільшуючи його суспільну небезпеку, а отже, можуть бути регламентовані у вигляді ознак, що кваліфікують злочин [112, с. 118-119].

О. П. Мамотенко висловлює думку, що вчинення особою за наявності судимості злочину проти порядку здійснення господарської діяльності, проти системи оподаткування та інших злочинів у сфері господарської діяльності, що характеризуються використанням обману, як способу вчинення злочину, свідчить про стійку кримінальну спрямованість його особистості, що суттєво підвищує ступінь суспільної небезпечності самого діяння.

Тому дослідник пропонує включити до тексту ст. 204 КК України у якості кваліфікуючої таку обставину, як наявність у суб'єкта судимості не лише за статтею 204 КК України, але й за ст. 199, ст. 205 та ст. 227 КК України [110, с. 100].

В. Я. Тацій слушно писав, що повторність однорідних кримінальних правопорушень має місце там, де діяння, що її утворюють, хоча і передбачені різними статтями Особливої частини КК України, проте посягають на тотожні або схожі безпосередні об'єкти [87, с. 288].

Пропозиція О. П. Мамоценка є дискусійною, оскільки безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 199 КК України, є встановлений порядок формування і функціонування грошової системи України, ст. 205 наразі виключено з КК України, а за ст. 204 КК України здійснюється охорона встановленого порядку виготовлення та обігу підакцизних товарів. А незаконно виготовлені аналоги підакцизних товарів можуть бути безпечними для життя та здоров'я людини.

Тому в якості кваліфікуючої ознаки в ст. 227 КК України в ч. 2 пропонуємо передбачити відповідальність особи, яка раніше вже була засуджена за статтею 227 КК України.

Варто також зазначити, що розвиток медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету, дають можливість кожному споживачу (користувачу) купити та отримати будь-який харчовий продукт чи товар навіть не виходячи з дому.

Зазначені технічні можливості значно розширюють коло потенційних споживачів (користувачів) харчових продуктів та товарів і, як наслідок, підвищують суспільну небезпеку, оскільки цим активно користуються правопорушники при введенні в обіг, а також обігу харчових продуктів та товарів, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля.

Тому, на нашу думку, в якості кваліфікуючої в ч. 2 доцільно також передбачити таку обставину як вчинення діяння, передбаченого ч. 1 ст. 227 КК України, за допомогою медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету, оскільки такі технічні можливості значно розширюють коло потенційних споживачів (користувачів) харчових продуктів та товарів, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля.

Крім того, в якості кваліфікуючої ознаки в ст. 227 КК України в ч. 3 пропонуємо передбачити такі суспільно небезпечні наслідки як отруєння, тілесні ушкодження або смерть особи.

У науковій літературі під отруєнням людей пропонують розуміти такі випадки заподіяння шкоди: патологічні процеси, які розвиваються внаслідок екзогенного, тобто зумовленого зовнішніми причинами, потрапляння (проникнення) в організм людини шкідливих речовин, що містяться у незаконно виготовлених з недоброякісної сировини (матеріалів) товарів, що спричиняють порушення його фізіологічних функцій, цілісності внутрішніх органів людини, нормальної роботи організму як природної системи.

Така шкода може виражатися у заподіянні смерті або тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній людині, середньої тяжкості тілесних ушкоджень двом або більше особам, або легких тілесних ушкоджень, які спричинили короткочасний розлад здоров'я чи незначну втрату працездатності відразу багатьом людям [39, с. 44].

1 жовтня 2023 року ВРУ було прийнято ЗУ «Про систему громадському здоров'я», який буде введено в дію через дванадцять місяців з дня, наступного за днем його опублікування.

Зазначений закон отруєння відносить до масових неінфекційних хвороб, виникнення яких зумовлено впливом біологічних агентів, фізичних, хімічних чинників чи соціальних факторів середовища життєдіяльності, у тому числі об'єктів господарської та інших видів діяльності, а також товарів, робіт та послуг (п. 16 ч. 1 ст. 1) [193].

Разом з тим, короткочасний розлад здоров'я, втрата працездатності, спричинення тілесних ушкоджень різної тяжкості або навіть смерть людини також можуть бути спричинені внаслідок ураження струмом електричними товарами, які не відповідає встановленим в законодавстві вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, або ж внаслідок пожежі, яка сталася через використання кабелів, що також не відповідають встановленим вимогам щодо безпечності, тощо.

Проблематика причинного зв'язку між діянням і суспільно небезпечними наслідками в науковій літературі достатньо опрацьована, зокрема, вважається, що суспільно небезпечна поведінка особи може бути

визнана причиною суспільно небезпечного наслідку лише в разі, якщо вона у часі передувала його настанню.

Крім того, важливо також щоб діяння породжувало наслідок, адже зовнішня послідовність подій не завжди свідчить про наявність причинного зв'язку [4, с. 51; 55, с. 60; 70, с. 117; 87, с. 153; 89, с. 155].

Отже, суспільна небезпека умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції у великих розмірах полягає у виготовленні або ввезенні в Україну для розповсюдження, споживання або використання продукції, яка не відповідає встановленим вимогам щодо безпеки і відповідно є небезпечною для людини, суспільства та держави, якщо такі дії вчинені у великих розмірах.

Якщо внаслідок умисного введення в обіг небезпечної продукції у великих розмірах і подальшого її споживання або використання було заподіяно шкоду здоров'ю людини чи її смерть, або завдано шкоду майну споживача (користувача) під час використання цієї продукції, або завдано шкоду довкіллю, то вчинене слід кваліфікувати за правилами сукупності кримінальних правопорушень.

Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 227 КК України, має формальний склад і вважається закінченим з моменту введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції у великих розмірах, тобто коли продукція була фактично передана іншим суб'єктам господарювання, що діють на ринку України, або безпосередньо споживачам (користувачам).

Замах на умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції у великих розмірах є закінченим, якщо особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення протиправного діяння до кінця, але кримінальне правопорушення не було закінчено з причин, які не залежали від її волі.

2.2. Суб'єктивні ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України

Суб'єктивні ознаки характеризують такі елементи складу кримінального правопорушення як суб'єкт та суб'єктивна сторона.

Суб'єктом кримінального правопорушення, відповідно до ч. 1 ст. 18 КК України, може бути лише фізична осудна особа, яка вчинила кримінальне правопорушення у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність [95].

Питання, пов'язані із суб'єктом кримінального правопорушення, вивчалися такими вченими, як П. П. Андрушко, Д. В. Бараненко, Р. В. Вереша, З. А. Загиней, В. М. Захарчук, О. М. Костенко, С. А. Крушинський, В. М. Куц, С. Я. Лихова, М. І. Мельник, А. А. Музика, В. О. Навроцький, Є. Л. Стрельцов, Т. Ю. Тарасевич, М. І. Хавронюк та інші.

У науковій літературі дискусійним є питання щодо доцільності запровадження кримінальної відповідальності для юридичних осіб, зокрема, за вчинення кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, проти доквілля, у сфері службової діяльності, а також у сфері використання електронно-обчислювальних машин.

Так, прихильники цієї позиції вважають, що визнання юридичної особи суб'єктом кримінальної відповідальності жодним чином не порушує принципу індивідуалізації покарання, оскільки така відповідальність юридичних осіб не виключає притягнення до неї також і фізичних осіб [44, с. 243; 47, с. 149; 52, с. 107; 104, с. 141; 108, с. 170; 117, с. 6; 150, с. 11; 217, с. 152].

Інші вчені, які не підтримують цієї позиції, звертають увагу на неможливість застосування для юридичних осіб таких інститутів кримінального права як осудність, вина та принцип особистої відповідальності за вчинення суспільно небезпечного діяння [1, с. 114; 101, с. 100; 145, с. 54-55; 150, с. 3; 235, с. 93].

Р. Р. Кузьмін відмічає, що дедалі більша кількість країн у процесі свого розвитку й переходу до ринкових відносин, що призводить до зосередження великих капіталів у руках недержавних компаній, запроваджують кримінальну відповідальність колективних утворень.

Досвід зарубіжних країн у встановленні кримінальної відповідальності корпорацій, на думку вченого, є вкрай необхідним, оскільки дає можливість скоригувати власну законодавчу і правозастосовну практику [103, с. 9].

Однак, з позиції доктрини кримінального права, пише П. П. Андрушко, юридична особа сама по собі не може вчинити будь-які дії, зокрема такі, які можуть містити склад злочину або розцінюватись як участь у якихось злочинах [1, с. 114].

Проте В. М. Куц вважає, що кримінальна відповідальність юридичних осіб серед законодавчих інструментів протидії злочинності є цілком допустимою. І можливо це є шляхом подальшого вдосконалення інституту кримінальної відповідальності, насамперед, її форм [104, с. 141].

Отже, питання щодо доцільності запровадження кримінальної відповідальності для юридичних осіб в теорії кримінального права є одними з найбільш дискусійних. В Україні законодавець не визнає юридичну особу суб'єктом кримінального правопорушення, проте у разі вчинення її уповноваженою особою від імені та в інтересах юридичної особи кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 96³ КК України, до неї можуть застосовуватися заходи кримінально-правового характеру.

Разом з тим, С. Я. Лихова наголошує на перевагах таких заходів перед традиційним кримінальним покаранням, зокрема, вчена вказує на можливість їх застосування і за відсутності ознак належного суб'єкта, і за відсутності суб'єктивної сторони [109, с. 128].

Д. В. Каменський навпаки вважає, що в контексті застосування заходів кримінальної відповідальності до юридичних осіб існує серйозна загроза системних корупційних зловживань з боку правоохоронних органів через кримінальне переслідування компаній-конкурентів [68, с. 95].

І. В. Козич звертає увагу на безпрецедентну відкритість у торгівлі, фінансах, транспортуванні та комунікаціях, що створило в багатьох державах економічне зростання і підвищення благополуччя. Водночас глобалізація також призводить до створення можливостей для все більшого процвітання незаконного товарообігу [77, с. 67].

Вчинення уповноваженою особою від імені юридичної особи кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, не тягне за собою застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру, проте до юридичної особи можуть бути застосовані адміністративно-господарські санкції.

Наступною обов'язковою ознакою суб'єкта кримінального правопорушення є його осудність. Осудною, відповідно до ч. 1 ст. 19 КК України, визнається особа, яка під час вчинення кримінального правопорушення могла усвідомлювати свої дії або бездіяльність та керувати ними [95].

Р. В. Вереша осудну особу визначає як фізична особа, яка за віком і станом психічного здоров'я може усвідомлювати свої дії та керувати ними під час вчинення кримінального правопорушення. Питання про осудність особи, зауважує вчений, виникає лише при вчиненні нею кримінального правопорушення та при визначенні інтелектуального і вольового моментів її вини [89 с. 169].

Отже, осудність визначається як здатність особи під час вчинення кримінального правопорушення усвідомлювати свої дії або бездіяльність та керувати ними.

Обов'язковою ознакою суб'єкта кримінального правопорушення також є вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність. Кримінальній відповідальності, відповідно до ч. 1 ст. 22 КК України, підлягають особи, яким до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років. Кримінальна відповідальність також може наставати і з чотирнадцяти років у випадках, передбачених ч. 2 ст. 22 КК України [95].

Кримінальне правопорушення, передбачене ст. 227 КК України, не входить до переліку кримінальних правопорушень, за які передбачена кримінальна відповідальність з чотирнадцяти років.

Проект нового КК України пропонує знизити вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність особи, зокрема, суб'єктом кримінального правопорушення пропонується вважати особу, яка вчинила його після досягнення 15-річного віку, а суб'єктом вбивства – особу, яка вчинила його після досягнення 13-річного віку (ст. 2.3.7.) [158].

КК України поряд із поняттям загального суб'єкта кримінального правопорушення також містить поняття спеціального суб'єкта кримінального правопорушення.

Спеціальним суб'єктом кримінального правопорушення, відповідно до ч. 2 ст. 18 КК України, є фізична осудна особа, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа [95].

Визначення спеціального суб'єкта злочину, що міститься у ч. 2 ст. 18 КК України, на думку А. В. Ландіної, не має практичного значення, оскільки не містить конкретного переліку всіх можливих додаткових ознак чи критеріїв, які визначатимуть суб'єкт злочину як спеціальний [106, с. 53].

С. А. Крушинський та В. М. Захарчук вважають доцільним вести мову не про спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, а про те, що суб'єкт може мати загальні ознаки та додатково до загальних також обов'язково повинен мати спеціальні ознаки, зокрема, вік, службове чи професійне становище або відношення до певних військових обов'язків, у зв'язку з якими певне діяння визначається як кримінально-протиправне [102, с. 623].

Т. Ю. Тарасевич пропонує виділити наступні ознаки спеціального суб'єкта кримінального правопорушення:

- наявність у особи загальних ознак суб'єкта кримінального правопорушення;

- наявність у особи додаткових (спеціальних) ознак, які передбачені в диспозиції статті Особливої частини КК України або які впливають з інших ознак складу кримінального правопорушення чи з санкції кримінально-правової норми;

- саме наявність спеціальних ознак робить можливим притягнення її до кримінальної відповідальності за конкретною статтею, в якій такі ознаки передбачені або закладені законодавцем [206, с. 128].

Ознаки суб'єкта кримінального правопорушення в диспозиції ст. 227 КК України наразі не визначені, тому звернемося до положень регулятивного законодавства.

Відповідно до ЗУ «Про технічні регламенти та оцінку відповідності», суб'єктами господарювання є виробники, уповноважені представники, імпортери та розповсюджувачі, а також інші фізичні та юридичні особи (відповідно до деяких технічних регламентів).

Виробником є фізична чи юридична особа (резидент або нерезидент України), яка виготовляє продукцію, доручає її розроблення чи виготовлення, реалізує цю продукцію під своїм найменуванням або торговельною маркою (знаком для товарів та послуг).

Імпортером є фізична чи юридична особа (резидент України), яка вводить в обіг на ринку України продукцію походженням з іншої країни.

Уповноваженим представником є фізична чи юридична особа (резидент України), яка одержала від виробника письмове доручення діяти від його імені стосовно визначених завдань.

Розповсюджувачем є будь-яка інша, ніж виробник або імпортер, фізична чи юридична особа в ланцюгу постачання продукції, яка надає продукцію на ринку (ч. 1 ст. 1) [197].

Таким чином, регулятивне законодавство вказує на те, що ввести в обіг на ринок України небезпечну продукцію може виробник, уповноважений представник, імпортер, а також розповсюджувач, у разі якщо не надасть документацію від виробника чи постачальника продукції.

Науково-практичний коментар КК України за редакцією І. М. Копотуна суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, визначає працівника підприємства, установи, організації, фізичну особу-підприємця, що виробляють небезпечну продукцію, яка не відповідає вимогам щодо безпеки продукції, встановленим нормативно-правовими актами [138, с. 420].

Проаналізувавши чинне законодавство, О. О. Дудоров та К. Б. Дудорова виділили осіб, які можуть нести кримінальну відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції:

- керівники суб'єктів господарювання, які є виготовлювачами, імпортерами чи розповсюджувачами небезпечної продукції;

- працівники суб'єктів господарювання, на яких покладено службовий обов'язок здійснювати контроль за безпекою продукції, що виготовляється, імпортується чи розповсюджується;

- фізичні особи, які є виготовлювачами, розповсюджувачами продукції чи її імпортерами;

- керівники та інші відповідні працівники суб'єктів господарювання, які є уповноваженими представниками виготовлювачів продукції в Україні (якщо виготовлювачами продукції є нерезиденти України);

- особи, які реалізують вироблені в кустарних умовах товари, а також вирощену в особистому підсобному господарстві, на присадибній, дачній або садовій ділянці продукцію рослинництва чи бджільництва, кролів, нутрій, птицю, продукти забою в сирому вигляді чи у вигляді первинної обробки;

- працівники сільськогосподарських підприємств та рибних господарств, які реалізують одержану ними натурою продукцію власного виробництва.

Наявність службового обов'язку здійснювати контроль за безпекою продукції встановлюється у кожному конкретному випадку із залученням посадових інструкцій, наказів, інших локальних документів, що визначають межі службової компетенції того чи іншого працівника.

Інші працівники зазначених суб'єктів господарювання, на думку вчених, можуть притягуватись до кримінальної відповідальності як співучасники [55, с. 402].

О. М. Готін, Н. В. Наумчук, Т. А. Сокур та М. І. Хавронюк вважають, що суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, є загальним, тобто умисно ввести в обіг небезпечну продукцію може будь-яка фізична осудна особа, якій до вчинення кримінального правопорушення виповнилося шістнадцять років.

Однак, це, на думку Т. А. Сокур, не виключає можливості вчинення його спеціальним суб'єктом, зокрема, службовою особою [43, с. 142].

В. В. Топчій, Г. В. Дідківська та Т. О. Мудряк вважають, що суб'єктом досліджуваного кримінального правопорушення може бути особа, на яку покладені обов'язки забезпечення відповідності продукції, що вводиться в обіг, установленим нормативно-правовими актами вимогам безпечності, зокрема, це може бути як службова особа суб'єкта господарської діяльності, який є виробником, уповноваженим представником чи імпортером продукції, так і підприємець, який здійснює таку діяльність [209, с. 85].

Визначимо суб'єкта умисного введення в обіг на ринок України небезпечної продукції відповідно до судової практики.

Відповідно до вироку Алчевського міського суду Луганської області від 10 червня 2013 року, ОСОБА_1 орендував приміщення морозильних камер площею 20 кв. м., в яких зберігалася та реалізовувалася продукції тваринного походження з відсутністю маркування на державній мові України загальною вагою 4912,5 кілограм [16].

Відповідно до ухвали Заводського районного суду міста Миколаєва від 07 березня 2014 року, ОСОБА_4, який був призначений на посаду директора ТОВ «АРАКС», виготовляв у себе ж на підприємстві мінеральну столову воду, використовуючи для цього загальну систему водопровідної мережі. В подальшому отриману продукцію ОСОБА_4 реалізовував закупівельникам для подальшої реалізації споживачам [214].

Відповідно до вироку Приморського районного суду міста Одеси від 04 серпня 2015 року, ОСОБА_3 через мережу Інтернет замовив на ім'я вигаданих ним осіб тютюнові вироби різних марок, які не відповідали державним стандартам України. При цьому, ОСОБА_3 обрав морські судна в якості способу доставки вантажу із кінцевим пунктом призначення: територія складів ДП «Іллічівський морський торговельний порт» та ДП «Одеський морський торговельний порт» [17].

Відповідно до вироку Приморського районного суду міста Одеси від 07 вересня 2015 року, ОСОБА_3 через мережу Інтернет замовив на своє ім'я тютюнові вироби різних марок, які не відповідали державним стандартам України. При цьому, ОСОБА_3 обрав морські судна в якості способу доставки вантажу із кінцевим пунктом призначення: територія складів ДП «Іллічівський морський торговельний порт» та ДП «Одеський морський торговельний порт» [18].

Відповідно до вироку Приморського районного суду міста Одеси від 03 грудня 2015 року, ОСОБА_6 через мережу Інтернет замовив тютюнові вироби різних марок, які не відповідали державним стандартам України. При цьому, ОСОБА_6 обрав морські судна в якості способу доставки вантажу із кінцевим пунктом призначення: територія складів ДП «Іллічівський морський торговельний порт», ТОВ «Іллічівський рибний порт» та ДП «Одеський морський торговельний порт» [19].

Відповідно до вироку Приморського районного суду міста Одеси від 26 лютого 2016 року, ОСОБА_5 через мережу Інтернет замовив тютюнові вироби різних марок, що реалізовувались в Об'єднаних Арабських Еміратах, Королівстві Йорданія та Малайзії, які не відповідали державним стандартам України. При цьому, ОСОБА_5 обрав спосіб доставки вантажу морськими судами із кінцевим пунктом призначення: територія складів ДП «Іллічівський морський торговельний порт», ТОВ «Іллічівський рибний порт» та ДП «Одеський морський торговельний порт» [20].

Відповідно до вироку Приморського районного суду міста Одеси від 10 березня 2016 року, ОСОБА_6 через мережу Інтернет в Китайській Народній Республіці замовив на своє ім'я небезпечну продукцію у вигляді біологічно активних добавок, продуктів харчування та товарів народного вжитку. У лютому 2015 року вищевказаний вантаж біологічно активних добавок та продуктів харчування надійшов у контейнері на територію ДП «Одеський морський торговельний порт» [21].

Відповідно до вироку Приморського районного суду міста Одеси від 15 липня 2016 року, ОСОБА_5 через мережу Інтернет замовив в Республіці Білорусії, Грузії та Румунії велику партію тютюнових виробів різних марок, які не відповідають державним стандартам України. При цьому, ОСОБА_5 обрав кінцевим пунктом призначення вантажу територію складів ДП «Іллічівський морський торговельний порт» та ДП «Херсонський морський торговельний порт» [22].

Відповідно до вироку Амур-Нижньодніпровського районного суду міста Дніпро від 17 жовтня 2016 року, ОСОБА_7, який є директором ТОВ «ЛЕОС ОЙЛ», в березні 2016 року придбав у ТОВ «Трубопровідрембуд» через мережу Інтернет велику партію пального, що не відповідає державним стандартам України. При цьому, доставка пального здійснювалась на територію автозаправних станцій ТОВ «ЛЕОС ОЙЛ», після чого реалізовувалось через касові апарати підприємства [23].

Відповідно до вироку Приморського районного суду міста Одеси від 08 лютого 2017 року, ОСОБА_5 намагалась умисно ввести в обіг на ринок України тютюнові вироби іноземного виробництва різного асортименту, які не відповідають державним стандартам України. Тютюнові вироби було вилучено з території складів ДП «Одеський морський торговельний порт». [24].

Відповідно до вироку Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 28 вересня 2017 року, ОСОБА_5 на складському приміщенні створила цех для фасування харчового жирого продукту емульсійного типу

комбінованого складу невідомого походження під виглядом вершкового масла «Масло крестьянское Белорусское» та «Масло Минское сладкосливочное несоленое». У подальшому розфасовану вищезазначену продукцію ОСОБА_5 реалізовувала населенню та роздрібним розповсюджувачам на торговій базі [25].

Відповідно до вироку Садгирського районного суду міста Чернівці від 14 грудня 2021 року, ОСОБА_5 створив цех для виготовлення та фасування небезпечної продукції, а саме ікри різних видів, під виглядом ікри імітованої лососевої червоної та ікри імітованої осетрової чорної виробника ТОВ «Перша ікорна компанія», натуральної ікри лососевої (червоної та чорної) виробника ООО «РИК», ікри чорної в скляних банках «RUSSIAN CAVIAR», ікри червоної «Красное золото» виробника ТОВ «Рибкопродукт» для подальшого її переміщення та продажу [27].

Отже, зазначені судові рішення вказують на те, що суб'єкт кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, є загальним, тобто вчинити умисне введення в обіг на ринок України небезпечної продукції, а також вчинити замах на умисне введення в обіг на ринок України небезпечної продукції може будь-яка фізична осудна особа, яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла шістнадцяти років.

КК України також вирішує питання про кримінальну відповідальність співучасників кримінального правопорушення, зокрема, до співучасників поряд із виконавцем відносить організатора, підбурювача та пособника (ч. 1 ст. 27) [95].

Прикладом співучасті є вирок Дніпровського районного суду міста Києва від 27 травня 2019 року, відповідно до якого ОСОБА_5 орендував складське приміщення, де організував та очолив стійку злочинну групу, до складу якої залучив як виконавців ОСОБА_6 та ОСОБА_7, які на спеціальному обладнанні здійснювали розлив оливкової олії у пропорції 80%

розчину та 20% оливкової олії та відвантажували товар безпосередньо замовникам [26].

О. О. Кваша звертає увагу на те, що обов'язковою суб'єктивною складовою структури співучасті є спільна мета учасників. Загальною метою всіх співучасників, включаючи організатора (керівника), є ефективне досягнення єдиного злочинного результату [69, с. 383].

Отже, співучасниками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, поряд із виконавцем можуть бути організатор, підбурювач та пособник, які сприяли вчиненню дій, що призвели до умисного введення в обіг на ринок України небезпечної продукції. Дії співучасників підлягають кримінальній відповідальності за ст. 227 та відповідною частиною ст. 28 КК України.

Останнім елементом складу кримінального правопорушення є суб'єктивна сторона, яка визначається як внутрішня сторона кримінального правопорушення, тобто психічна діяльність особи, що відображає ставлення її свідомості і волі до суспільно небезпечного діяння, яке вона вчиняє, та до його наслідків. Зміст суб'єктивної сторони кримінального правопорушення характеризують певні юридичні ознаки, а саме: вина, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення [51, с. 184-185; 87, с. 177]. Деякі вчені та дослідники до ознак суб'єктивної сторони також відносять емоційний стан особи [14, с. 54; 15, с. 56; 61, с. 144; 84, с. 108-109].

Вина особи є обов'язковою ознакою будь-якого складу кримінального правопорушення, вона визначає наявність суб'єктивної сторони і значною мірою її зміст. Мотив, мета вчинення кримінального правопорушення, а також емоційний стан особи мають значення обов'язкових ознак, якщо вони прямо передбачені в диспозиції статті КК України.

Вина, відповідно до ст. 23 КК України, є психічним ставленням особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої Кодексом, та її наслідків, вираженим у формі умислу або необережності [95].

КК України умисел поділяє на прямий і непрямий. Прямий умисел характеризується усвідомленням особою суспільно небезпечного характеру свого діяння, передбаченням його суспільно небезпечних наслідків та бажанням їх настання, а при непрямому – також усвідомленням суспільно небезпечного характеру свого діяння, передбаченням наслідків, проте не бажанням, але свідомим припущенням їх настання (ст. 24) [95].

Кримінально караним за ст. 227 КК України є умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції у великих розмірах. Мотив, мета вчинення кримінального правопорушення та емоційний стан особи в диспозиції ст. 227 КК України не визначені, отже вони мають значення факультативних ознак.

У науковій літературі доволі дискусійним є питання щодо змісту прямого умислу в кримінальних правопорушеннях з формальним складом.

Грунтовне дослідження проблем суб'єктивної сторони складу кримінального правопорушення здійснив Р. В. Вереша, який вважає, що у кримінальних правопорушеннях із формальним складом, склад яких не передбачає настання певних суспільно небезпечних наслідків, змістом прямого умислу є усвідомлення виною особою суспільно небезпечного характеру свого діяння та бажання його вчинення [89, с. 207].

В. Я. Тацій також писав, що немає необхідності визначати психічне ставлення суб'єкта до наслідків у таких кримінальних правопорушеннях, а тому вчений пропонував внести відповідні уточнення в ч. 2 ст. 24 КК України [87, с. 185-186]. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, на думку вченого, характеризується прямим умислом. Винний усвідомлює, що вводить в обіг (випускає на ринок України) небезпечну продукцію і бажає вчинити ці дії [88, с. 289].

Однак, О. М. Готін вважає спірним перенесення вольового моменту умислу (бажання) із суспільно небезпечного наслідку на діяння. За такого підходу, на думку вченого, не враховується, що залишення суспільно небезпечних наслідків за межами складу злочину аж ніяк не означає, що воля

спрямована на діяння, а не на наслідок. Не може вчений погодитися з перенесенням вольового моменту умислу на діяння і з виключно формальних підстав. Відповідно до ч. 2 ст. 24 КК України злочин визнається вчиненим із прямим умислом, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання.

Отже, зауважує О. М. Готін, оскільки вольовий момент спрямований на суспільно небезпечні наслідки, твердження про бажання скоїти суспільно небезпечний випуск або реалізацію прямо суперечить законодавчо закріпленому визначенню умислу [43, с. 122-123].

В. П. Ємельянов також вважає, що законодавець дав визначення умислу і необережності не стосовно складу злочину, а стосовно вчинюваної дії чи бездіяльності та її наслідків. Злочин неминуче призводить до тих чи інших наслідків, і у винної особи завжди присутнє якесь психологічне ставлення не тільки до власних діянь, але й до їх наслідків, незалежно від того, передбачені ознаки цих наслідків у відповідних складах злочинів чи ні [83, с. 115].

О. С. Перешивко вказує на те, що КК України не диференціює поняття вини та її форм залежно від конструкції складу злочину, тобто вказані законодавчі дефініції однаково стосуються як злочинів з матеріальним складом, так і з формальним. Нехтування суспільно небезпечними наслідками при визначенні форми вини у злочинах з формальним складом призведе до порушень чинних приписів кримінального закону [151, с. 103-104].

Обґрунтованими вважаємо позиції Р. В. Вереси та В. Я. Тація про те, що кримінальні правопорушення з формальним складом визнаються закінченими з моменту вчинення самого діяння, а тому не потребують встановлення яких-небудь наслідків такого діяння.

Крім того, суперечність щодо законодавчо закріпленого визначення умислу вже знайшла своє вирішення в проєкті нового КК України, де вина визначається як виражене у формі умислу або необережності психічне ставлення особи до вчинюваної нею протиправної дії чи бездіяльності, а також

до її наслідків, якщо вони визначені Кодексом як ознака складу кримінального правопорушення (ст. 2.4.1.) [158].

Т. А. Сокур зазначає, що інтелектуальний момент досліджуваного кримінального правопорушення виражається в усвідомленні фактичного характеру своїх дій у вигляді умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції, якщо такі дії вчинені у великих розмірах, та усвідомлення суспільної небезпеки цих дій, а вольовий – в бажанні вчинити ці суспільно небезпечні дії [201, с. 150].

Розглянемо приклади із судової практики та визначимо інтелектуальні та вольові ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України. Так, Садгирським районним судом міста Чернівці було встановлено, що ОСОБА_5, достовірно знаючи про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з Російської Федерації, згідно Постанови КМУ № 1147 від 30 грудня 2015 року, використовуючи гаражне приміщення, створив цех для виготовлення та фасування небезпечної продукції, а саме ікри різних видів під виглядом ікри імітованої лососевої червоної та ікри імітованої осетрової чорної для подальшого її переміщення та продажу.

Виготовлену та розфасовану продукцію ОСОБА_5 перевозив до місць збуту, а саме до торгівельних місць обладнаних контейнерами на території КП МТК «Калинівський ринок» в місті Чернівці, таким чином ОСОБА_5 здійснював її реалізацію населенню, випускаючи на ринок України небезпечну продукцію [27].

Отже, інтелектуальний момент кримінального правопорушення характеризується усвідомленням ОСОБА_5 суспільно небезпечного характеру своїх дій, оскільки йому було відомо про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з Російської Федерації, а вольовий момент полягає у створенні цеху в гаражному приміщенні, а також у виготовленні та фасуванні небезпечної продукції під виглядом ікри імітованої лососевої червоної та ікри імітованої осетрової чорної з подальшим її перевезенням до місць збуту.

Заводським районним судом міста Миколаєва було встановлено, що в кінці грудня 2012 року директор ТОВ «АРАКС» ОСОБА_4, перебуваючи в адміністративній будівлі приміщення виробничого цеху ТОВ «Аракс», переобладнав систему водопостачання таким чином, що воду, яка надходить до систем виробничого обладнання та лінії розливу води, можливо було використовувати як з загальної системи водопровідної мережі, так і привезену з автомобільної цистерни.

Після чого, під виглядом мінеральної столової води торгівельної марки «Воскресенська», яка згідно етикетки, що наклеєна на пляшці, начебто видобувається зі свердловини № 505, що розташована в АДРЕСА_2, в порушення вимог ЗУ «Про безпечність та якість харчових продуктів» здійснював розлив у пляшки ємністю 0,5 л., 1,0 л., 1,5 л., 2 л., 5 л., а також випуск та реалізацію небезпечної продукції до підприємств оптової та роздрібною торгівлі, що розташовані на території України, при цьому зазначаючи на етикетках продукції також неправдиві відомості щодо хімічного складу води та місця її видобутку [214].

Інтелектуальний момент зазначеного кримінального правопорушення характеризується тим, що ОСОБА_5 будучи директором підприємства усвідомлював суспільно небезпечний характер своїх дій, зокрема, через здійснення керівництва господарсько-фінансовою діяльністю підприємства з питань матеріально-технічного постачання, заготівлі та зберігання сировини, а також постачання та збуту продукції за договорами поставки. Вольовий момент полягає у переобладнанні системи водопостачання, а також у розливі води із загальної системи водопровідної мережі в пляшки з подальшою її реалізацією до підприємств оптової та роздрібною торгівлі.

До різновидів прямого умислу теорія кримінального права відносить також визначений, невизначений та альтернативний. З урахуванням емоційної сторони вчиненого кримінального правопорушення і умов формування умислу розрізняють заздалегідь обдуманний, раптовий та афектований умисли [89, с. 208-209].

Оскільки вчені та дослідники пропонують у ст. 227 КК України диференціювати відповідальність шляхом її поділу за характером наслідків, то постає питання щодо форми психічного ставлення винної особи до відповідних наслідків. У підрозділі 2.1. дисертаційного дослідження нами також було запропоновано в якості кваліфікуючої ознаки в ст. 227 КК України передбачити такі суспільно небезпечні наслідки як отруєння, тілесні ушкодження або смерть особи.

О. М. Готін наголошує на тому, що усвідомлення злочинних наслідків означає насамперед усвідомлення змісту цих наслідків. Тобто особа повинна знати, суспільно шкідливою зміною якого об'єкта є ця шкода і шляхом яких дій (бездіяльності) вона заподіюється. Суб'єкт усвідомлює хоча б у загальних рисах розвиток причинного зв'язку, фактичні наслідки, що можуть чи повинні настати в результаті його діяння, і їх суспільно небезпечний характер. Іншими словами, особа усвідомлює, що його дія (бездіяльність) створює неминучість або реальну можливість настання суспільно небезпечних наслідків і яких саме [43, с. 129].

Р. В. Вереша також зазначає, що за наявності об'єктивного обов'язку передбачити наслідки, необхідно встановити, що особа реально мала можливість у даному конкретному випадку передбачити їх настання, але ця можливість суб'єктом не була реалізована і наслідків уникнути не вдалося [15, с. 252].

Слушною є думка Т. Ю. Тарасевич про те, що в тих випадках, коли у статтях кваліфікуючою ознакою відповідних складів злочинів названі суспільно небезпечні наслідки, психічне ставлення особи до їх настання характеризується необережною формою вини [206, с. 144].

КК України необережну форму вини поділяє на кримінальну протиправну самовпевненість та кримінальну протиправну недбалість. Кримінальна протиправна самовпевненість характеризується можливістю особи передбачити настання суспільно небезпечних наслідків своєї дії чи бездіяльності, проте вона легковажно розраховує на їх відвернення, а

кримінальна протиправна недбалість – неможливістю особи передбачити настання суспільно небезпечних наслідків своєї дії чи бездіяльності, хоча вона повинна була і могла їх передбачити (ст. 25) [95].

Т. А. Сокур вважає, що існує чотири варіанти психічного ставлення винної особи до суспільно небезпечних наслідків вчиненої нею дії, передбаченої ст. 227 КК України:

1. особа передбачала суспільно небезпечні наслідки своєї дії у вигляді шкоди здоров'ю людини і бажала їх настання (прямий умисел);

2. особа передбачала суспільно небезпечні наслідки своєї дії у вигляді шкоди здоров'ю людини і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання (непрямий умисел);

3. особа передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків своєї дії у вигляді шкоди здоров'ю людини, але легковажно розраховувала на їх відвернення (кримінальна протиправна самовпевненість);

4. особа не передбачала можливість настання суспільно небезпечних наслідків своєї дії у вигляді шкоди здоров'ю людини, хоча повинна була і могла їх передбачити (кримінальна протиправна недбалість) [201, с. 150-151].

О. М. Готін вважає, що за умови усвідомлення винною особою суспільно небезпечного характеру діяння, що вона скоює, а також усвідомлення реальності настання суспільно небезпечних наслідків, то такий склад злочину виступає способом посягання на життя й здоров'я та повинен кваліфікуватися відповідно за статтями 115, 121, 122 чи 125 КК України [43, с. 130].

За наявності умислу до тілесних ушкоджень чи смерті особи, на нашу думку, вчинене потребуватиме додаткової кваліфікації як умисне тілесне ушкодження або умисне вбивство.

В. Я. Тацій писав про труднощі відмежування кримінально-протиправної самовпевненості від непрямого умислу, адже і за інтелектуальними і за вольовими ознаками зазначені види вини мають певну схожість, оскільки і при самовпевненості і при непрямому умислі особа передбачає можливість настання суспільно небезпечних наслідків [87, с. 191].

Однак, Р. В. Вереша взагалі виключає можливість вчинення злочинів із формальним складом щодо злочинної самовпевненості з наступних підстав. Злочинна самовпевненість характеризується тим, що особа, вчинюючи злочин, усвідомлює і суспільно небезпечний характер дії (бездіяльності), і настання суспільно небезпечних наслідків, але завдяки впевненості у наявності деяких факторів, сил або обставин сподівається на те, що ці наслідки не настануть.

Але, на думку вченого, усвідомлюючи суспільно небезпечний характер вчинюваної дії (бездіяльності), особа не може завдяки наявності певних факторів, сил або обставин розраховувати припинити її вчинення. Це не відповідає законам логіки, оскільки, якщо особа не хоче вчинювати дію (бездіяльність), вона просто припиняє це робити [15, с. 255]. Погоджуємося з цією позицією вченого.

Психічне ставлення винної особи до суспільно небезпечних наслідків у разі умисного введення в обіг небезпечної продукції у великих розмірах є можливим у формі кримінальної протиправної недбалості, зокрема, якщо особа, яка вводить продукцію в обіг, не передбачала можливості заподіяння шкоди життю або здоров'ю людини, а також майну чи довкілля під час споживання або використання цієї продукції, хоча повинна була і могла це передбачити.

Прикладом таких дій може бути умисне введення в обіг харчових продуктів, термін дії яких закінчився, або умисне введення в обіг китайських іграшок, на яких відсутнє маркування про проведення оцінки відповідності відповідним органом, наявність якого вказує на відсутність перевищення у складі іграшки важких металів та інших небезпечних речовин, або проведення уповноваженим працівником підприємства часткового внутрішнього контролю виробництва продукції або взагалі його не проведення, тобто якщо внаслідок недбалості працівник не вчинив перевірку продукції, яку повинен був провести згідно своїх обов'язків, або ж імпортер, який вводить продукцію в обіг, не перевіряв її на відповідність вимогам безпечності, розраховуючи на добросовісність виробника.

Крім того, вважаємо недоцільним встановлення кримінальної відповідальності за необережне введення в обіг, а також обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, оскільки регулятивне законодавство зобов'язує виробників, імпортерів, уповноважених представників та розповсюджувачів перевіряти відповідність продукції встановленим вимогам безпечності, яка вводиться ними в обіг, а також яка перебуває в обігу на ринку. Тому психічне ставлення винної особи може характеризуватися лише умислом на вчинення суспільно небезпечних дій чи бездіяльності, зокрема, на введення в обіг харчових продуктів чи товарів, а також щодо їх обігу на ринку, на виконання робіт чи надання послуг.

Отже, психічне ставлення винної особи до суспільно небезпечних наслідків, у разі їх встановлення в ст. 227 КК України, буде характеризуватися умислом або необережністю, зокрема, кримінальною протиправною недбалістю, яка полягає у не передбаченні особою можливості заподіяти шкоду життю або здоров'ю людини, майну чи довкіллю харчовими продуктами чи товарами, які вона вводить в обіг або які перебувають в обігу, а також роботами, що виконуються, чи послугами, що надаються, хоча особа повинна була і могла це передбачити. За наявності умислу до отруєння, тілесних ушкоджень чи смерті особи, на нашу думку, вчинене потребуватиме додаткової кваліфікації як умисне тілесне ушкодження або умисне вбивство.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, характеризується прямим умислом на введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції. За характером умисел є визначеним, оскільки винна особа бажає вчинити ці дії, а за часом виникнення – заздалегідь обдуманим, тобто виникає за певний час до початку вчинення кримінального правопорушення.

Висновки до розділу 2

Здійснивши юридичний аналіз складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, ми дійшли наступних висновків.

1. Визначено, що основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, є суспільні відносини, які забезпечують введення в обіг на ринок України безпечної продукції.

Додатковим безпосереднім об'єктом є життя і здоров'я людини, право власності та екологічна безпека, оскільки небезпечна продукція може завдати шкоди життю і здоров'ю людини, майну споживача (користувача), а також довкіллю.

2. Запропоновано назву розділу VII Особливої частини КК викласти в наступній редакції: «Кримінальні правопорушення проти фінансів та господарської діяльності», оскільки така назва найбільш точно вказує на відповідність розділу його змісту.

3. Встановлено, що до предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, слід відносити харчові продукти, які шкідливі для здоров'я та/або непридатні для споживання, а також нехарчову продукцію, що не відповідає вимогам щодо безпеки, які визначені у відповідних технічних регламентах, національних стандартах України та інших технічних специфікаціях.

Роботи та послуги, які знаходять своє вираження як результат, що є предметом матеріального світу, також можуть бути визнані предметом кримінального правопорушення.

Не є предметом зазначеного кримінального правопорушення вилучені з цивільного обороту речі, вироби військового призначення, а також продукція, що є джерелом іонізуючого випромінювання.

4. Запропоновано змінити формулювання предмету кримінального правопорушення в ст. 227 КК України, яке є незрозумілим. Найбільш прийнятним варіантом з точки зору забезпечення зрозумілості закону про

кримінальну відповідальність вважаємо зворот «харчові продукти чи товари, роботи чи послуги, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля».

Вимоги, які встановлюються щодо безпечності харчових продуктів визначені в Законі про харчові продукти, а вимоги щодо безпечності нехарчової продукції детально регламентовані у відповідних технічних регламентах, національних стандартах України та інших технічних специфікаціях.

5. Визначено, що потерпілими від умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції можуть бути споживачі, користувачі, а також інші особи, у тому числі суб'єкти господарської діяльності, яким небезпечна продукція заподіяла шкоди.

Споживачем є фізична особа, яка замовляє, придбаває, використовує чи має намір замовити або придбати продукцію для особистих потреб. А користувач – це фізична особа, яка замовляє, придбаває, використовує або має намір замовити чи придбати продукцію для потреб, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, або для забезпечення виконання обов'язків найманим працівником, а також юридична особа, яка придбаває, замовляє, використовує або має намір придбати чи замовити продукцію.

6. З'ясовано, що під введенням продукції в обіг розуміється виготовлення або ввезення на митну територію України продукції з подальшою її реалізацією в Україні, а також перше платне чи безоплатне постачання цієї продукції для розповсюдження, споживання або використання на ринку України. Особою, що ввела продукцію в обіг, також вважається розповсюджувач, який не надав документацію від виробника чи постачальника цієї продукції. Зворот «випуск на ринок» у регулятивному законодавстві не застосовується.

7. Визначена суспільна небезпечність умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції, яка полягає у виготовленні або ввезенні в Україну для розповсюдження, споживання або використання

продукції, яка не відповідає встановленим вимогам щодо безпеки і відповідно є небезпечною для людини, суспільства та держави, якщо такі дії вчинені у великих розмірах.

Якщо внаслідок умисного введення в обіг небезпечної продукції у великих розмірах і подальшого її споживання або використання було заподіяно шкоду здоров'ю людини чи її смерть, або завдано шкоду майну споживача (користувача), або завдано шкоду довкіллю, то вчинене слід кваліфікувати за правилами сукупності кримінальних правопорушень.

8. Встановлено, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 227 КК України, має формальний склад і вважається закінченим з моменту введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції у великих розмірах, тобто коли продукція була фактично передана іншим суб'єктам господарювання, що діють на ринку України, або безпосередньо споживачам (користувачам).

Замах на умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції у великих розмірах є закінченим, якщо особа виконала усі дії, які вважала необхідними для доведення протиправного діяння до кінця, але кримінальне правопорушення не було закінчено з причин, які не залежали від її волі.

9. Обґрунтовано, що зберігання харчових продуктів чи товарів для реалізації, їх реалізація, а також виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, є суспільно небезпечним для людини, суспільства та держави, тому в ст. 227 КК України запропоновано передбачити відповідальність також за умисний обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля.

10. Запропоновано в диспозиції ст. 227 КК України передбачити й іншу форму вираження суспільно небезпечного діяння – бездіяльність, яка являє собою невиконання особою певних обов'язків, що покладені на неї законом,

угодою чи службовим становищем, зокрема, у разі невжиття заходів щодо зберігання харчових продуктів чи товарів, які стали небезпечними після введення їх в обіг.

11. Визначено, що умисне введення в обіг небезпечної продукції не у великих розмірах в залежності від конкретних обставин визнається адміністративним правопорушенням, за вчинення якого призначається покарання у виді штрафу.

Поділяючи критику вчених та дослідників щодо вказівки на великі розміри, запропоновано в примітці до ст. 227 КК України передбачити вказівку на значні розміри, під якими слід розуміти вартість харчових продуктів чи товарів, робіт чи послуг, що у двадцять разів і більше перевищують нмдг. Вказаний значний розмір є найменшим із передбачених в КК України та допоможе розмежувати кримінальні та адміністративні правопорушення.

12. Запропоновано в ст. 227 КК України передбачити відповідальність особи, яка раніше вже була засуджена за ст. 227 КК України, оскільки повторне вчинення цього діяння має більш високий ступінь суспільної небезпеки ніж основний склад кримінального правопорушення, а також передбачити в якості кваліфікуючої таку обставину як вчинення діяння, передбаченого ч. 1 ст. 227 КК України, за допомогою медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету, оскільки такі технічні можливості значно розширюють коло потенційних споживачів (користувачів) харчових продуктів та товарів і, як наслідок, підвищують суспільну небезпеку.

Крім того, в якості кваліфікуючої ознаки в ч. 3 ст. 227 КК України пропонуємо передбачити відповідальність за настання таких суспільно небезпечних наслідків як отруєння, тілесні ушкодження або смерть особи.

13. На підставі аналізу судової практики встановлено, що суб'єкт кримінального правопорушення є загальним, тобто вчинити умисне введення в обіг на ринок України небезпечної продукції, а також вчинити замах на умисне введення в обіг на ринок України небезпечної продукції може будь-яка

фізична осудна особа, яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла шістнадцяти років.

Співучасниками кримінального правопорушення можуть бути особи, які сприяли вчиненню дій, що призвели до умисного введення в обіг на ринок України небезпечної продукції.

14. Встановлено, що суб'єктивна сторона досліджуваного кримінального правопорушення характеризується прямим умислом на введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції. За характером умисел є визначеним, оскільки винна особа бажає вчинити ці дії, а за часом виникнення – заздалегідь обдуманим, тобто виникає за певний час до початку вчинення кримінального правопорушення.

Психічне ставлення винної особи до суспільно небезпечних наслідків, у разі їх встановлення в ст. 227 КК України, буде характеризуватися умислом або необережністю, зокрема, кримінальною протиправною недбалістю. За наявності умислу до отруєння, тілесних ушкоджень чи смерті особи, на нашу думку, вчинене потребуватиме додаткової кваліфікації як умисне тілесне ушкодження або умисне вбивство.

15. Недоцільним, вважаємо встановлення кримінальної відповідальності за необережне введення в обіг харчових продуктів чи товарів, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, оскільки регулятивне законодавство покладає на виробників, уповноважених представників, імпортерів та розповсюджувачів обов'язок перевіряти відповідність продукції встановленим вимогам безпечності перед введенням продукції в обіг.

Регулятивне законодавство також забороняє обіг харчових продуктів чи товарів, що не відповідають встановленим в законодавстві вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, тому в разі порушення цієї заборони має місце невиконання виробником, імпортером, уповноваженим представником, а також розповсюджувачем зобов'язань, передбачених законодавством.

РОЗДІЛ 3.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УМИСНЕ ВВЕДЕННЯ В ОБІГ НА РИНКУ УКРАЇНИ НЕБЕЗПЕЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

3.1. Відмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, від суміжних складів кримінальних правопорушень

Важливе значення складу кримінального правопорушення виявляється і в тому, що він дає змогу здійснити чітке розмежування між кримінальним правопорушенням і кримінальним непротиправним суспільно небезпечним діянням, а також відмежувати одне кримінальне правопорушення від будь-якого іншого.

У підрозділі 2.1. дисертаційного дослідження зазначалося, що вказівка в диспозиції ст. 227 КК України на великі розміри введеної в обіг небезпечної продукції допомагає розмежувати зазначене кримінальне правопорушення від інших правопорушень, зокрема, умисне введення в обіг небезпечної продукції не у великих розмірах залежно від конкретних обставин може утворювати склад адміністративного правопорушення (статті 42¹, 166²², 167, 168¹, 170).

В. Я. Тацій пояснював, що процес кваліфікації полягає у послідовному встановленні точної відповідності об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони вчиненого кримінального правопорушення об'єкту, об'єктивній стороні, суб'єкту та суб'єктивній стороні складу кримінального правопорушення, передбаченого законом [87, с. 118].

О. В. Ус звертає увагу на конкуренцію кримінально-правових норм, яка наявна коли у вчиненому діянні містяться ознаки елементів складів злочинів, що передбачені декількома (двома чи більше) кримінально-правовими нормами, кожна з яких претендує на застосування при кваліфікації вчиненого суб'єктом злочину [213, с. 133-134].

Розглянемо склади кримінальних правопорушень, які є суміжні із кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 227 КК України, та відмежуємо їх один від одного.

КК України в ст. 204 передбачає відповідальність за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів [95].

Науково-практичний коментар КК України за редакцією І. М. Копотуна безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 204 КК України, визначає запроваджений з метою захисту економічних інтересів держави порядок виробництва й обігу підакцизних товарів. Додатковим факультативним об'єктом виступає життя і здоров'я людей як споживачів недоброякісної підакцизної продукції.

Предметом кримінального правопорушення є: алкогольні напої, спирт етиловий та спиртові дистиляти, пиво, тютюн та промислові замітники тютюну, тютюнові вироби, пальне, інші підакцизні товари [138, с. 348].

А. А. Гмирін основний безпосередній об'єкт злочину, передбаченого ст. 204 КК України, визначає як суспільні відносини, що забезпечують умови з належного, тобто встановленого чинним законодавством України, справляння акцизного збору з підакцизних товарів до Державного бюджету, а додатковий безпосередній об'єкт – як суспільні відносини, що забезпечують умови з охорони життя та здоров'я людей – споживачів підакцизних товарів. Предметом злочину є алкогольні напої, тютюнові вироби, інші підакцизні товари, виготовлені з недоброякісної сировини (матеріалів) [37, с. 83].

Однак, О. П. Мамотенко звертає увагу на те, що в назві ст. 204 КК України йдеться про підакцизні товари, а в тексті предметом злочину названо незаконно виготовлені алкогольні напої, тютюнові вироби або інші підакцизні товари. Дослідник робить висновок, що ознака незаконності виготовлення розповсюджується не лише на алкогольні напої та тютюнові вироби, але й на всі інші товари, зазначені як у змісті, так і в назві цієї статті.

Таким чином, предметом виступають не справжні підакцизні товари, а їх аналоги. Обов'язковими їх ознаками є незаконність виготовлення або випуску на ринок чи реалізація та відсутність у ціні акцизного податку [111, с. 82-83].

Безпосереднім об'єктом, на думку О. П. Мамотенка, є встановлений порядок виготовлення та обігу підакцизних товарів. При виготовленні аналогів підакцизних товарів та інших діях з ними завжди, причому безпосередньо, страждає встановлений порядок поводження з ними, оскільки зазначені аналоги виготовляються виключно в незаконний спосіб [111, с. 86].

В. Я. Тацій також писав, що предметом кримінального правопорушення можуть бути незаконно виготовлені: спирт етиловий, спиртові дистиляти, алкогольні напої, пиво, тютюнові вироби, тютюн, промислові замітники тютюну, пальне або інші підакцизні товари, а також алкогольні напої, виготовлені на основі етилового шляхом його розбавлення водою. А безпосереднім об'єктом – суспільні відносини у сфері виробництва, обігу та оподаткування підакцизних товарів [88, с. 243].

Серед дослідників дискусійним також є питання щодо визначення об'єктивної сторони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 204 КК України, зокрема, М. М. Мінаєв та А. А. Гмирін вважають, що незаконне виготовлення підакцизної продукції з використанням недоброякісної сировини (матеріалів), якщо кінцевий продукт не становить загрози для життя чи здоров'я споживачів, не охоплюється складом злочину, передбаченого ст. 204 КК України [39, с. 40; 40, с. 63; 118, с. 13]. Такі дії мають кваліфікуватися за ст. 227 КК України за наявності умов, що такі дії вчинено у великих розмірах [39, с. 40; 135, с. 468].

Проте О. П. Мамотенко слушно зауважує, що створити небезпеку життю чи здоров'ю може виготовлення аналогів підакцизних товарів не лише з недоброякісної продукції, але й з цілком доброякісної. Це трапляється при порушенні технології виготовлення, зберігання чи транспортування таких товарів, особливо паливно-мастильних матеріалів, вина, пива та інших [111, с. 103].

Крім того, М. М. Мінаєв взагалі висловлює думку, що об'єктивна сторона жодного із злочинів, передбачених ст. 204 КК України, безпосередньо не містить такого діяння, як незаконне виготовлення підакцизних товарів як таке, оскільки виготовлення алкогольних напоїв, тютюнових виробів чи інших підакцизних товарів особою, яка не має на це дозволу з боку держави, для власного споживання (використання), не може тягти кримінальну відповідальність, оскільки такі дії не становлять суспільної небезпеки, а також не охоплюються поняттям господарської діяльності [118, с. 110-111].

А. А. Гмирін критикуючи М. М. Мінаєва зазначає, що це не може слугувати перешкодою для притягнення до кримінальної відповідальності особи, яка здійснює незаконне придбання з метою збуту або зберігання з цією метою, а також збут чи транспортування з метою збуту незаконно виготовлених алкогольних напоїв, тютюнових виробів або інших підакцизних товарів, а також за незаконне виготовлення таких товарів за ознаками, передбаченими в частині другій і третій цієї статті [38].

Суб'єктом кримінальних правопорушень, передбачених ст. 204 та ст. 227 КК України є фізична осудна особа, яка на момент вчинення караних дій досягла шістнадцяти років. Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень характеризується прямим умислом на вчинення суспільно небезпечних дій, в ст. 204 КК України прямий умисел поєднаний з метою збуту незаконно виготовлених підакцизних товарів, а в ч. 3 ст. 204 КК України психічне ставлення щодо наслідків характеризується умислом або необережністю.

Отже, в складах кримінальних правопорушень, передбачених ст. 204 та ст. 227 КК України, співпадають додатковий безпосередній об'єкт, зокрема, це життя і здоров'я людини, предмет кримінального правопорушення, а саме: алкогольні напої, тютюнові вироби або інші підакцизні товари, та суб'єктивні ознаки, тоді як основні безпосередні об'єкти цих кримінальних правопорушень є різними, оскільки умисне введення в обіг небезпечної продукції посягає на суспільні відносини, які забезпечують введення в обіг на ринок України безпечної продукції.

Крім того, різною також є об'єктивна сторона зазначених кримінальних правопорушень, зокрема, за ст. 204 КК України кримінально караним є вчинення наступних дій з незаконно виготовленими підакцизними товарами: придбання, зберігання або транспортування з метою збуту, а також збут цих товарів, а за ст. 227 КК України – умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції у великих розмірах.

Розглянемо приклади із судової практики та визначимо як суди в Україні відмежовують зазначені склади кримінальних правопорушень.

Так, Приморським районним судом м. Одеси, відповідно до вироку від 04 серпня 2015 року, було встановлено, що ОСОБА_3, через мережу Інтернет, замовив тютюнові вироби різних марок та тютюн для кальяну різних смаків, які не відповідали державним стандартам України. При цьому, ОСОБА_3 обрав морські судна як спосіб доставки вантажу із кінцевим пунктом призначення - територію складів морських портів України.

Суд кваліфікував зазначені дії за ч. 2 ст. 15, ст. 227 КК України, тобто як закінчений замах на умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпечності продукції, встановленим нормативно-правовими актами, у великих розмірах [17].

Приморським районним судом м. Одеси, відповідно до вироку від 07 вересня 2015 року, було встановлено, що ОСОБА_3 придбав в Об'єднаних Арабських Еміратах, через мережу Інтернет, велику партію недоброякісних цигарок іноземного виробництва різного асортименту, які не відповідають державним стандартам України. Способом доставки вантажу ОСОБА_3 обрав морські судна із кінцевим пунктом призначення - територію складів морських портів України. Зазначені дії суд кваліфікував за ч. 2 ст. 15, ст. 227 КК України [18].

Приморським районним судом м. Одеси, відповідно до вироку від 26 лютого 2016 року, було встановлено, що ОСОБА_5, через мережу Інтернет, придбав в Об'єднаних Арабських Еміратах, Королівстві Йорданія та Малайзії

велику партію цигарок іноземного виробництва різного асортименту, які не відповідають державним стандартам України. ОСОБА_5 обрав морські судна, як спосіб доставки вантажу, із кінцевим пунктом призначення - територію складів морських портів України. Зазначені дії суд кваліфікував за ч. 2 ст. 15, ст. 227 КК України [20].

Прилуцьким міськрайонним судом Чернігівської області, відповідно до вироку від 09 жовтня 2023 року, було встановлено, що ОСОБА_4, не будучи суб`єктом підприємницької діяльності, не маючи спеціального дозволу на право виготовлення та здійснення торгівлі підакцизними товарами, спільно зі своїм сином ОСОБА_6, починаючи з 2021 року, здійснював на території орендованих приміщень, спеціально облаштованих відповідним обладнанням для переробки тютюнової сировини, діяльність з незаконного виробництва тютюну, чим забезпечував незаконне масове виготовлення. Зазначені дії суд кваліфікував за ч. 2 ст. 204 КК України, як незаконне виготовлення тютюну [33].

Богунським районним судом м. Житомира, відповідно до вироку від 09 жовтня 2023 року, було встановлено, що ОСОБА_7 будучи не зареєстрованим як суб`єкт підприємницької діяльності, не зареєструвавшись як платник акцизного податку та не отримавши ліцензії на право виготовлення та здійснення торгівлі підакцизними товарами, у період часу з листопада 2022 року по червень 2023 року, діючи за попередньою змовою із ОСОБА_5, у порушення вимог законодавчих актів України, що регулюють діяльність виробництва та обігу алкогольних підакцизних товарів, на території міста Житомира підшукав та придбав етиловий спирт без належних документів, які посвідчують якість та відповідність товару державним стандартам України, який зберігав та використовував для незаконного виготовлення алкогольних напоїв за місцем свого фактичного проживання.

У подальшому ОСОБА_7 спільно з ОСОБА_5, перебуваючи на території особистого домоволодіння, без дотримання встановлених рецептур, технологічних процесів і санітарних норм, налагодили незаконне виробництво

алкогольних напоїв, шляхом змішування раніше придбаного спирту етилового з водою та заповнення отриманою рідиною підготовленої тари (пляшок). Зазначені дії суд кваліфікував за ч. 2 ст. 28, ч. 1 ст. 204 КК України [32].

Біляївським районним судом Одеської області, відповідно до вироку від 09 жовтня 2023 року, було встановлено, що ОСОБА_5 здійснив придбання електронних сигарет без марок акцизного податку шляхом замовлення за оголошенням, розміщеним у мережі Інтернет. Вказані електронні сигарети ОСОБА_5 придбав без марок акцизного податку та без будь-яких документів, сертифікатів відповідності, свідоцтв про походження товару, документів щодо імпорту електронних сигарет та сплати відповідних митних платежів, що вказує на їх незаконне виготовлення.

Придбані незаконно виготовлені електронні сигарети ОСОБА_5 з початку грудня 2022 року зберігав з метою збуту в нежитловому приміщенні. В грудні 2022 року ОСОБА_5 створив у мережі Інтернет оголошення про продаж електронних сигарет та збував невстановленим особам незаконно виготовлені електронні сигарети різних найменувань, не маючи ліцензії на право здійснення торгівлі рідинами, що використовуються в електронних сигаретах.

Зазначені дії суд кваліфікував за ч. 1 ст. 204 КК України, а саме: незаконне придбання з метою збуту, зберігання з цією метою, а також збут незаконно виготовлених підакцизних товарів [28].

Таким чином, суди відмежовують ст. 204 та ст. 227 КК України за об'єктивною стороною кримінального правопорушення, зокрема, ст. 204 КК України застосовується у разі вчинення кримінально караних дій з незаконно виготовленими підакцизними товарами в Україні, а ст. 227 КК України – якщо підакцизні товари були виготовлені в інших державах та введені в обіг на ринок України у великих розмірах.

КК України в ст. 275 передбачає відповідальність за порушення правил, що стосуються безпечного використання промислової продукції або безпечної експлуатації будівель і споруд [95].

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є безпека використання промислової продукції та безпечне використання будівель і споруд, а додатковим – життя та здоров'я особи. Предметом кримінального правопорушення є: промислова продукція, будівлі і споруди [138, с. 498].

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується:

- дією чи бездіяльністю у виді порушення правил, що стосуються безпечної експлуатації будівель і споруд;

- суспільно небезпечними наслідками, зокрема, це створення загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків, заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого, загибель людей або інші тяжкі наслідки;

- причинним зв'язком між діянням та наслідками;

- часом вчинення кримінального правопорушення, зокрема, кримінально караним за ст. 275 КК України є порушення відповідних правил саме під час розроблення, конструювання, виготовлення чи зберігання промислової продукції, а також під час проектування чи будівництва.

Суб'єкт зазначеного кримінального правопорушення є спеціальним, оскільки ним може бути особа, яка зобов'язана дотримуватися правил безпеки під час виконання робіт з підвищеною небезпекою. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення визначається умислом або необережністю щодо діяння і необережністю щодо наслідків. Крім того, винна особа повинна знати правила, порушення яких їй інкрименується.

В. І. Павликівський та К. В. Юртаєва вважають, що технічні особливості автономних та автоматизованих транспортних засобів призводять до ситуацій, коли у низці випадків динамічне керування автомобіля відповідно до технічних умов їх експлуатації здійснюється не водієм, а автоматизованою системою автомобіля. У таких випадках шкода, спричинена автоматизованим транспортним засобом життю та здоров'ю людей під час його руху, не охоплюється складом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 286 КК України.

Ураховуючи той факт, що автономні й автоматизовані транспортні засоби є продукцією (результатом) автомобільної промисловості, в зазначеному контексті вчені пропонують звернути увагу на норми, передбачені статтями 227, 275 і 291 КК України, які тією чи іншою мірою охоплюють відносини зі створення (виробництва) та реалізації на ринку України небезпечної промислової продукції, в тому числі транспортних засобів [149, с. 60-61].

На складність відмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 275 КК України, звертається увага в постанові Пленуму Верховного суду України від 12 червня 2009 року № 7, зокрема, особа, яка при розробленні, конструюванні, виготовленні або зберіганні продукції допустила порушення правил, що стосуються безпечного її використання, несе відповідальність за ч. 1 або ч. 2 ст. 275 КК України. За відсутності суспільно небезпечних наслідків дії особи слід кваліфікувати за ст. 227 КК України (п. 19) [190].

Проте, якщо об'єктивна сторона правопорушень, передбачених статтями 227 та 275 КК України, полягає у створенні загрози загибелі людей чи настанні інших тяжких наслідків, здійснити відмежування зазначених складів знову стає неможливим, оскільки об'єктивна сторона кримінального правопорушення, передбаченого ст. 275 КК України, може бути реалізована лише шляхом взаємодії (доходження) небезпечної продукції до кінцевого споживача [148, с. 47-48].

На практичну неможливість відмежування матеріального складу кримінального правопорушення у формі створення небезпеки від кримінальних правопорушень з формальним складом указували також О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан та М. І. Хавронюк [57, с. 49; 219, с. 41].

Однак, В. І. Павликівський та К. В. Юртаєва зауважують, що такі складності виникають лише у тому разі, якщо суб'єктом кожного з аналізованих правопорушень є виробник, який вводить вироблену ним небезпечну продукцію на ринок України. У випадку імпорту на ринок України

автономних та автоматизованих транспортних засобів виробник призначає свого уповноваженого представника в Україні, що, відповідно, зсуває можливість притягнення до відповідальності за ст. 227 КК України на останнього за умови наявності умислу щодо відповідного діяння [148, с. 48].

Отже, склади кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 275 КК України, посягають на різні види суспільних відносин та мають певні відмінності за об'єктивною стороною та суб'єктивними ознаками. У разі фактичного збігу суб'єктів зазначених кримінальних правопорушень неможливою є кваліфікація лише за ч. 1 ст. 275 КК України, яка є більш загальною. Натомість більш сувора санкція ст. 227 КК України вимагає кваліфікації за ст. 227 та ч. 1 або ч. 2 ст. 275 КК України.

КК України в ст. 321¹ передбачає відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів [95].

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є встановлений законом порядок виготовлення й обігу лікарських засобів. Додатковим об'єктом виступають життя і здоров'я особи, а також її майнові блага. Предметом кримінального правопорушення є фальсифіковані лікарські засоби [138, с. 549].

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується:

- дією у виді виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту чи збуту завідомо фальсифікованих лікарських засобів;

- суспільно небезпечними наслідками, зокрема, це спричинення тривалого розладу здоров'я особи, її смерть або інші тяжкі наслідки;

- причинним зв'язком між дією та наслідками.

Суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка на момент вчинення караних дій досягла шістнадцяти років. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення визначається прямим умислом щодо дій, а також необережністю щодо наслідків.

ЗУ «Про лікарські засоби» визначає фальсифікований лікарський засіб як лікарський засіб, який умисно промаркований невідповідно відомостям (одній чи декільком з них) про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України, а так само лікарський засіб, умисно підроблений у інший спосіб, і який не відповідає відомостям (одній чи декільком з них), у тому числі складу, про лікарський засіб з відповідною назвою, що внесені до Державного реєстру лікарських засобів України (ст. 2) [185].

В. М. Мельничук звертає увагу на те, що для кваліфікації діяння не суттєво зарубіжний це препарат або вітчизняного виробництва, чи має він у своєму складі належні інгредієнти або мова йде тільки про підроблення упаковки. Фальсифікований лікарський засіб повинен візуально бути схожим на зареєстрований в установленому законом порядку, мати відмінний від установленого при реєстрації засобу склад і (або) містити інформацію про те, що його випущено тим чи іншим виробником, який на справді не випускав указаний лікарський засіб в обіг [115, с. 166; 116].

І. А. Коваленко слушно пише, що крім лікарських препаратів, предметом діяльності фармацевтичного підприємства та аптечних підприємств є також біологічні активні добавки до їжі, дитяче харчування, парфумерно-косметичні засоби, тощо [74, с. 84].

Однак, біологічні активні добавки, дитяче харчування та парфумерно-косметичні засоби не підпадають під визначення фальсифікованого лікарського засобу.

Розглянемо відповідні приклади із судової практики.

Так, Шевченківським районним судом м. Києва, відповідно до вироку від 23 червня 2023 року, було встановлено, що ОСОБА_1 на території держави Україна створив та очолив стійку організовану групу з метою виготовлення, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту та збуту завідомо фальсифікованого лікарського засобу СОМАТИН (Somatin) 1,3 мг (4МО) Серія № 11119, ДО 11 2021.

Зазначені дії суд кваліфікував за 3 ст. 28, ч. 2 ст. 321¹ КК України [30].

Приморським районним судом м. Одеси, відповідно до вироку від 10 березня 2016 року, було встановлено, що ОСОБА_6, через мережу Інтернет, придбав в Китайській Народній Республіці велику партію біологічно активних добавок, продуктів харчування та товарів народного вжитку китайського виробництва різного асортименту, які не відповідають державним стандартам України. При цьому, ОСОБА_6 обрав морські судна як спосіб доставки вантажу, із кінцевим пунктом призначення - територію складів ДП «Одеський морський торговельний порт». Суд визнав ОСОБА_5 винуватим у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 15, ст. 227 КК України [21].

Таким чином, склади кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 321¹ КК України, посягають на різні види суспільних відносин та мають певні відмінності за об'єктивними та суб'єктивними ознаками. Відмежування зазначених складів кримінальних правопорушень здійснюється за предметом кримінального правопорушення, а саме: фальсифікованим лікарським засобом, який візуально схожий на зареєстрований в установленому законом порядку засіб, та який має відмінний від установленного при реєстрації засобу склад та/або містить інформацію про виробника, який його не вводив в обіг.

КК України в ст. 325 передбачає відповідальність за порушення санітарних правил і норм щодо запобігання інфекційним хворобам та масовим отруєнням [95].

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є встановлений з метою захисту здоров'я населення порядок запобігання інфекційним захворюванням та отруєнням і боротьба з ними. Додатковим безпосереднім об'єктом виступає життя та здоров'я особи [138, с. 553].

Предмет кримінального правопорушення в ст. 325 КК України не визначений, хоча, як слушно пише Т. А. Сокур, він може бути також продукцією. Дослідниця уточнює, що продукція повинна бути такою, що

спричинила або завідомо могла спричинити поширення інфекційних хвороб, а також масових неінфекційних захворювань (отруєнь) [201, с. 169-170].

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується:

- дією чи бездіяльністю у виді порушення встановлених правил та норм;
- суспільно небезпечними наслідками, зокрема, це поширення інфекційних хвороб, а також масових неінфекційних захворювань (отруєнь);
- причинним зв'язком між діянням та наслідками.

Суб'єкт зазначеного кримінального правопорушення, на думку Т. А. Сокур, є спеціальним. Кримінальній відповідальності за ст. 325 КК України можуть підлягати лише особи, до службових чи професійних повноважень яких входить виконання правил та норм, встановлених з метою запобігання інфекційним захворюванням, а також масовим неінфекційним захворюванням (отруєнням) і боротьба з ними [201, с. 171].

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення визначається умислом або необережністю до порушення встановлених правил та норм, необережністю до поширення захворювань та умислом до загрози їх поширення.

Отже, в складах кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 325 КК України, співпадають додатковий безпосередній об'єкт та предмет кримінального правопорушення, якщо це продукція, яка спричинила або завідомо могла спричинити поширення інфекційних хвороб, а також масові неінфекційні захворювання (отруєння).

Розглянемо приклади із судової практики щодо застосування ст. 325 КК України.

Так, Жовківським районним судом Львівської області, відповідно до вироку від 02 лютого 2022 року, було встановлено, що ОСОБА_3, будучи фізичною особою підприємцем та надаючи послуги громадського харчування, 04 липня 2021 року організував проведення бенкету, під час якого допустив грубі порушення санітарних правил та норм працівниками закладу харчування, встановлених з метою попередження епідемічних та інших інфекційних

захворювань, які спричинили поширення цих захворювань, що виразилося у порушенні дотримання вимог потоковості технологічного процесу, недотриманні вимог щодо окремої обробки продовольчої сировини та готової продукції, порушенні санітарно-гігієнічного та протиепідемічного режиму при приготуванні страв, допущенні відсутності контролю температурних умов зберігання продуктів у холодильному устаткуванні, що призвело до госпіталізації шістнадцяти відвідувачів закладу із діагнозом «Сальмонельоз». Зазначені дії суд кваліфікував за ч. 1 ст. 325 КК України [28].

Суворовським районним судом м. Одеси, відповідно до вироку від 23 листопада 2022 року, було встановлено, що ОСОБА_5, діючи з необережності у формі злочинної недбалості, являючись директором ТОВ «Одесапродукт», під час виконання своїх посадових обов'язків допустив порушення правил та норм, встановлених з метою запобігання епідемічним та іншим інфекційним хворобам, а також масовим неінфекційним захворюванням (отруєнням), під час неналежного виконання ним умов договору під час забезпечення доставки, розвантаження та передачі вантажу (готової харчової продукції) уповноваженій особі комунального підприємства «Одеська обласна дитяча клінічна лікарня», яке призвело до масового, гострого харчового отруєння (відповідно до діагнозу: харчова токсикоінфекція) п'ятьох осіб. Зазначені дії суд кваліфікував за ч. 1 ст. 325 КК України [29].

Відмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 325 КК України, здійснюється за об'єктивною та суб'єктивною стороною кримінального правопорушення, зокрема, для ст. 325 КК України обов'язковим є порушення санітарних правил та норм, які встановлені з метою попередження епідемічних та інших інфекційних захворювань, а також настання суспільно небезпечних наслідків. Крім того, винна особа може діяти з необережністю до порушення встановлених правил та норм.

КК України в ст. 327 передбачає відповідальність за заготівлю, перероблення або збут радіоактивно забруднених продуктів харчування чи іншої продукції [95].

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є встановлений з метою захисту здоров'я і безпечних умов життя населення порядок обігу радіоактивно забрудненої продукції, а також право людини, яка проживає або тимчасово перебуває на території України на захист від впливу іонізуючих випромінювань. Додатковим безпосереднім об'єктом виступає життя та здоров'я особи [138, с. 555].

Предметом кримінального правопорушення є продукти харчування та інша продукція, яка радіоактивно забруднена понад рівні, що допускаються. Слушно пише Т. А. Сокур, що перевищення допустимих рівнів радіоактивного забруднення є ключовою ознакою складу кримінального правопорушення, визначеного ст. 327 КК України, що його відмежовує також від кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України [201, с. 175].

Об'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується:

- діями щодо радіоактивно забрудненої продукції, зокрема, заготівля, перероблення чи збут такої продукції;
- суспільно небезпечними наслідками у вигляді загрози загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків, заподіяння шкоди здоров'ю потерпілого, загибелі людей чи настання інших тяжких наслідків;
- причинним зв'язком між діями та наслідками.

Суб'єктом кримінального правопорушення є фізична осудна особа, яка на момент вчинення караних дій досягла шістнадцяти років. Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення визначається прямим умислом щодо дій, а також умислом і необережністю щодо наслідків.

Таким чином, склади кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 327 КК України посягають на різні види суспільних відносин та мають певні відмінності за об'єктивною стороною та суб'єктивними ознаками. Ключовою ознакою, яка відмежовує зазначені склади кримінальних правопорушень, є перевищення допустимих рівнів радіоактивного забруднення в продуктах харчування та іншій продукції.

3.2. Призначення покарання за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції

Конституція України забороняє піддавати особу кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду (ч. 1 ст. 62) [78].

КК України визначає покарання як захід державного примусу, що застосовується за вироком суду до особи, яка визнана винною у вчиненні кримінального правопорушення (ч. 1 ст. 50). Визначені також і цілі покарання, якими є: кара, виправлення засуджених та запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень засудженими чи іншими особами (ч. 2 ст. 50) [95].

Крім того, відповідно до постанови Верховного Суду від 16 серпня 2018 року (справа № 183/163/14), будь-яке із передбачених в КК України покарань має забезпечувати досягнення одночасно всіх цілей [250]. А в постанові від 9 жовтня 2018 року (справа № 56/4830/17-к) Верховний Суд зазначив, що покарання повинно бути адекватним характеру вчинених дій, їх небезпечності і даним про особу винного [156].

Р. Ш. Бабанли звертає увагу на те, що перед судом при обранні конкретного виду та розміру покарання за мету поставлено лише одну – обрати такий вид покарання, який буде необхідним та достатнім для виправлення особи, яка вчинила злочин (ч. 2 ст. 65 КК України) [3, с. 189].

Отже, покарання має враховувати одночасно всі цілі, які визначені в ч. 2 ст. 50 КК України, а тому має бути необхідним і достатнім для виправлення засудженого та запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень.

Проте КК України за умисне введення в обіг небезпечної продукції у великих розмірах передбачає єдине основне покарання у виді штрафу від трьох тисяч до восьми тисяч нмдг та додаткове обов'язкове – позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю (далі – позбавлення права) на строк до трьох років (ст. 227) [95].

Оскільки ПК України в п. 5 підрозділу 1 Перехідних положень вказує на суму в розмірі 17 гривень, яка використовується при посиланні на нмдг [153], то за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, може бути призначене покарання у виді штрафу в розмірі від 51 000 до 136 000 гривень з позбавленням права на строк до трьох років.

Розглянемо судову практику призначення покарання за ст. 227 КК України протягом 2012-2022 років.

Так, Алчевський міський суд Луганської області затвердив угоду про визнання винуватості ОСОБА_1 за ст. 227 КК України та призначив покарання у виді штрафу в розмірі 9 350 гривень з позбавленням права займатися підприємницькою діяльністю строком на три роки [16].

Приморський районний суд м. Одеси затвердив угоду про визнання винуватості ОСОБА_3 за ч. 2 ст. 15 ст. 227 КК України і призначив покарання у виді штрафу в розмірі 11 322 гривні з позбавленням права займатися діяльністю, пов'язаною з випуском на ринок України тютюнових виробів строком на один рік. Речові докази по справі, а саме: тютюнові вироби, були знищені [17].

Приморський районний суд м. Одеси затвердив угоду про визнання винуватості ОСОБА_3 за ч. 2 ст. 15 ст. 227 КК України і призначив покарання у виді штрафу в розмірі 11 305 гривень з позбавленням права обіймати керівні посади на підприємствах будь-якої форми власності та займатись зовнішньоекономічною діяльністю строком на три роки. Речові докази по справі, а саме: тютюнові вироби, були знищені [18].

Приморський районний суд м. Одеси затвердив угоду про визнання винуватості ОСОБА_5 за ч. 2 ст. 15 ст. 227 КК України і призначив покарання у виді штрафу в розмірі 600 нмдг, що дорівнює 10 200 гривень з позбавленням права займатись зовнішньоекономічною діяльністю строком на 2 роки. Речові докази по справі, а саме: тютюнові вироби, були знищені [20].

Приморський районний суд м. Одеси затвердив угоду про визнання винуватості ОСОБА_6 за ч. 2 ст. 15 ст. 227 КК України і призначив покарання

у виді штрафу у розмірі 665 нмдг, що становить 11 305 гривень з позбавленням права займатись зовнішньоекономічною діяльністю строком на три роки. Речові докази по справі, а саме: біологічно активні добавки, продукти харчування, товари народного вжитку китайського виробництва, були знищені [21].

Амур-Нижньодніпровський районний суд м. Дніпра затвердив угоду про визнання винуватості ОСОБА_6 за ст. 227 КК України і призначив покарання у виді штрафу в розмірі 500 нмдг, що становить 8500 гривень, з позбавленням права обіймати на підприємствах будь-якої форми власності посади, пов'язані зі здійсненням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, та займатись зовнішньоекономічною діяльністю строком на 1 рік [23].

Ніжинський міськрайонний суд Чернігівської області визнав ОСОБА_5 винною у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, і призначив їй покарання у виді штрафу у розмірі 1000 нмдг, що становить 17 000 гривень з позбавленням права займатися діяльністю у сфері виробництва продуктів харчування та обіймати посади на підприємствах, пов'язаних з виробництвом продуктів харчування строком на два роки. Речові докази по справі, а саме: харчовий продукт під виглядом вершкового масла, були знищені [25].

Дніпровський районний суд м. Києва затвердив угоду про визнання винуватості ОСОБА_5, ОСОБА_6 та ОСОБА_7 за ч. 3 ст. 28, ст. 227 КК України і призначив кожному покарання у виді штрафу в розмірі 500 нмдг, а саме 8 500 гривень з позбавленням права займатися діяльністю у сфері виробництва продуктів харчування та обіймати посади на підприємствах, пов'язаних з виробництвом продуктів харчування строком на два роки. Речові докази по справі, а саме: оливкова олія, були знищені [26].

Садгірський районний суд м. Чернівці визнав ОСОБА_5 винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України (в редакції за 10 листопада 2018 року) і призначив покарання у виді

штрафу в розмірі 17 000 гривень з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій, строком на два роки. Речові докази по справі, а саме: ікра червона та чорна, були знищені.

Проте, на підставі ч. 1 ст. 49, ч. 5 ст. 74 КК України, ОСОБА_5 була звільнена від призначеного покарання, у зв'язку із закінченням строків давності [27]. Зазначимо, що для ст. 227 КК України (в редакції за 10 листопада 2018 року) строк давності притягнення до кримінальної відповідальності становив два роки.

Таким чином, суди в Україні протягом 2012-2022 років призначали покарання в межах санкції ст. 227 КК України, яка до 1 липня 2020 року передбачала покарання у виді штрафу від 500 до 1000 нмдг з позбавленням права на строк до трьох років. Речові докази по справі, а саме: продукція, яка не відповідає встановленим вимогам щодо безпечності, були знищені за рішенням суду. Дії співучасників кримінального правопорушення, що призвели до умисного введення в обіг на ринок України небезпечної продукції, також підлягають кримінальній відповідальності за ст. 227 та відповідною частиною ст. 28 КК України.

Крім того, відповідно до п. 3 ч. 4 ст. 469 КПК України, можуть бути укладені угоди про визнання винуватості щодо кримінальних проступків та злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Однак, не допускається укладення угоди про визнання винуватості щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких шкода завдана правам та інтересам окремих осіб, крім випадків надання письмової згоди всіма потерпілими [100].

Варто зазначити, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 227 КК України, є нетяжким злочином (ч. 4 ст. 12), а строк давності притягнення до кримінальної відповідальності (в редакції за 5 жовтня 2023 року) становить п'ять років [95].

У науковій літературі проблемні питання призначення покарання є одними з найбільш дискусійних, зокрема, і щодо призначення покарання за ст. 227 КК України.

О. Олійник та О. Ронська наголошують на тому, що шлях демократизації кримінального закону повинен полягати в наданні суду можливості та права вибирати такі індивідуальні покарання, які б найбільш ефективно могли впливати на особу, вину якої доведено в судовому порядку, та, в свою чергу, допомагали досягти мети покарання [143, с. 195].

В. В. Сташис слушно писав, що покарання справляє запобіжний ефект не само по собі, а в комплексі з іншими кримінально-правовими нормами й інститутами, а також чинниками соціального, психологічного, морального й іншого характеру [204, с. 172].

Штраф є грошовим стягненням, що накладається судом у випадках і розмірі, встановлених в Особливій частині КК України (ч. 1 ст. 53) [95]. У висновку Головного науково-експертного управління Апарату ВРУ на проєкт ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за порушення у сфері господарської діяльності», зверталася увага на те, що штраф сприяє досягненню цілей покарання лише в тому разі, якщо кримінальне покарання у виді штрафу буде для засудженого важким і водночас реальним з точки зору його виконання на практиці (іншими словами, штраф має бути таким, щоб засуджений міг його сплатити) [34].

Д. С. Шиян зазначає, що «позбавлення права» може бути призначене особі, яка обіймала певну посаду або займалася певною діяльністю, а також яка використала їх для вчинення злочину [230, с. 138].

Т. А. Сокур також пише про те, що підставою для призначення «позбавлення права» як основного і як додаткового покарання є вчинення кримінального правопорушення за посадою або у зв'язку із заняттям певною діяльністю. А тому дослідниця пропонує або виключити із санкції ст. 227 КК України «позбавлення права» як додаткове обов'язкове покарання, або передбачити його як додаткове факультативне [201, с. 184-185].

Свою позицію Т. А. Сокур обґрунтовує тим, що у вироку Алчевського міського суду Луганської області відсутні відомості про використання винною особою законної підприємницької діяльності для вчинення цього кримінального правопорушення [201, с. 186].

Позицію Т. А. Сокур вважаємо спірною, оскільки в даному випадку суд заборонив винній особі займатися будь-якою підприємницькою діяльністю, а незаконна підприємницька діяльність і так є забороненою, тому це покарання виконує такі цілі покарання як виправлення засудженого та запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень.

Крім того, штраф з позбавленням права для ст. 227 КК України вважаємо ефективним покаранням, оскільки суд, в залежності від обставин справи, може накладати грошове стягнення та заборонити займатися саме тією діяльністю, якою винна особа займалася або яку використала для вчинення цього кримінального правопорушення.

Так, Приморський районний суд м. Одеси призначив покарання у виді штрафу з позбавленням права займатися діяльністю, пов'язаною з випуском на ринок України тютюнових виробів [17] або з позбавленням права обіймати керівні посади на підприємствах будь-якої форми власності та займатись зовнішньоекономічною діяльністю [18], або лише з позбавленням права займатись зовнішньоекономічною діяльністю [20; 21].

Інші суди позбавляли права: обіймати на підприємствах будь-якої форми власності посади, пов'язані зі здійсненням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, і займатись зовнішньоекономічною діяльністю [23]; займатися діяльністю у сфері виробництва продуктів харчування та обіймати посади на підприємствах, пов'язаних з виробництвом продуктів харчування [25; 26]; обіймати посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих та адміністративно-господарських функцій [27].

Т. А. Сокур також вважає можливим в санкції ст. 227 КК України передбачити покарання у виді громадських робіт, виправних робіт та обмеження волі [201, с. 191].

В. А. Мозгова також пише про доцільність збільшення використання покарання у виді громадських робіт в санкціях норм Особливою частини КК України [119].

Громадські роботи, на думку Т. А. Сокур, є ефективним видом покарання, оскільки публічне виконання непрестижних робіт особою будь-якого матеріального або соціального положення матиме надзвичайний виховний і превентивний вплив. Крім того, можливим є передбачення в санкції ст. 227 КК України покарання у виді виправних робіт, оскільки суб'єктом кримінального правопорушення можуть бути й особи, до яких може застосовуватися цей вид покарання (наприклад, службові особи) [201, с. 189].

З пропозицією Т. А. Сокур щодо закріплення в ст. 227 КК України таких видів покарань як громадські та виховні роботи погодитися не можемо, оскільки в КК України прямо передбачена можливість заміни несплаченої суми штрафу покаранням у виді громадських робіт або виправними роботами у разі несплати штрафу в розмірі не більше трьох тисяч нмдг, або ж позбавленням волі – у разі несплати штрафу в розмірі понад три тисячі нмдг (ч. 5 ст. 53) [95].

Закріплення виправних робіт, як альтернативного виду покарання, за умисне введення в обіг на ринок України небезпечної продукції у великих розмірах є помилковим, оскільки зазначене покарання відбувається за місцем роботи засудженого, а тому воно не зможе виконати такі цілі покарання як виправлення засудженого та запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень.

Покарання у виді обмеження волі також вважаємо неефективним у разі умисного введення в обіг на ринок України небезпечної продукції у великих розмірах, оскільки таке покарання полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу у вихідні і святкові з залученням до праці або без такого [107, с. 17]. В даному випадку особа матиме можливість продовжувати займатися протиправною діяльністю в інші, окрім вихідних і святкових, дні.

Разом з тим, пропонуємо передбачити альтернативне покарання у виді позбавлення волі для основного складу кримінального правопорушення та кваліфікованих складів кримінальних правопорушень, про які було зазначено в підрозділі 2.1. дисертаційного дослідження та які було запропоновано передбачити в ч. 2 та ч. 3 ст. 227 КК України, а також встановити для кваліфікованих складів розмір покарання у виді штрафу відповідно до меж, передбачених в ст. 12 КК України.

Таким чином, за умисне введення в обіг або обіг харчових продуктів чи товарів, а також виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля в значних розмірах особою, яка раніше була засуджена за статтею 227 КК України, або вчинені за допомогою медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету, на нашу думку, необхідним і достатнім для кари засудженого, його виправлення та запобігання вчиненню ним чи іншими особами нових кримінальних правопорушень буде покарання у виді штрафу від п'яти тисяч до десяти тисяч нмдг з позбавленням права на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

Вчинення умисного діяння в значних розмірах, яке спричинило настання таких суспільно небезпечних наслідків як отруєння або тілесні ушкодження чи смерть особи, вказує на більш високий ступінь суспільної небезпеки і тому вважаємо доцільним класифікувати таке діяння як тяжкий злочин та встановити за його вчинення покарання відповідно до меж, передбачених в ч. 5 ст. 12 КК України.

За вчинення діяння, передбаченого ч. 1 або ч. 2 ст. 227 КК України, якщо вони вчинені в значних розмірах та призвели до отруєння або спричинили тілесні ушкодження чи смерть особи, пропонуємо встановити покарання у виді штрафу від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч нмдг з позбавленням права на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від шести до десяти років.

Висновки до розділу 3

Дослідивши окремі питання кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції, ми дійшли наступних висновків.

1. Відмежовано склади кримінальних правопорушень, які є суміжні із кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 227 КК України. В складах кримінальних правопорушень, передбачених ст. 204 та ст. 227 КК України, співпадають додатковий безпосередній об'єкт, зокрема, це життя і здоров'я людини, предмет кримінального правопорушення, а саме: алкогольні напої, тютюнові вироби або інші підакцизні товари, та суб'єктивні ознаки, тоді як основні безпосередні об'єкти цих кримінальних правопорушень є різними.

Суди відмежовують ст. 204 та ст. 227 КК України за об'єктивною стороною кримінального правопорушення, зокрема, ст. 204 КК України застосовується у разі вчинення кримінально караних дій з незаконно виготовленими підакцизними товарами в Україні, а ст. 227 КК України – якщо підакцизні товари були виготовлені в інших державах та введені в обіг на ринок України у великих розмірах.

2. Встановлено, що склади кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 275 КК України, посягають на різні види суспільних відносин та мають певні відмінності за об'єктивною стороною та суб'єктивними ознаками. У разі фактичного збігу суб'єктів зазначених кримінальних правопорушень неможливою є кваліфікація лише за ч. 1 ст. 275 КК України, яка є більш загальною. Натомість більш сувора санкція ст. 227 КК України вимагає кваліфікації за ст. 227 та ч. 1 або ч. 2 ст. 275 КК України.

3. З'ясовано, що склади кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 321¹ КК України, посягають на різні види суспільних відносин та мають певні відмінності за об'єктивними та суб'єктивними ознаками. Відмежування зазначених складів кримінальних правопорушень здійснюється за предметом кримінального правопорушення, а саме: фальсифікованим

лікарським засобом, який візуально схожий на зареєстрований в установленому законом порядку засіб, та який має відмінний від встановленого при реєстрації засобу склад та/або містить інформацію про виробника, який його не вводив в обіг.

4. Встановлено, що відмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 325 КК України, здійснюється за об'єктивною та суб'єктивною стороною кримінального правопорушення, зокрема, для ст. 325 КК України обов'язковим є порушення санітарних правил та норм, які встановлені з метою попередження епідемічних та інших інфекційних захворювань, а також настання суспільно небезпечних наслідків. Крім того, винна особа може діяти з необережністю до порушення встановлених санітарних правил та норм.

5. Визначено, що склади кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 327 КК України посягають на різні види суспільних відносин та мають певні відмінності за об'єктивною стороною та суб'єктивними ознаками. Ключовою ознакою, яка відмежовує зазначені склади кримінальних правопорушень, є перевищення допустимих рівнів радіоактивного забруднення в продуктах харчування та іншій продукції.

6. Проаналізована судова практика в Україні протягом 2012-2022 років, відповідно до якої з'ясовано, що суди призначали покарання в межах санкції ст. 227 КК України, яка до 1 липня 2020 року передбачала покарання у виді штрафу від 500 до 1000 нмдг з позбавленням права на строк до трьох років. Речові докази по справі, а саме: продукція, яка не відповідає встановленим вимогам щодо безпечності, були знищені за рішенням суду. Дії співучасників кримінального правопорушення, що призвели до умисного введення в обіг на ринок України небезпечної продукції, також підлягають кримінальній відповідальності за ст. 227 та відповідною частиною ст. 28 КК України.

7. Обґрунтовано, що закріплення виправних робіт, як альтернативного виду покарання, за умисне введення в обіг на ринок України небезпечної продукції у великих розмірах є помилковим, оскільки зазначене покарання

відбувається за місцем роботи засудженого, а тому воно не зможе виконати такі цілі покарання як виправлення засудженого та запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень.

Покарання у виді обмеження волі також є неефективним у разі умисного введення в обіг на ринок України небезпечної продукції у великих розмірах, оскільки воно полягає у триманні особи в кримінально-виконавчих установах відкритого типу у вихідні і святкові з залученням до праці або без такого, що дає можливість особі продовжувати займатися протиправною діяльністю в інші дні.

8. Запропоновано передбачити альтернативне покарання у виді позбавлення волі для основного складу кримінального правопорушення та кваліфікованих складів кримінальних правопорушень в ч. 2 та ч. 3 ст. 227 КК України, а також збільшити для кваліфікованих складів розмір покарання у виді штрафу відповідно до меж, передбачених в ст. 12 КК України, зокрема, для ч. 2 пропонується встановити покарання у виді штрафу від п'яти тисяч до десяти тисяч нмдг з позбавленням права на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

9. Вчинення умисного діяння в значних розмірах, яке спричинило настання таких суспільно небезпечних наслідків як отруєння або тілесні ушкодження чи смерть особи, вказує на більш високий ступінь суспільної небезпеки і тому доцільно класифікувати таке діяння як тяжкий злочин та встановити за його вчинення покарання відповідно до меж, передбачених в ч. 5 ст. 12 КК України.

За вчинення діяння, передбаченого ч. 1 або ч. 2 ст. 227 КК України, якщо вони вчинені в значних розмірах та призвели до отруєння або спричинили тілесні ушкодження чи смерть особи, запропоновано встановити покарання у виді штрафу від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч нмдг з позбавленням права на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від шести до десяти років.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції можна зробити наступні висновки, в яких міститься розв'язання відповідних теоретичних та практичних проблем, а також внести деякі рекомендації щодо удосконалення норм чинного законодавство:

1. На підставі проведеного дослідження було встановлено, що розвиток прав споживачів в Україні можемо умовно поділити на наступні історичні періоди:

- період формування прав споживачів за часів Київської Русі та Великого князівства Литовського, коли з'являються перші норми, які забезпечували право споживачів на достовірну інформацію про ціну товару, на отримання якісного товару та захищали їх від обдурювання (IX–XVI століття);

- період перебування України в складі російської імперії, за якого відбувається виокремлення прав споживачів як на інформацію загалом, так і на інформацію про безпечність продукції, зокрема: якості товару, що відповідає всім вимогам, також відбувається посилення відповідальності. Вперше було передбачено кримінальну відповідальність продавця за продаж неякісної продукції (XVII–XIX століття);

- період радянської влади в Україні, за якого було встановлено державну монополію на виробництво продукції, яка передбачала державне регулювання економіки та відсутність конкурентних ринкових відносин. Кримінальній відповідальності підлягали особи за обман покупців та замовників побутових чи комунальних послуг, а також за випуск або реалізацію недоброякісної чи некомплектної продукції (1927–1990 роки);

- після проголошення незалежності в Україні починається новий період розвитку механізму правового регулювання захисту прав споживачів до нових економічних умов, зокрема, ринкових відносин. Кримінально караним став випуск на товарний ринок або інша реалізація споживачам недоброякісної або

некомплектної продукції та товарів, якщо такі дії вчинені у великих розмірах (1991-2013);

- період гармонізації законодавства України з законодавством ЄС у визначених сферах, зокрема, у сфері захисту прав споживачів. Кримінальна відповідальність застосовується за умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпеки продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах (2014 і дотепер).

2. З'ясовано, що в регулятивному законодавстві терміном «продукція» охоплюються харчові продукти, будь-які товари, речовини, препарати, а також роботи та послуги, що виготовляються, виконуються або надаються для задоволення суспільних потреб.

Небезпечною вважається продукція, яка становить ризик для життя і здоров'я людей, майна споживачів (користувачів), а також для навколишнього природного середовища, при звичайних умовах використання, зберігання, транспортування, виготовлення чи утилізації продукції. Захист майнових прав споживачів (користувачів) у разі передання їм продукції неналежної якості (недоброякісної продукції) може бути ефективно досягнутий за допомогою механізмів цивільного та господарського законодавства.

Законодавець забороняє обіг харчових продуктів, які є небезпечними, непридатними до споживання, неправильно маркованими, незареєстрованими відповідно до вимог закону та які ввезені (переслані) на територію України контрабандно, а також зобов'язує вводити в обіг та реалізовувати лише продукцію, щодо якої встановлені вимоги стосовно безпеки для життя та здоров'я людей, майна споживачів (користувачів), а також навколишнього природного середовища.

3. Проаналізовано кримінальне законодавство окремих зарубіжних країн та встановлено, що в США передбачена кримінальна відповідальність за виробництво, введення в обіг, розповсюдження, імпорту та експорту будь-яких споживчих товарів, інших продуктів, речовин чи сумішей речовин, що не

відповідають правилам безпеки споживчих товарів, стандартам, та які заборонені Комісією з безпеки споживчих товарів.

Країни ЄС здійснюють приведення продукції у відповідність вимогам щодо безпечності за допомогою заходів перевірки відповідності продукції чинним директивам. Кримінально караним є умисне виготовлення, введення в обіг або продаж небезпечної продукції (Іспанія, Латвія, Нідерланди, Німеччина, Угорщина, Франція, Хорватія), а також необережне введення в обіг і розповсюдження небезпечної продукції (Болгарія, Данія, Литва, Польща).

Позитивним для України, на нашу думку, є розширення форм суспільно небезпечного діяння, а саме: транспортування, зберігання та реалізація небезпечної продукції, а також диференціація кримінальної відповідальності у разі повторного вчинення кримінального правопорушення та в залежності від ступеня суспільної небезпеки шляхом поділу за характером наслідків.

4. Дослідивши об'єктивні ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, було встановлено, що основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення є суспільні відносини, які забезпечують введення в обіг на ринок України безпечної продукції. Додатковим безпосереднім об'єктом є життя і здоров'я людини, право власності та екологічна безпека, оскільки небезпечна продукція може завдати шкоди життю і здоров'ю людини, майну споживача (користувача), а також довкіллю.

Предметом досліджуваного кримінального правопорушення є харчові продукти, які шкідливі для здоров'я та/або непридатні для споживання, а також нехарчова продукція, що не відповідає вимогам щодо безпечності, які визначені у відповідних технічних регламентах, національних стандартах України та інших технічних специфікаціях.

Роботи та послуги, які знаходять своє вираження як результат, що є предметом матеріального світу, також можуть бути визнані предметом кримінального правопорушення.

Запропоновано змінити формулювання предмету кримінального правопорушення, яке передбачене в ст. 227 КК України, на зворот «харчові продукти чи товари, роботи чи послуги, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля».

Потерпілими від умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції можуть бути споживачі, користувачі, а також інші особи, у тому числі суб'єкти господарської діяльності, яким небезпечна продукція заподіяла шкоди.

5. Встановлено, що під введенням продукції в обіг розуміється виготовлення або ввезення на митну територію України продукції з подальшою її реалізацією в Україні, а також перше платне чи безоплатне постачання цієї продукції для розповсюдження, споживання або використання на ринку України. Особою, що ввела продукцію в обіг, також вважається розповсюджувач, який не надав документацію від виробника чи постачальника цієї продукції. Зворот «випуск на ринок» у регулятивному законодавстві не застосовується.

6. Обґрунтовано, що зберігання харчових продуктів чи товарів для реалізації, їх реалізація, а також виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, є суспільно небезпечним для людини, суспільства та держави, і тому в ст. 227 КК України запропоновано передбачити відповідальність також за умисний обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля.

7. Запропоновано в диспозиції ст. 227 КК України передбачити відповідальність за умисну бездіяльність, яка являє собою невиконання особою певних обов'язків, що покладені на неї законом, угодою чи службовим становищем, зокрема, у разі невжиття заходів щодо зберігання харчових продуктів чи товарів, які стали небезпечними після введення їх в обіг.

8. Висловлена пропозиція передбачити в примітці до ст. 227 КК України вказівку на значні розміри, замість великих. Під значними розмірами слід розуміти вартість харчових продуктів чи товарів, робіт чи послуг, що у двадцять разів і більше перевищують нмдг. Вказаний розмір є найменшим із передбачених в КК України та допоможе розмежувати кримінальні та адміністративні правопорушення.

9. Запропоновано в якості кваліфікуючої ознаки в ч. 2 ст. 227 КК України передбачити відповідальність особи, яка раніше вже була засуджена за ст. 227 КК України, а також таку обставину як вчинення діяння, передбаченого ч. 1 ст. 227 КК України, за допомогою медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету, оскільки такі технічні можливості значно розширюють коло потенційних споживачів (користувачів) харчових продуктів та товарів і, як наслідок, підвищують суспільну небезпеку.

Крім того, в якості кваліфікуючої ознаки в ч. 3 ст. 227 КК України запропоновано передбачити відповідальність за настання таких суспільно небезпечних наслідків як отруєння, тілесні ушкодження або смерть особи.

10. Дослідивши суб'єктивні ознаки кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК України, було встановлено, що суб'єкт кримінального правопорушення є загальним, тобто умисно ввести в обіг на ринок України небезпечну продукцію може будь-яка фізична осудна особа, яка на момент вчинення кримінального правопорушення досягла шістнадцяти років. Співучасниками кримінального правопорушення можуть бути особи, які сприяли вчиненню дій, що призвели до умисного введення в обіг на ринок України небезпечної продукції.

Суб'єктивна сторона кримінального правопорушення характеризується прямим умислом на введення в обіг на ринок України небезпечної продукції. За характером умисел є визначеним, оскільки винна особа бажає вчинити ці дії, а за часом виникнення – заздалегідь обдуманим, тобто виникає за певний час до початку вчинення кримінального правопорушення.

11. Обґрунтована позиція про недоцільність встановлення кримінальної відповідальності за необережне введення в обіг харчових продуктів чи товарів, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, оскільки регулятивне законодавство покладає на виробників, уповноважених представників, імпортерів та розповсюджувачів обов'язок перевіряти відповідність продукції встановленим вимогам безпечності перед введенням продукції в обіг.

Регулятивне законодавство також забороняє обіг харчових продуктів чи товарів, що не відповідають встановленим в законодавстві вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, тому в разі порушення цієї заборони має місце невиконання виробником, імпортером, уповноваженим представником, а також розповсюджувачем зобов'язань, передбачених законодавством.

12. Здійснено відмежування складів кримінальних правопорушень, які є суміжними із кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 227 КК України, зокрема, ст. 204 КК України застосовується у разі вчинення кримінально караних дій з незаконно виготовленими підакцизними товарами в Україні, а ст. 227 КК України – якщо підакцизні товари були виготовлені в інших державах та введені в обіг на ринок України у великих розмірах.

Склади кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 275 КК України, посягають на різні види суспільних відносин та мають певні відмінності за об'єктивною стороною та суб'єктивними ознаками. У разі фактичного збігу суб'єктів зазначених кримінальних правопорушень неможливою є кваліфікація лише за ч. 1 ст. 275 КК України.

Відмежування складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 321¹ КК України, здійснюється за предметом кримінального правопорушення, а саме: фальсифікованим лікарським засобом, який візуально схожий на зареєстрований в установленому законом порядку засіб, та який має відмінний від установленого при реєстрації засобу склад та/або містить інформацію про виробника, який його не вводив в обіг.

Для ст. 325 КК України обов'язковим є порушення санітарних правил та норм, які встановлені з метою попередження епідемічних та інших інфекційних захворювань, а також настання суспільно небезпечних наслідків. Крім того, винна особа може діяти з необережністю до порушення встановлених санітарних правил та норм. Ключовою ознакою, яка відмежовує склади кримінальних правопорушень, передбачених ст. 227 та ст. 327 КК України, є перевищення допустимих рівнів радіоактивного забруднення в продуктах харчування та іншій продукції.

13. Встановлено, що в 2012-2022 роках суди в Україні призначали покарання в межах санкції ст. 227 КК України, яка до 1 липня 2020 року передбачала покарання у виді штрафу від 500 до 1000 нмдг з позбавленням права на строк до трьох років. Речові докази по справі, а саме: продукція, яка не відповідає встановленим вимогам щодо безпечності, були знищені за рішенням суду. Дії співучасників кримінального правопорушення, що призвели до умисного введення в обіг на ринок України небезпечної продукції, потрібно кваліфікувати за ст. 227 та відповідною частиною ст. 28 КК України.

14. Запропоновано для ст. 227 КК України передбачити альтернативне покарання у виді позбавлення волі як для основного так і для кваліфікованих складів кримінальних правопорушень, які запропоновано передбачити в ч. 2 та ч. 3 ст. 227 КК України, зокрема, для ч. 2 пропонується встановити покарання у виді штрафу від п'яти тисяч до десяти тисяч нмдг з позбавленням права на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

За вчинення діяння, передбаченого ч. 1 або ч. 2 ст. 227 КК України, якщо вони вчинені в значних розмірах та призвели до отруєння або спричинили тілесні ушкодження чи смерть особи, запропоновано встановити покарання у виді штрафу від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч нмдг з позбавленням права на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від шести до десяти років.

15. Запропонована нова редакція статті 227 КК України:

227. Умисне введення в обіг або обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля.

1. Умисне введення в обіг або обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, якщо такі діяння вчинені у значних розмірах, -

караються штрафом від трьох тисяч до восьми тисяч нмдг з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

2. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені у значних розмірах особою, яка раніше була засуджена за цією статтею, або вчинені за допомогою медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету,

караються штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч нмдг з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

3. Діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в значних розмірах та призвели до отруєння або спричинили тілесні ушкодження чи смерть особи, -

караються штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч нмдг з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від шести до десяти років.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушко П. П. Щодо відповідальності юридичних осіб за корупційні правопорушення у вигляді застосування до них заходів кримінально-правового характеру. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2013. № 3. С. 104-116.
2. Антонюк Н. Засоби диференціації кримінальної відповідальності. *Право України*. 2020. № 2. С. 228-243.
3. Бабанли Р. Ш. Призначення покарання в Україні: теоретико-прикладні засади. Чернівці: Десна Поліграф, 2019. 488 с.
4. Банківський В. О. Характеристика причинного зв'язку складу злочину (кримінальне правопорушення) як важливий елемент протидії злочинності. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 3. С. 46-52.
5. Бартош І. І. Кримінально-правова охорона господарських відносин у сфері функціонування енергетичного ринку: дис. ... докт. філософ. 081. Вінниця, 2022. 268 с.
6. Борисов В. І. Вибрані твори / уклад.: В. В. Базелюк, С. В. Гізімчук, Л. М. Демидова та ін.; відп. за вип. М. В. Шепітько. Харків: Право, 2018. 784 с.
7. Борисов В. Склад злочину та місце потерпілого в його структурі. *Право України*. 2020. № 2. С. 138-150.
8. Бровко В. М. Щодо визначення родового об'єкта злочинів, передбачених розділом VII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 2. Т. 2. С. 125-129.
9. Булейко А. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям в Україні та інших країнах : порівняльно-правовий аналіз: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Запоріжжя, 2017. 240 с.
10. Васілін Є. М. Щодо недоліків та перспектив удосконалення назви Розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Тенденції розвитку юридичної науки в інформаційному суспільстві*: матеріали

міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 29-30 груд. 2017 р.). Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 189-192.

11. Васілін Є. М. Доведення банку до неплатоспроможності: соціальна обумовленість криміналізації, аналіз складу злочину: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Луганск. держ. ун-т внутр. справ ім. Е. О. Дідоренка. Северодонецьк. 2018. 244 с.

12. Великий енциклопедичний юридичний словник / Шемчушенко Ю. С., Нагребельний В. П. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юридична думка, 2012. 1020 с.

13. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. / Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Кримінальне право / редкол. В. Я. Тацій. Харків: Право, 2017. Т. 17. 1064 с.

14. Вереша Р. В. Визначення ознак суб'єктивної сторони складу злочину в Особливій частині КК України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2016. Т. 13. № 2 (36). С. 53-61.

15. Вереша Р. В. Проблеми суб'єктивної сторони складу злочину: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2017. 583 с.

16. Вирок Алчевського міського суду Луганської області від 10 червня 2013 року (Справа № 406/3297/13). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/31785253> (дата звернення: 20.10.2023).

17. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 04 серпня 2015 року (Справа № 522/15637/15-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53484598> (дата звернення: 20.10.2023).

18. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 07 вересня 2015 року (Справа № 522/18135/15-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/53484450> (дата звернення: 20.10.2023).

19. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 03 грудня 2015 року (Справа № 522/23910/15-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/54212323> (дата звернення: 20.10.2023).

20. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 26 лютого 2016 року (Справа № 522/3136/16-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/56638124> (дата звернення: 20.10.2023).

21. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 10 березня 2016 року (Справа № 522/3525/16-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/57092288> (дата звернення: 20.10.2023).

22. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 15 липня 2016 року (Справа № 522/11469/16-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/59025786> (дата звернення: 20.10.2023).

23. Вирок Амур-Нижньодніпровського районного суду м. Дніпра від 17 жовтня 2016 року (Справа № 199/7078/16-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/61977523> (дата звернення: 20.10.2023).

24. Вирок Приморського районного суду м. Одеси від 08 лютого 2017 року (Справа № 522/372/17-К). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/64746445> (дата звернення: 20.10.2023).

25. Вирок Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області від 28 вересня 2017 року (Справа № 740/3318/17). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/69166739> (дата звернення: 20.10.2023).

26. Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 27 травня 2019 року (Справа № 755/7478/19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82326990> (дата звернення: 20.10.2023).

27. Вирок Садгирського районного суду м. Чернівці від 14 грудня 2021 року (Справа № 726/2111/19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101858017> (дата звернення: 20.10.2023).

28. Вирок Жовківського районного суду Львівської області від 02 лютого 2022 року (Справа № 444/200/22). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102931358> (дата звернення: 20.10.2023).

29. Вирок Суворовського районного суду м. Одеси від 23 листопада 2022 року (Справа № 523/18137/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107819818> (дата звернення: 20.10.2023).

30. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 23 червня 2023 року (Справа № 761/4894/21). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111928434> (дата звернення: 20.10.2023).

31. Вирок Біляївського районного суду Одеської області від 09 жовтня 2023 року (Справа № 522/8350/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114051902> (дата звернення: 20.10.2023).

32. Вирок Богунського районного суду м. Житомира від 09 жовтня 2023 року (Справа № 295/11921/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114036282> (дата звернення: 20.10.2023).

33. Вирок Прилуцького міськрайонного суду Чернігівської області від 09 жовтня 2023 року (Справа № 742/2645/23). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/114034599> (дата звернення: 20.10.2023).

34. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за порушення у сфері господарської діяльності». URL: http://www.rada.gov.ua/plz/zweb_n/webproc4_1?pf3511 (дата звернення: 20.10.2023).

35. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них: монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 928 с.

36. Волинець Р. А. Кримінально-правова охорона фондового ринку: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2018. 461 с.

37. Гмирін А. А. Безпосередній об'єкт злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів. *Юридична наука*. 2016. № 1. С. 71-84.

38. Гмирін А. А. Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 1 ст. 204 КК України товарів. *Юридична наука*. 2016. № 4. С. 35-64.

39. Гмирін А. А. Кваліфікуючі ознаки злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів. *Юридична наука*. 2016. № 10. С. 16-51.

40. Гмирін А. А. Відмежування злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів від суміжних злочинів та аналогічного правопорушення. *Юридична наука*. 2017. № 11. С. 58-71.

41. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV.. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 20.10.2023).

42. Готін О. М. Кримінальна відповідальність за випуск або реалізації недоброякісної продукції в умовах ринкової економіки (проблеми теорії та практики): автореф. ... дис. канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2003. 21 с.

43. Готін О. М. Кримінальна відповідальність за випуск або реалізацію недоброякісної продукції в умовах ринкової економіки (проблеми теорії та практики): дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Луганськ, 2003. 214 с.

44. Грищук В. К., Пасека О. Ф. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. *Велика Українська юридична енциклопедія*. Харків, 2017. Т. 17. С. 241-243.

45. Гулявська У. В. Правове регулювання умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції. *Актуальні проблеми правоохоронної діяльності: матеріали наук. практ. конф. (м. Київ, 20 груд. 2010 р.)*. Київ: Ліпкан О. С., 2010. С. 20-23.

46. Гуторова Н. О. Кримінально-правова охорона продовольчої безпеки в умовах глобалізації ринку харчових продуктів. *Кримінально-правове забезпечення сталого розвитку України в умовах глобалізації: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 12-13 жовт. 2017 р.)*. Харків: Право, 2017. 560 с.

47. Данченко К. М., Оперук В. І. Особливості кримінальної відповідальності юридичних осіб. *Право і суспільство*. 2018. № 6. С. 145-150.

48. Демидова Л. М. Проблеми кримінально-правової відповідальності за заподіяння майнової шкоди в Україні (майнова шкода як злочинний наслідок): теорія, закон, практика: монографія. Харків: Право, 2013. 752 с.

49. Дубініна А. А. Методи визначення фальсифікації товарів: підруч. Київ: Видавничий дім «Професіонал», 2010. 272 с.

50. Дудоров О. О., Дудорова К. Б. Умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Вісник Запорізького національного університету України: Юридичні науки*. 2012. № 2 (ч. 1). С. 216-223.

51. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: навчальний посібник / За заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.

52. Дудоров О. О., Каменський Д. В. Кримінальна відповідальність американських корпорацій за економічні злочини: від витоків до сьогодення. *Право і громадянське суспільство*. 2015. № 2. С. 103-145.

53. Дудоров О. О., Каменський Д. В. У пошуках оптимальної назви розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 2. С. 176-186.

54. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правове поняття «інші тяжкі наслідки»: проблеми тлумачення та вдосконалення законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 1. С. 162-170.

55. Дудоров О. О. Кримінальне право: теорія і практика (вибрані праці). Київ: Ваіте, 2017. 872 с.

56. Дудоров О. О. Проблеми тлумачення норм КК України про відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності. *Право, економіка та управління: генезис, сучасний стан та перспективи розвитку: матер. міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 20-річчю економіко-правового ф-ту ОНУ ім. І. І. Мечникова (м. Одеса, 14-15 верес. 2018 р.)*. Одеса: Фенікс, 2018. С. 653-660.

57. Дудоров О., Мовчан Р. Про відмову від конструкції «створення небезпеки для життя, здоров'я людини чи довкілля» у складах злочинів проти довкілля (на прикладі ст. 239 Кримінального кодексу України). *Кримінальна юстиція: quo vadis? V Львівський форум кримінальної юстиції: збірник*

матеріалів науково-практичної конференції (м. Львів, 19-20 верес. 2019 р.). Львів. 2019. 148 с.

58. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Розвиток законодавства України про кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності: проблеми і тенденції. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка*. 2020. Вип. 4. С. 120-140.

59. Дудоров Олександр. Кримінально-правові проблеми сучасної України (вибрані праці). Київ: Ваіте, 2022. 632 с.

60. Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Про перспективи удосконалення назви розділу VII Особливої частини Кримінального кодексу України. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2023. № 1. С. 461-467.

61. Желік М. Б. Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди: кримінально-правова характеристика: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Львів, 2018. 258 с.

62. Житний О. О. Види порівняльних досліджень у кримінальному праві України. *Актуальні питання кримінального права, кримінального процесу та криміналістики (на вшанування пам'яті Ганса Гросса)*: зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 29 січ. 2016 р.). Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2016. С. 19-20.

63. Загальна декларація прав людини: затверджена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 20.10.2023).

64. Загине́й З. Кримінально-правова герменевтика: монографія. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2015. 380 с.

65. Зверева О. В. Становление законодательства о защите прав потребителей в Украине (исторический аспект). *Вісник Донецького університету*. 2007. Вип. 1. С. 534-542.

66. Зверева О. В. Захист прав споживачів. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 192 с.

67. Каменський Д. В. Порівняльно-правові дослідження в галузі кримінального права: погляд американських вчених. *Право, держава та громадське суспільство в умовах системних реформ у процесі євроінтеграції*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 1-2 квіт. 2016 р.). Дніпропетровськ: Дніпропетровський гуманітарний університет, 2016. С. 119-123.

68. Каменський Д. В. Відповідальність за економічні злочини у Сполучених Штатах Америки та України: порівняльно-правове дослідження : монографія / передне слово д-ра юрид. наук, проф. О.О. Дудорова. Київ: ВД «Дакор», 2020. 1128 с.

69. Кваша О. О. Співучасть у злочині: структура та відповідальність: монограф. / НАН України; Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького. Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, 2013. 560 с.

70. Катеринчук К. Проблеми причинного зв'язку у злочинах проти здоров'я особи. *Національний юридичний журнал*. 2017. № 3 (25). С. 115-118.

71. Керівні принципи для захисту інтересів споживачів: затверджені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 9 квітня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_903 (дата звернення: 20.10.2023).

72. Кісілюк Е. М. Кримінальне законодавство в період українського державотворення (1917-1921 рр.): дис.... канд. юрид. наук; 12.00.08. Київ, 2003. 208 с.

73. Клименко В. А. Проблема визначення предмету злочину, передбаченого ст. 227 КК України (умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції). *Наше право*. 2011. № 4. Ч. 3. С. 31–34.

74. Коваленко І. А. Кримінальна відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів та обіг фальсифікованих лікарських засобів: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Одеса, 2017. 254 с.

75. Кодекс о продовольственных товарах и кормах от 3 июня 2013 г. URL:https://agrardialog.ru/files/prints/kodeks_o_prodovalstvennih_tovarah_predmetah_pervoy_neobhodimosti_i_kormah.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

76. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 26 жовтня 2017 року № 80731-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 20.10.2023).

77. Козич І. В. Ефективне функціонування політичної системи кримінально-правової політики в умовах глобалізаційних процесів. *Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 73. С. 65-69.

78. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 20.10.2023).

79. Коржанський М. Й. Предмет і об'єкт злочину: монографія. Дніпропетровськ: Юридична академія МВС, Ліра ЛТД, 2005. 252 с.

80. Кривицька Ю. Новий погляд на права споживачів крізь призму європейського права. *Юридичний журнал*. 2005. № 10 (40). С. 47-48.

81. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. проф. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків: Право, 2015. 680 с.

82. Кримінальне право України. Загальна частина: конспект лекцій / А. А. Вознюк; вступне слово д.ю.н., проф. О. О. Дудорова. Київ: Нац. акад. внутр. справ, «Освіта України», 2016. 236 с.

83. Кримінальне право України: Загальна частина. Основні питання вчення про злочин: наук.-практ. посіб. / В. П. Ємельянов. Харків: Право, 2018. 142 с.

84. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Є. С. Назимко, С. В. Лосич, Ю. О. Данилевська та ін. / за заг. ред. проф. В. М. Бесчастного та О. М. Джужи. Київ : ВД «Дакор», 2018. 386 с.

85. Кримінальне право України: Загальна частина. Основні питання вчення про злочин : наук.-практ. посіб. / В. П. Ємельянов. Харків: Право, 2018. 142 с.

86. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник / А. А. Васильєв, Є. О. Гладкова, О. О. Житний та ін.; за заг. ред. проф. О. М. Литвинова. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2020. 428 с.

87. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов та ін.; 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020. 584 с.

88. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін, В. І. Борисов та ін.; 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 768 с.

89. Кримінальне право України. Загальна частина / Р. В. Вереша. 7-ме вид., перероб. та допов. Київ: Алерта, 2021. 500 с.

90. Кримінальне уложення 1903. Юридична енциклопедія: у 6 т. / ред. кол. Шемшученко Ю. С. Київ: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3. 792 с.

91. Кримінальний кодекс Грузії / переклад на українську мову Т. В. Руденко; під. заг. ред.. О. В. Коротюк. Київ: ОВК, 2021. 254 с.

92. Кримінальний кодекс Королівства Іспанія / переклад на українську мову О. В. Лішевської; під ред. В. Л. Менчинського. Київ: ОВК, 2016. 284 с.

93. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь, Кримінальний кодекс Республіки Молдова / переклад на українську мову Т. В. Руденко; під ред. В. Л. Менчинського. Київ: ОВК, 2016. 462 с.

94. Кримінальний кодекс Республіки Польща / переклад на українську мову В. С. Станіч; під ред. В. Л. Менчинського. Київ: ОВК, 2019. 138 с.

95. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квітня 2001 року 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20211125> (дата звернення: 20.10.2023).

96. Кримінальний кодекс УРСР 1927 року. Київ: Держполітвидав, 1950. 168 с.
97. Кримінальний кодекс УРСР : Закон УРСР від 28 грудня 1960 року. URL: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/KD0006.html (дата звернення: 20.10.2023).
98. Кримінальний кодекс Французької Республіки / переклад на українську мову М. І. Мазуренко; під ред. В. Л. Менчинського. Київ: ОВК, 2017. 348 с.
99. Кримінальний кодекс Чеської Республіки / переклад на українську мову О. В. Коротюк. Київ: ОВК, 2020. 264 с.
100. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 12.05.2023).
101. Крушинський С. А., Захарчук В. М. Кримінально-правова та кримінологічна характеристика суб'єкта доведення до банкрутства. *Європейські перспективи*. 2022. № 4. С. 99-105.
102. Крушинський С. А., Захарчук В. М. Спеціальний суб'єкт кримінального правопорушення як елемент диференціації кримінальної відповідальності. *Наукові перспективи*. 2023. № 5 (35). С. 619-627.
103. Кузьмін Р. Р. Кримінальна відповідальність юридичних осіб (корпорацій) за господарські злочини. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2010. № 4. С. 7-11.
104. Куц В. М., Сотниченко В. С. Юридична особа як об'єкт застосування кримінально-правових заходів: монографія. Київ: Нац. акад. прокурат. України, 2017. 250 с.
105. Лазаренко В. В. Кримінальна відповідальність за доведення до банкрутства окремих суб'єктів господарської діяльності за законодавством України: дис. ... канд. юрид. наук; 081. Хмельницький. 2023. 231 с.
106. Ландіна А. В. Проблеми законодавчого визначення поняття спеціального суб'єкта злочину. *Судова апеляція*. 2018. № 2 (51). С. 47-54.

107. Леоненко Т. Є., Сокур Т. А. Суспільна небезпека умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 4. С. 95-101.

108. Литвинов О. М., Ященко А. М. Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб: деякі міркування щодо форм реалізації та юридичної природи. *Фундаментальні проблеми кримінальної відповідальності*: матер. наук. полілогу / упоряд.: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко. Харків: Право, 2018. С. 167-172.

109. Лихова С. Я. Юридичні особи як суб'єкти кримінальної відповідальності за КК України. *Юридичний вісник*. 2014. № 4. С. 128-132.

110. Мамотенко О. П. Чи можуть підакцизні товари виступати предметом злочину? *Людина, суспільство і держава в умовах реформ та інновацій*: збірник матеріалів міжнародної юридичної науково-практичної конференції (м. Київ, 25 лютого 2016 р.). Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2016. С. 162-164.

111. Мамотенко О. П. Кримінально-правові засоби протидії незаконному поводженню з товарами у сфері акцизного оподаткування: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2019. 227 с.

112. Мармура О. З. Ознаки, що кваліфікують злочин: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2019. 280 с.

113. Марцинюк М. Б. Предмет умисного введення в обіг на ринку України (випуску на ринок України) небезпечної продукції. *Науковий блог Національного університету «Острозька академія»*. 2015. URL: <https://naub.oa.edu.ua/2015/предмет-умисного-введення-в-обіг-на-ри/> (дата звернення: 20.10.2023).

114. Мельничук В. М. Характеристика об'єктивних ознак фальсифікації лікарських засобів та обігу фальсифікованих лікарських засобів. *Науковий вісник Херсон. держ. у-ту*. Серія «Юридичні науки». 2014. Вип. № 4. С. 170-175.

115. Мельничук В. М. Предмет фальсифікації та обігу фальсифікованих лікарських засобів. *Науковий журнал «Право і суспільство»*. 2015. Вип. 3. С. 163-168.

116. Мельничук В. М. Кримінальна відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів в Україні: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Київ, 2017. 273 с.

117. Михайлов О. О. Юридична особа як суб'єкт злочину: іноземний досвід та перспективи його застосування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Київ, 2008. 16 с.

118. Мінаєв М. М. Кримінальна відповідальність за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України): дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Київ: Київський національний ун-т імені Тараса Шевченка, 2005. 231 с.

119. Мозгова В. А. Громадські роботи як вид покарання: теорія і практика: монографія. Київ: ВД «Дакор», 2014. 248 с.

120. Морозовська О. А. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції в Україні, Грузії та Польщі. *Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 16-17 квіт. 2021 р.). Львів. 2021. С. 50-53.

121. Морозовська О. А. Кримінально-правовий захист прав споживачів на безпечність продукції в Україні. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики*: матеріали круглого столу (м. Київ, 7 жовт. 2021 р.). Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. С. 78-82.

122. Морозовська О. А. Вплив євроінтеграційних процесів на захист прав споживачів в Україні. *Забезпечення прав людини: національний і міжнародний виміри*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 09 груд. 2022 р.). Вінниця, 2022. С. 333-338.

123. Морозовська О. А. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції в Україні та країнах ЄС. *Правовий часопис Донбасу*. № 4 (81). ч. 2. 2022. С. 113-117.

124. Морозовська О. А. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції в Україні та Німеччині. *Національне та міжнародне право: історія, сучасність, перспективи розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 09-10 черв. 2022 р.). Вінниця, 2022. С. 188-193.

125. Морозовська О. А. Кримінально-правове значення «небезпечної продукції» за законодавством України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 10. С. 8-12.

126. Морозовська О. А. Генезис кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі*: збірник тез доповідей міжнародної щорічної дистанційної наукової конференції (м. Одеса, 14 квіт. 2023 р.). Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2023. С. 127-131.

127. Морозовська О. А. До проблеми визначення предмета умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 9. С. 37-39.

128. Морозовська О. А. Проблемні аспекти об'єктивної сторони умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції (стаття 227 Кримінального кодексу України). *Правовий часопис Донбасу*. № 3 (84). 2023. С. 43-46.

129. Музика А. А., Лащук Є. В. Про загальне поняття предмета злочину. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 1 (2). С. 103-118.

130. Навроцький В. О. Про «школи кримінального права» в Україні. *Проблеми науки кримінального права та їх вирішення у законотворчій та правозастосовній діяльності*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 8-9 жовт. 2015 р.). Харків: Право. 2015. С. 50-56.

131. Навроцький В. З професорської шухляди. Івано-Франківськ: Фоліант, 2016. 705 с.

132. Навроцький В. О. Наскрізні та відособлені поняття кримінального права України. *Право України*. 2020. № 2. С. 81-96.

133. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ, 2008. 1428 с.

134. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-те вид., перероб. та допов. Київ : Юридична думка, 2012. 1316 с.

135. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Грищук, А. В. Савченко та ін.; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 1064 с.

136. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 10-те вид., перероб. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2018. 1368 с.

137. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 11-те вид., перероб. та допов. Київ : ВД «Дакор», 2019. 1384 с.

138. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За заг. ред. Копотуна І. М. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2020. 864 с.

139. Наумчук Н. В. Проблеми визначення предмета злочину, передбаченого статтею 227 КК України (умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції). *Право і суспільство*. 2014. № 1-2. С. 243-245.

140. Наумчук Н. В. Проблемні аспекти об'єктивної сторони умисного введення в обіг на ринку України (випуску на ринок України) небезпечної продукції (ст. 227 КК України). *Вісник Запорізького національного університету*. Юридичні науки. 2014. № 4 (2). С. 270-274.

141. Новікова К. А. Обмеження волі як вид покарання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Харків: Національна юридична академія ім. Я. Мудрого, 2015. 21 с.

142. Одинцова Т. В. До питання про кримінальну відповідальність за випуск або реалізацію недоброякісної продуктів харчування: *Теоретичні та прикладні проблеми кримінального права*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луганськ, 20-21 трав. 2011 р.). Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2011. С. 356-359.

143. Олійник О., Ронська О. Протиправні дії у сфері банкрутства: концептуальні на порівняльно-правові аспекти. *Актуальні проблеми правознавства*. 2022. № 1 (29). С. 63-69.

144. Орленко О. В. Система управління безпечністю харчової продукції: запровадження системи ХАССП на підприємствах круп'яної індустрії. Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, 2015. Вип. 4. С. 522–527.

145. Осадча А. С. Спеціальний суб'єкт злочину: генезис, функції, проблеми кваліфікації: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Харків, 2015. 229 с.

146. Павлик Л. В. Диференціація кримінальної відповідальності за злочинні посягання у сфері економіки : дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Львів, 2013. 248 с.

147. Павликівський В. І., Юртаєва К. В. Автономні та автоматизовані транспортні засоби як предмети злочинів у сфері виробництва та використання промислової продукції за Кримінальним кодексом України (ст. ст. 227, 275, 291 КК України). *Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації* : матеріали міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Харків, 15 трав. 2020 р.). Харків: Право, 2020. С. 278-282.

148. Павликівський В. І., Юртаєва К. В. Безпека використання промислової продукції на прикладі автономних та автоматизованих транспортних засобів (кримінально-правовий аспект). *Вісник кримінологічної асоціації України*. № 2 (23). 2020. 41-50.

149. Павликівський В. І., Юртаєва К. В. Суб'єктний склад кримінальних правопорушень у сфері використання автономних та автоматизованих транспортних засобів. *Форум права*. 2020. № 1. С. 57-66.

150. Пасека О. Ф. Кримінальна відповідальність юридичних осіб: кримінально-правове дослідження : автореф. дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Львів, 2010. 23 с.

151. Перешивко О. С. Кримінальна відповідальність за підкуп особи, яка надає публічні послуги: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Київ, 2018. 248 с.

152. Перша Конституція України Гетьмана Пилипа Орлика 1710 року. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html> (дата звернення: 20.10.2023).

153. Податковий кодекс України : Закон України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

154. Політова А. С. Використання порівняльного правознавства у кримінальному праві. Наука кримінально права в системі міждисциплінарних зв'язків: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 9-10 жовт. 2014 р.) / редкол.: В. Я. Тацій, В. І. Борисов та ін. Харків: Право, 2014. С. 259-262.

155. Постанова Верховного Суду від 16 серпня 2018 року (Справа № 183/163/14). URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/76054009> (дата звернення: 20.10.2023).

156. Постанова Верховного Суду від 9 жовтня 2018 року (Справа № 56/4830/17-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/77088300> (дата звернення: 20.10.2023).

157. Проект Кримінального кодексу України від 15 травня 1998 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=3885 (дата звернення: 20.10.2023).

158. Проект нового Кримінального кодексу України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2023/10/15/kontrolnyj-tekst-proyektu-kk-14-10-2023.pdf> (дата звернення: 20.10.2023).

159. Протокол про вступ України до Світової організації торгівлі від 05 лютого 2008 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_049#Text (дата звернення: 20.10.2023).

160. П'ять бесід з майстром. Інтерв'ю професора університету штата Пенсільванія (США) Вільяма Еліота Батлера – головному редакторові журналу «Право України» Олександрю Святоцькому та координатору актуальної теми Олексію Кресіну. *Право України*. 2019. № 3. С. 16-29.

161. Про ароматизатори та певні харчові добавки з властивостями ароматизаторів з метою застосування в та на харчових продуктах: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1334/2008 від 16 грудня 2008 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a20#Text (дата звернення: 20.10.2023).

162. Про безпечність та гігієну кормів: Закон України від 21 грудня 2017 року 2264-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2264-19/ed20171221> (дата звернення: 20.10.2023).

163. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022/ed20230519#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

164. Про визначення державного підприємства, яке виконує функції національного органу стандартизації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 року № 1163-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2014-%D1%80#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

165. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів: Закон України від 22 липня 2014 року 1602-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-18/ed20140722#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

166. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гармонізації законодавства у сфері порівняльної реклами із правом Європейського Союзу: Закон України від 12 листопада 2019 року № 286-IX.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-20#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

167. Про внесення змін до Закону України «Про захист прав споживачів»: Закон України від 10 січня 2002 року № 2949-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2949-14#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

168. Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про захист прав споживачів»: Закон України від 15 грудня 1993 року № 3682-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3682-12/ed19940115#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

169. Про встановлення загальних принципів і вимог харчового права: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 178/2002 від 28 січня 2002 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-02#Text (дата звернення: 20.10.2023).

170. Про встановлення максимального вмісту кокціодіостатика, гістомоностатика, які є у харчових продуктах на підставі неминучого занесення в корми для видів тварин нецільового призначення: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 124/2009 від 10 лютого 2009 року. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/124/oj> (дата звернення: 20.10.2023).

171. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03 листопада 2022 року № 2710-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20/ed20230721#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

172. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції: Закон України від 02 грудня 2010 року № 2735-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2735-17/ed20200703#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

173. Про загальну безпечність нехарчової продукції: Закон України від 02 грудня 2010 року № 2736-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2736-17/ed20200326#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

174. Про загальну безпечність продуктів: Директива Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу 2001/95/ЄС від 3 грудня 2001 року.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_008-01#n69 (дата звернення: 20.10.2023).

175. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15/ed20040_318 (дата звернення: 20.10.2023).

176. Про затвердження видів продукції, щодо яких органи державного ринкового нагляду здійснюють державний ринковий нагляд: постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 року № 1069. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1069-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

177. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів: постанова Кабінету Міністрів України від 02 вересня 2015 року № 667. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/667-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

178. Про затвердження Технічного регламенту безпеки іграшок: постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2018 року № 151. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/151-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

179. Про затвердження Технічного регламенту мийних засобів: постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2020 року № 717. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/717-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

180. Про затвердження Технічного регламенту низьковольтного електричного обладнання : постанова Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 року № 1067. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1067-2015-%D0%BF#n126> (дата звернення: 20.10.2023).

181. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 року № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

182. Про захист прав споживачів: Закон України від 15 січня 1994 року № 3682-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

183. Про захист прав споживачів: Закон України від 10 червня 2023 року № 3153-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

184. Про електронну комерцію: Закон України від 03 вересня 2015 року № 675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19/ed20150903#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

185. Про лікарські засоби: Закон України від 04 квітня 1996 року № 123/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-вр#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

186. Про матеріали та вироби, призначені для контакту з харчовими продуктами: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 1935/2004 від 24 жовтня 2004 року. URL: <https://www.fsvps.gov.ru/fsvps-docs/ru/laws/eu/1935-2004.pdf> (дата звернення: 20.10.2023).

187. Про матеріали та предмети з пластмаси, призначених для контакту з продуктами харчування: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 10/2011 від 14 січня 2011 року. URL: <http://www.icqc.eu/userfiles/files/regulation-10-2011-eu.pdf> (дата звернення: 20.10.2023).

188. Про метрологію та метрологічну діяльність: Закон України від 05 червня 2014 року 1314-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1314-18/ed20140605#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

189. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів: Закон України від 23 грудня 1997 року № 771/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2735-17#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

190. Про практику застосування судами України законодавства у справах про злочини проти безпеки виробництва: постанова Пленуму Верховного суду України від 12 червня 2009 року № 7. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-09#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

191. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 13 березня 2022 року № 303. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

192. Про ринковий нагляд та відповідність продуктів : Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/1020 від 20 червня 2019 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_012-19#n396 (дата звернення: 20.10.2023).

193. Про систему громадському здоров'я: Закон України від 01 жовтня 2023 року № 2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

194. Про споживче кредитування: Закон України від 15 листопада 2016 року 1734-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19/ed20161115> (дата звернення: 20.10.2023).

195. Про стандартизацію: Закон України від 05 червня 2014 року № 1315-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18/ed20140605> (дата звернення: 20.10.2023).

196. Про створення процедури Співтовариства щодо визначення максимальної кількості залишків фармакологічно активних речовин у харчових продуктах тваринного походження: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 470/2009 від 06 травня 2009 року. URL: http://portal.fsvps.ru/sites/fsvps/documents/1485966674462_470-2009.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

197. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15 січня 2015 року № 124-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19/ed20150115#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

198. Сокур Т. А. До питання про родовий об'єкт умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції. *Вдосконалення правового механізму захисту прав та свобод людини і громадянина в умовах євроінтеграції*: збірник матеріалів Всеукраїнської конференції (м. Львів, 27 берез. 2020 р.). Львів: СПОЛОМ, 2020. С. 349-352.

199. Сокур Т. А. Предмет умисного введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції. *Журнал східноєвропейського права (the Journal of Eastern European Law)*: електронне науково-практичне фахове видання. 2020. № 74. С. 68-75.

200. Сокур Т. А. Розміри суспільно небезпечних дій умисного введення в обіг на ринку України (випуску на ринок України) небезпечної продукції. *Реформування правоохоронних органів України у світлі змін євроінтеграційних процесів* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Херсон, 20 берез. 2020 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 178-183.

201. Сокур Т. А. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції: дис. ... докт. філософ. 081. Запоріжжя, 2021. 272 с.

202. Сокур Т. А. Відмежування кримінального правопорушення, передбаченого ст. 227 КК, від ст. 204 КК. *Наукові читання, присвячені пам'яті професора Т.А. Денисової*: збірник матеріалів (м. Запоріжжя, 10 берез. 2022 р.). Класичний приватний університет. Запоріжжя : КПУ, 2022. С. 340-342.

203. Статути Великого князівства Литовського: у 3 т. Том III. Статут Великого князівства Литовського 1588 року / За ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса: Юридична література, 2004. 672 с.

204. Сташис В. Роль та значення покарання у системі запобігання злочинності. *Право України*. 2011. № 9. С. 167–173.

205. Стрельцов Є. Л. Об'єкт і кваліфікація злочинів. *Вісник Академії адвокатури України*. 2010. № 1 (17). С. 131-134.

206. Тарасевич Т. Ю. Медичний працівник як спеціальний суб'єкт злочину: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2011. 232 с.

207. Тацій В. Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві: монографія. Харків: Право, 2016. 256 с.

208. Тимощук Ю. С. Проблема визначення предмету злочину, передбаченого ст. 227 КК України «Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції». *Право і суспільство*. 2013. № 6-2. С. 323-325.

209. Топчій В. В., Дідківська Г. В., Мудряк Т. О. Кримінальна відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності: навч. посіб. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 320 с.

210. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами від 21 березня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011/ed20140321#Text (дата звернення: 20.10.2023).

211. Угода про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14 червня 1994 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012/ed19940614 (дата звернення: 20.10.2023).

212. Улибіна В. О. Кримінальна відповідальність за доведення до банкрутства: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Київ, 2014. 201 с.

213. Ус О. В. Теорія та практика кримінально-правової кваліфікації: лекції. Харків: Право, 2018. 368 с.

214. Ухвала Заводського районного суду м. Миколаєва від 07 березня 2014 року (Справа № 487/1165/14-к). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/37501434> (дата звернення: 20.10.2023).

215. Фінанси: Навчальний посібник / Волохова І. С., Шикіна Н. А., Волкова О. Г. та ін. Харків: Видавництво «ПромАрт», 2018. 262 с.

216. Франчук В. В. Кримінально-правові засоби охорони економіки України: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2015. 272 с.

217. Фріс П. Л. До питань по кримінальну відповідальність юридичної особи. *Юридичний вісник*. 2015. № 2 (35). С. 152-155.

218. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина: підруч. Одеса: Фенікс, 2018. 248 с.

219. Хавронюк М. І. Відповідальність за порушення права споживачів на безпечність продукції за кримінальними кодексами України та інших держав. *Вісник Верховного Суду України*. 2011. № 5 (129). С. 34-44.

220. Хавронюк М. І. Право споживачів на безпечність продукції: кримінально-правове забезпечення: монографія. Київ: Атіка, 2011. 324 с.

221. Хавронюк М. І. Передумови криміналізації злочинного порушення права споживачів на безпечність продукції та пропозиції для законодавця. *Публічне право*. № 3. 2011. С. 137–145.

222. Харитонов Р. Ф. Концепція галузевої юридичної компаративістики: науковий та освітній аспекти: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 220 с.

223. Цивільний кодекс УРСР: Закон УРСР від 16 грудня 1922 року. URL: <https://deminov.dp.ua/grazhdanskoe-pravo-i-process/ck-codecs-ussr-1922> (дата звернення: 20.10.2023).

224. Цивільний кодекс УРСР: Закон УРСР від 18 липня 1963 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540-06/ed19630718#Text> (дата звернення: 20.10.2023).

225. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 20.10.2023).

226. Цюра А. Проблеми встановлення суб'єкта злочину «випуск або реалізація недоброякісної продукції». *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали науково-практичної конференції (3-4 лютого

2011 р.). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2011. С. 318-319.

227. Цюра А. Теоретико-прикладні проблеми визначення об'єкта злочину «умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції». *Право України*. Київ, 2012. № 9. С. 416–424.

228. Чуваков О. А. Кримінальне право України (1917-1921 рр.): дис.... канд. юрид. наук; 12.00.08. Одеса, 2003. 195 с.

229. Чугуніков І. І. Поняття об'єкта злочину та проблеми правозастосування. Концептуальні основи кримінальної законотворчості: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 жовт. 2017 р.) / відп. ред. В. О. Туляков, Є. Л. Стрельцов. Одеса: НУ "ОЮА", 2017. 605 с.

230. Шиян Д. С. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю в класифікації покарань. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2018. № 1. С. 135-143.

231. Яворницький Д. І. Історія запорізьких козаків. Повне видання. Івано-Франківськ: Стебеляк, 2015. 1076 с.

232. Яновицька Г. Б. Право споживача на безпеку придбаної продукції. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична*. Львів: ЛьвДУВС, 2013. Вип. 3. С. 163–170.

233. Яновицька Г. Б. Цивільно-правові засоби захисту прав споживачів в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук; 12.00.03. Львів, 2021. 439 с.

234. Яремко Г. З. Бланкетні диспозиції в статтях Особливої частини Кримінального кодексу України: дис. ... канд. юрид. наук; 12.00.08. Львів, 2010. 408 с.

235. Яремко Г. З. Система заходів кримінально-правового характеру. *Часопис Академії адвокатури України*. 2014. № 4. С. 89-96.

236. Angelika Edyta Charkiewicz, Jeffrey R. Backstrand. Lead Toxicity and Pollution in Poland. *International Journal of Environmental Research and Public*

Health. 2020. URL: <https://www.mdpi.com/1660-4601/17/12/4385> (дата звернення: 20.10.2023).

237. Common consumer products contain multiple toxic chemicals, new study shows. *The New York Times*. 2023. URL: <https://www.nytimes.com/2023/05/03/well/live/consumer-products-toxic-chemicals.html> (дата звернення: 20.10.2023).

238. Criminal Code of Denmark (2005). URL: https://www.legislationline.org/download/id/6372/file/Denmark_Criminal_Code_am2005_en.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

239. Criminal Code of the Kingdom of Netherlands (1881, amended 2012). URL: https://www.legislationline.org/download/id/6415/file/Netherlands_CC_am2012_en.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

240. Criminal Code of the Republic of Bulgaria (1968, amended 2017). URL: https://www.legislationline.org/download/id/8395/file/Bulgaria_Criminal_Code_1968_am2017_ENG.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

241. Criminal Code of the Republic of Croatia (2011). URL: https://www.legislationline.org/download/id/7896/file/Croatia_Criminal_Code_2011_en.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

242. Criminal Code of the Republic of Hungary (2012). URL: https://www.legislationline.org/download/id/5619/file/HUngary_Criminal_Code_of_2012_en.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

243. Criminal Law of the Republic of Latvia (1998, as of June 2020). URL: https://www.legislationline.org/download/id/9122/file/Latvia_Criminal%20Code%20as%20of%202020.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

244. Criminal Code of Lithuania (2000, amended 2017). URL: https://www.legislationline.org/download/id/8272/file/Lithuania_CC_2000_am2017_en.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

245. Kristin E. Knox, Robin E. Dodson, Ruthann A. Rudel, Claudia Polsky and Megan R. Schwarzman. Identifying Toxic Consumer Products: A Novel Data Set Reveals Air Emissions of Potent Carcinogens, Reproductive Toxicants, and

Developmental Toxicants. *Environmental Science & Technology*. 2023. URL: <https://pubs.acs.org/doi/10.1021/acs.est.2c07247#> (дата звернення: 20.10.2023).

246. Penal Code of Turkey (2004, amended 2016). URL: https://www.legislationline.org/download/id/6453/file/Turkey_CC_2004_am2016_en.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

247. Penal Law of Israel (1996, amended 2018). URL: <https://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/79939/86183/F1484502085/ISR79939.pdf> (дата звернення: 20.10.2023).

248. Sabrina Hartmann, Ursula Klaschka. Interested consumers' awareness of harmful chemicals in everyday products. *Environmental Sciences Europe*. 2017. URL: <https://enveurope.springeropen.com/articles/10.1186/s12302-017-0127-8> (дата звернення: 20.10.2023).

249. United States Code. Office of the Law Revision Counsel. URL: <https://uscode.house.gov/browse/&edition=prelim/> (дата звернення: 20.10.2023).

250. Ursula Klaschka. Trust, but verify! Personal care products in the rapid alert system database RAPEX. *Sustainable Chemistry and Pharmacy*. Volume 5. 2017, P. 30-41. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2352554116300511?via%3Dihub> (дата звернення: 20.10.2023).

251. WHO. Expert Consultation. Available Evidence for the Future Update of the WHO Global Air Quality Guidelines. 2016. URL: https://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0013/301720/Evidence-future-update-AQGs-mtg-report-Bonn-sept-oct-15.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Морозовська О. А. Кримінально-правове значення «небезпечної продукції» за законодавством України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 10. С. 8-12.

2. Морозовська О. А. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції в Україні та країнах ЄС. *Правовий часопис Донбасу*. № 4 (81). ч. 2. 2022. С. 113-117.

3. Морозовська О. А. До проблеми визначення предмета умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції. *Економіка. Фінанси. Право*. 2023. № 9. С. 37-39.

4. Морозовська О. А. Проблемні аспекти об'єктивної сторони умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції (стаття 227 Кримінального кодексу України). *Правовий часопис Донбасу*. № 3 (84). 2023. С. 43-46.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

5. Морозовська О. А. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції в Україні, Грузії та Польщі. *Міжнародні та національні правові виміри забезпечення стабільності: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Львів, 16-17 квітня 2021 року). Львів. 2021. С. 50-53.

6. Морозовська О. А. Кримінально-правовий захист прав споживачів на безпечність продукції в Україні. *Актуальні проблеми сучасної юридичної науки та практики. Випуск 2: матеріали круглого столу* (м. Київ, 7 жовтня 2021 року). Київ: Видавництво Ліра-К, 2021. С. 78-82.

7. Морозовська О. А. Кримінальна відповідальність за умисне введення в обіг небезпечної продукції в Україні та Німеччині. *Національне та міжнародне право: історія, сучасність, перспективи розвитку*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Вінниця, 09-10 червня 2022 року). Вінниця, 2022. С. 188-193.

8. Морозовська О. А. Вплив євроінтеграційних процесів на захист прав споживачів в Україні. *Забезпечення прав людини: національний і міжнародний виміри*: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Вінниця, 09 грудня 2022 року). Вінниця, 2022. С. 333-338.

9. Морозовська О. А. Генезис кримінальної відповідальності за умисне введення в обіг на ринку України небезпечної продукції. *Правовий вимір конституційної та кримінальної юрисдикції в Україні та світі*: збірник тез доповідей міжнародної щорічної дистанційної наукової конференції (м. Одеса, 14 квітня 2023 року). Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2023. С. 127-131.

Проект Закону України
«Про внесення змін до Кримінального кодексу України
(щодо відповідальності за умисне введення в обіг, а також обіг харчових
продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не
відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або
здоров'я людини, майна чи довкілля)»

Верховна Рада України постановляє:

Внести до законодавчих актів наступні зміни:

1) ст. 227 Кримінального кодексу України викласти в новій редакції.

227. Умисне введення в обіг або обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля.

1. Умисне введення в обіг або обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля, якщо такі діяння вчинені у значних розмірах, -

караються штрафом від трьох тисяч до восьми тисяч нмдг з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

2. Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені у значних розмірах особою, яка раніше була засуджена за цією статтею, або вчинені за допомогою інформаційних систем, у тому числі Інтернету, -

караються штрафом від п'яти тисяч до десяти тисяч нмдг з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

3. Діяння, передбачені частиною першою або другою цієї статті, якщо вони вчинені в значних розмірах та призвели до отруєння або спричинили тілесні ушкодження чи смерть особи, -

караються штрафом від п'ятнадцяти тисяч до двадцяти п'яти тисяч нмдг з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або позбавленням волі на строк від шести до десяти років.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА**до проєкту Закону України****«Про внесення змін до Кримінального кодексу України****(щодо відповідальності за умисне введення в обіг, а також обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля)»**

1. Обґрунтування необхідності прийняття проєкту Закону.

Проєкт Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України (щодо відповідальності за умисне введення в обіг, а також обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля)» вноситься на розгляд Верховної Ради України з метою усунення прогалин в чинному законодавстві України щодо відносини, які виникають у разі умисного введення в обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпечності.

Після підписання в 2014 році Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони та прийняттям відповідних законів, відбувається зміна внутрішнього права України, що виявляється в гармонізації та уніфікації законодавства України з законодавством Європейського Союзу у визначених сферах, зокрема, у сфері захисту прав споживачів. Законодавство про захист прав споживачів вже зазнало значних змін та поступово впроваджує нові стандарти, які формуються внаслідок цих процесів, зокрема, для всіх виробників встановлено обов'язок вводити в обіг на ринок лише безпечну продукцію.

Крім того, законодавцем заборонений також й обіг харчових продуктів, які є небезпечними, непридатними до споживання, неправильно маркованими, незареєстрованими відповідно до вимог закону та які ввезені (переслані) на територію України контрабандно, а також покладений обов'язок реалізовувати лише продукцію, щодо якої встановлені вимоги стосовно безпеки для життя та здоров'я людей, майна споживачів (користувачів), а також навколишнього природного середовища.

Однак, кримінально караним є лише умисне введення в обіг (випуск на ринок України) небезпечної продукції, тобто такої продукції, що не відповідає вимогам щодо безпеки продукції, встановленим нормативно-правовими актами, якщо такі дії вчинені у великих розмірах (ст. 227 Кримінального кодексу України).

Зазначена редакція кримінально-правової заборони ускладнює розуміння закону про кримінальну відповідальність, оскільки містить неузгодженість між кримінальним і регулятивним законодавством у частині позначення предмета кримінального правопорушення, а також потребує ряду інших змін, зокрема, диференціації кримінальної відповідальності за вчинене протиправне діяння шляхом конструювання кваліфікованих складів кримінальних правопорушень в залежності від тяжкості суспільно небезпечних наслідків, перегляду обов'язкової ознаки щодо розмірів введеної в обіг небезпечної продукції, встановлення в якості кваліфікуючої такої обставини як вчинення протиправного діяння за допомогою медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету, тощо.

Враховуючи важливість суспільних відносин, які забезпечують введення в обіг на ринок України безпечної продукції, постає необхідність внесення відповідних змін до Кримінального кодексу України.

2. Мета проєкту Закону. Метою законопроекту є усунення прогалин в чинному законодавстві України про кримінальну відповідальність щодо відносин, які виникають у разі умисного введення в обіг (випуску на ринок України) небезпечної продукції.

3. Загальна характеристика і основні положення проєкту Закону.

Законопроєктом пропонується внести зміни до статті 227 Кримінального кодексу України, якими передбачається усунути наявні прогалини в чинному законодавстві України про кримінальну відповідальність:

- замінити в статті зворот «небезпечна продукція, тобто продукція, яка не відповідає вимогам щодо безпеки продукції, встановленим нормативно-правовими актами» на зворот «харчові продукти чи товари, роботи чи послуги, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля», що усуне неузгодженість між кримінальним і регулятивним законодавством у частині позначення предмета кримінального правопорушення;

- розширити форми суспільно небезпечних діянь, шляхом встановлення кримінальної відповідальності також за умисний обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля;

- диференціювати кримінальну відповідальність, шляхом встановлення відповідальності особи, яка раніше вже була засуджена за таке діяння в якості кваліфікуючої ознаки кримінального правопорушення, встановити в якості кваліфікуючої таку обставину як вчинення протиправного діяння за допомогою медіа чи інформаційних систем, у тому числі Інтернету, а також в залежності від настання таких суспільно небезпечних наслідків як отруєння, тілесні ушкодження або смерть особи;

- зменшити в диспозиції статті вказівку на великі розміри введеної в обіг небезпечної продукції, передбачивши в якості обов'язкової ознаки вказівку на значні розміри. Під значними розмірами слід розуміти вартість харчових продуктів, товарів, робіт чи послуг, що у двадцять разів і більше перевищують неоподаткований мінімум доходів громадян.

4. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання.

Правовідносини в зазначеній сфері регулюються Господарським кодексом України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кримінальним кодексом України, Кримінальним процесуальним кодексом України, Цивільним кодексом України, Законом України «Про захист прав споживачів».

5. Фінансово-економічне обґрунтування.

Реалізація Закону в разі його прийняття не потребуватиме додаткових витрат із Державного бюджету України.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків прийняття Закону. Запровадження передбачених законопроектом змін призведе до посилення відповідальності за умисне введення в обіг, а також обіг харчових продуктів чи товарів, виконання робіт чи надання послуг, що не відповідають встановленим вимогам щодо безпеки для життя або здоров'я людини, майна чи довкілля.